

SÍDLISKOVÉ OBJEKTY ZO STREDNEJ A NESKOREJ DOBY LATÉNSKEJ V SLOVENSKOM GROBE.

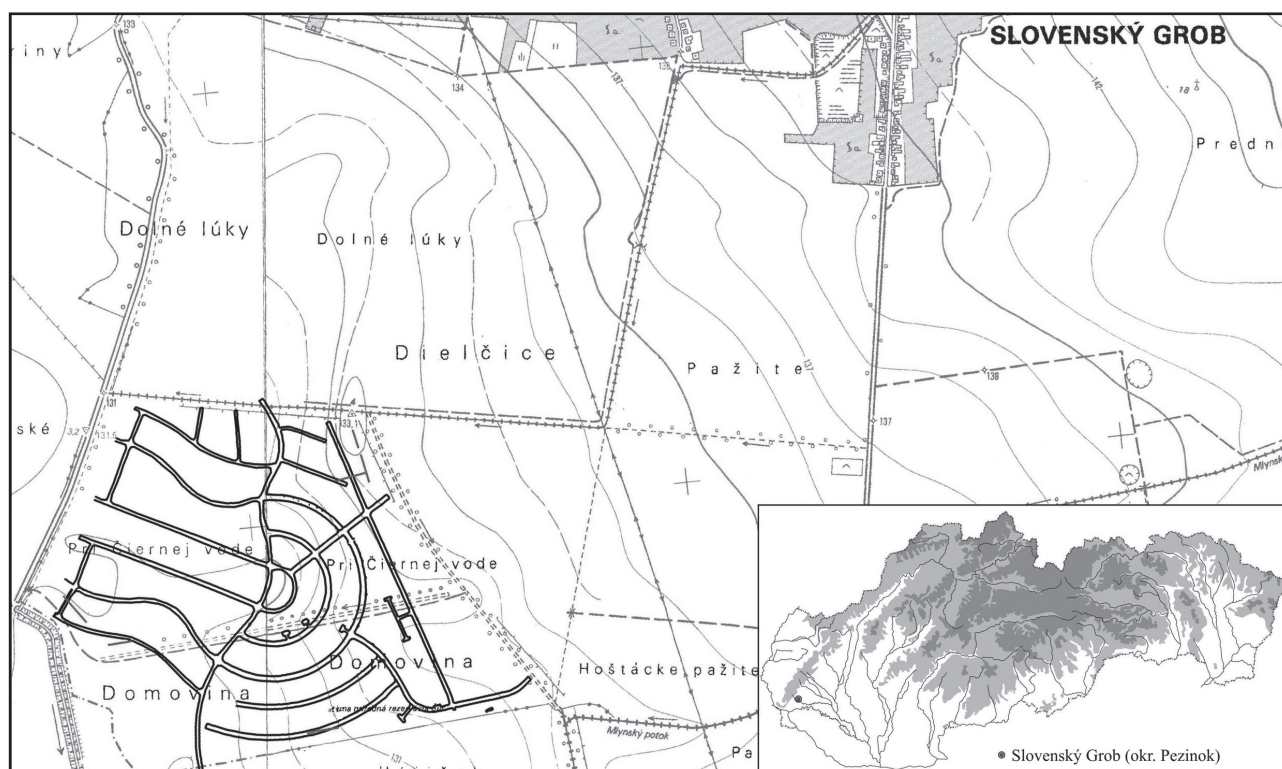
RADOSLAV ČAMBAL

(Venované PhDr. Jozefovi Paulíkovi, CSc. k 80. narodeninám)

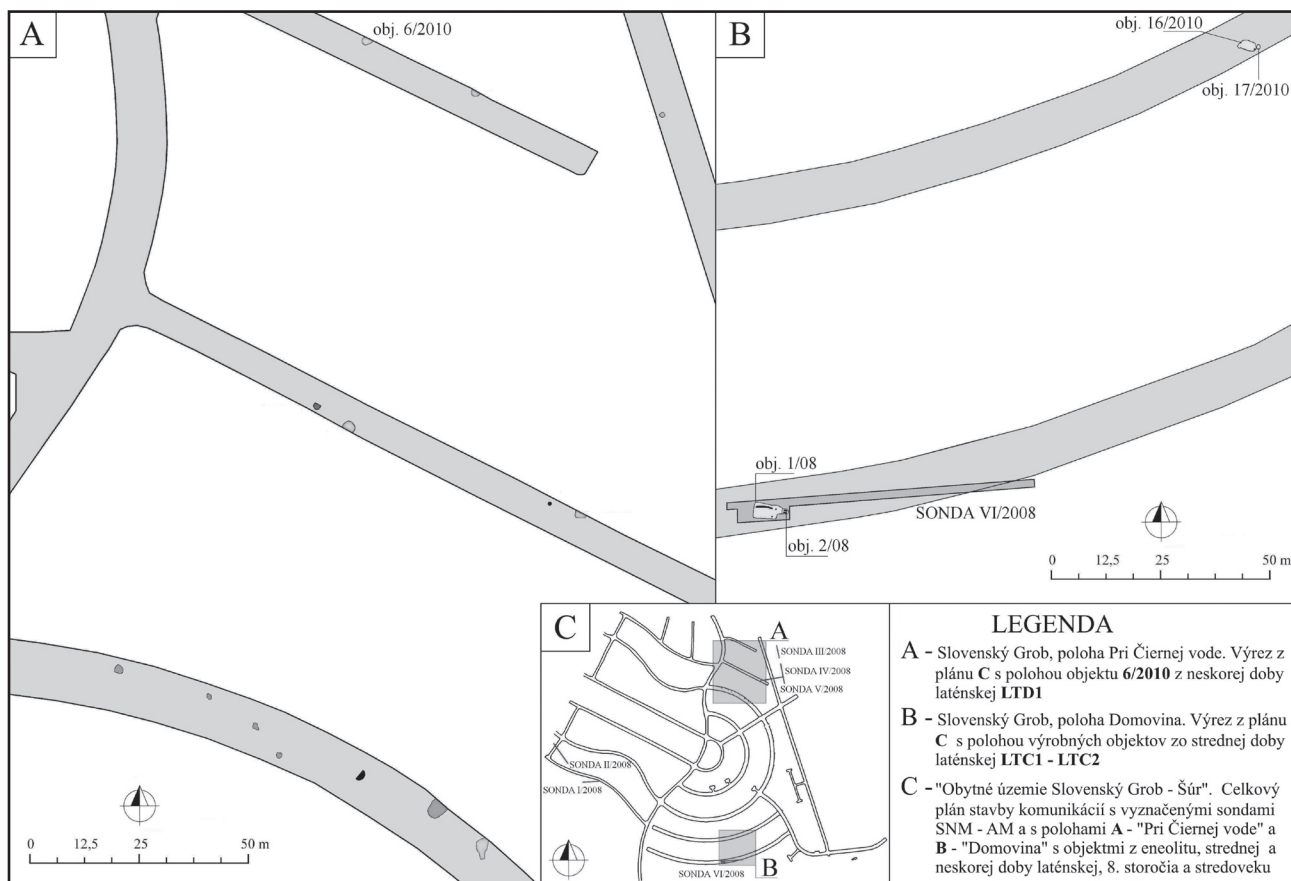
Keywords: South-Western Slovakia, middle and late La Tène Period, settlement features and finds, material culture, analysis of finds

Abstract: *Middle and late La Tène settlement features in Slovenský Grob.* Evaluation of middle and late La Tène settlement features and manufacturing facilities from Slovenský Grob, locations “Domovina” and “Pri Čiernej vode”, examined in 2008 – 2010. Assessment and chronological classification of finding contexts. Analysis and comparison of ceramic inventory. Analysis of metal components of belt-chains and horse harness found by fieldwalking and assessment of their position within the Middle Danube area. The problem of middle and late La Tène occupation in the microregion of the eastern part of Bratislava and the area south of the Little Carpathians.

V rokoch 2008 až 2010 prebehol v katastri obce Slovenský Grob, okr. Pezinok záchranný archeologický výskum na stavbe „Obytné územie Slovenský Grob – Šúr“ (obr. 1). Išlo o polohy Pri Čiernej vode a Domovina. Celkovo bolo preskúmaných 20 sídliskových objektov, datovaných do rôznych období praveku a stredoveku (Čambal 2008, 101-117). Do obdobia eneolitu patrilo päť sídliskových jám (obj. 1/2010, 2/2010, 3/2010/4/2010 a 13/2010), v ktorých sa nachádzali nálezy ludanickej fázy lengyelskej kultúry spolu s črepovým materiálom skupiny Bajč/Retz zdobeným vruborezom s bielou inkrustáciou. Jedna kolová jama (obj. 11/2010) pravdepodobne taktiež patrí do obdobia eneolitu. Preskúmaný bol aj jeden objekt z 8. storočia (Turčan 2011, 141-146). Päť objektov bolo datovaných do obdobia vrcholného stredoveku 11/12. – 15. storočia (Pilková/Choma 2011, 147-157). Preskúmaný bol aj objekt 5/2010, ktorý však nemohol byť pre absenciu nálezového materiálu bližšie datovaný a ďalší objekt 15/2010 bol recentný. Okrem týchto preskúmaných situácií sa na lokalite získali zberom črepy

Obr. 1 Slovenský Grob (okr. Pezinok). Plán stavby „Obytné územie Slovenský Grob – Šúr“ v polohách Pri Čiernej vode a Domovina (výrez z mapy 44-22-14 a 44-22-15 v mierke 1:10 000).

Obr. 2 Slovenský Grob (okr. Pezinok), polohy Pri Čiernej vode – (A), Domovina (B) a plán stavby „Obytné územie Slovenský Grob – Šúr – (C)“ s vyznačenými zisťovacími sondami SNM – AM s plánmi plôch s preskúmanými objektmi zo strednej doby laténskej (B) a neskej doby laténskej (A).

z obdobia kultúry s lineárnou keramikou, poškodený bronzový hrot oštepú z mladšej doby bronzovej (Bartík 2011, 45-46) a rímska bronzová minca (Konštantín a synovia z 1. pol. 4. stor. n. l.).

V tomto príspevku sa budeme venovať vyhodnoteniu piatich preskúmaných sídliskových objektov zo strednej (objekty: 1/08, 2/08, 16/2010, 17/2010) a neskej doby laténskej (obj. 6/2010). Štyri výrobné objekty zo strednej doby laténskej boli preskúmané v polohe Domovina (obr. 2: B, C) a jeden objekt z neskej doby laténskej sa nachádzal v polohe Pri Čiernej vode (obr. 2: A, C).¹

Objekty zo strednej doby laténskej v Slovenskom Grobe, v polohe Domovina

Objekt 1/08 – výrobný-pracovný priestor k obj. 2/08 – hrnčiarskej peci (obr. 3: 1a, 2a, 2b; obr. 4: 1-9, obr. 5: 6a, 6b). Po začistení objektu bol vytýčený a ponechaný krížový kontrolný blok s profilmi a plocha objektu 1/08 bola rozdelená do 4 sektorov (obr. 3: 1a). Na jeho dne v hĺbke 0,3 m bola zachytená tvrdá dlážka zo žltej piesčito-ílovej hliny, tvoriacej podložie. V SZ sektore bola zistená v oboch častiach južného a východného profilu nad dnom objektu tenká horizontálna vrstva, cca 1,5 cm hrubá z organického materiálu – pravdepodobne rohož (obr. 3: 2a, 2b; obr. 5: 6a, 6b), pod ktorou sa na dne objektu nachádzal žlab. Žlab bol zahĺbený do podložia, orientovaný v smere SZ-JV a vedúci takmer po celej severnej dĺžke objektu (obr. 3: 1a; rezy žlabom: I-J, K-L). Rozmery žlabu: dĺžka: 4 m, šírka: 0,36 – 0,54 m, hĺbka: 0,14 m, orientácia: V – Z. Nad vrstvou organického materiálu – „rohožou“, zistenou len v SZ sektore sa nachádzal zásyp objektu, pozostávajúci z cca 0,2 m hrubej vrstvy kompaktnéj černoze s latenským črepovým materiálom a zvieracími kosťami (obr. 3: 2a, 2b).

Jednotlivé sektory objektu boli vybraté až po podložie, resp. po úroveň udupanej izolačnej vrstvy na dne objektu chaty, ktorú tvorí svetlosivožltá piesčito ílová zemina. V JZ a JV sektore bola pozdĺž takmer celej dĺžky južnej steny objektu zistená cca 0,6 m široká a cca 0,1 m vysoká mierna hrana „lavica“, ktorá sa zvažuje zhruba v strede objektu hlbšie ku dnu.

SV sektor bol preskúmaný až po úroveň izolačnej vrstvy na dne objektu chaty, ktorú tvorí udupaná svetlosivožltá pieskovo ílová zemina. Zaujímavé je zistenie, že izolačná vrstva na dne objektu sa nachádza iba v SZ a SV sektore, t. j. v zahĺbenejšej časti objektu. V SV sektore sa nepodarilo doložiť organickú vrstvu – „rohož“. Zásyp objektu pozostával z cca 0,2 m hrubej vrstvy kompaktnéj černoze s latenským črepovým materiálom, jedným črepom lengyelskej kultúry s guľovitým výčnelkom (tab. III: 10), črepom bádenskej kultúry (tab. III: 7) a zvieracími kosťami. Patrí sem aj opracovaná zvieracia kosť (tab. II: 13a, 13b) a eneolitický úštep (tab. III: 9). Zo zásypu pochádzajú tiež fragmenty nevypálenej

mazanice, formované do okrúhlych prieduchov, pravdepodobne z objektu 2/08 – hrnčiarskej pece, nachádzajúcej sa pri východnej časti objektu 1/08.

Zmes ílu a piesku svetložltej hliny siahala až po úroveň hladiny spodnej vody do hĺbky cca. 0,7 m od úrovne zisteného podlažia po odstránení cca. 0,4 m hrubej vrstvy ornice. Vo východnej časti objektu 1/08 bola zistená predpecná jama k objektu 2/08 – pece s dvoma otvormi na palivo. V JV a SV sektore obj. 1/08 boli zistené dve kolové jamy. Kolová jama č. 1 v SV sektore (obr. 3: 1a; rez a profil: M – N). Rozmery kolovej jamy č. 1: Ø 0,4 m, hĺbka: 0,3 m. Kolová jama č. 2 v JV (obr. 3: 1a; rez a profil: O – P). Rozmery kolovej jamy č. 2: Ø 0,35 m, hĺbka 0,1 m.

Rozmery: dĺžka: 2,9 m po predpecnú jamu, celková dĺžka aj s objektom 2/08 – pecou: 8,1 m, šírka: 3,6 m na profile, max. šírka v západnej časti: 3,8 m, hĺbka od úrovne podlažia: 0,3 m, žlab: 0,42 m, hĺbka v miestach „lavice“ v južnej časti objektu: 0,2 m (+ 0,4 m vrstva ornice). Orientácia objektu 1/08: V – Z.

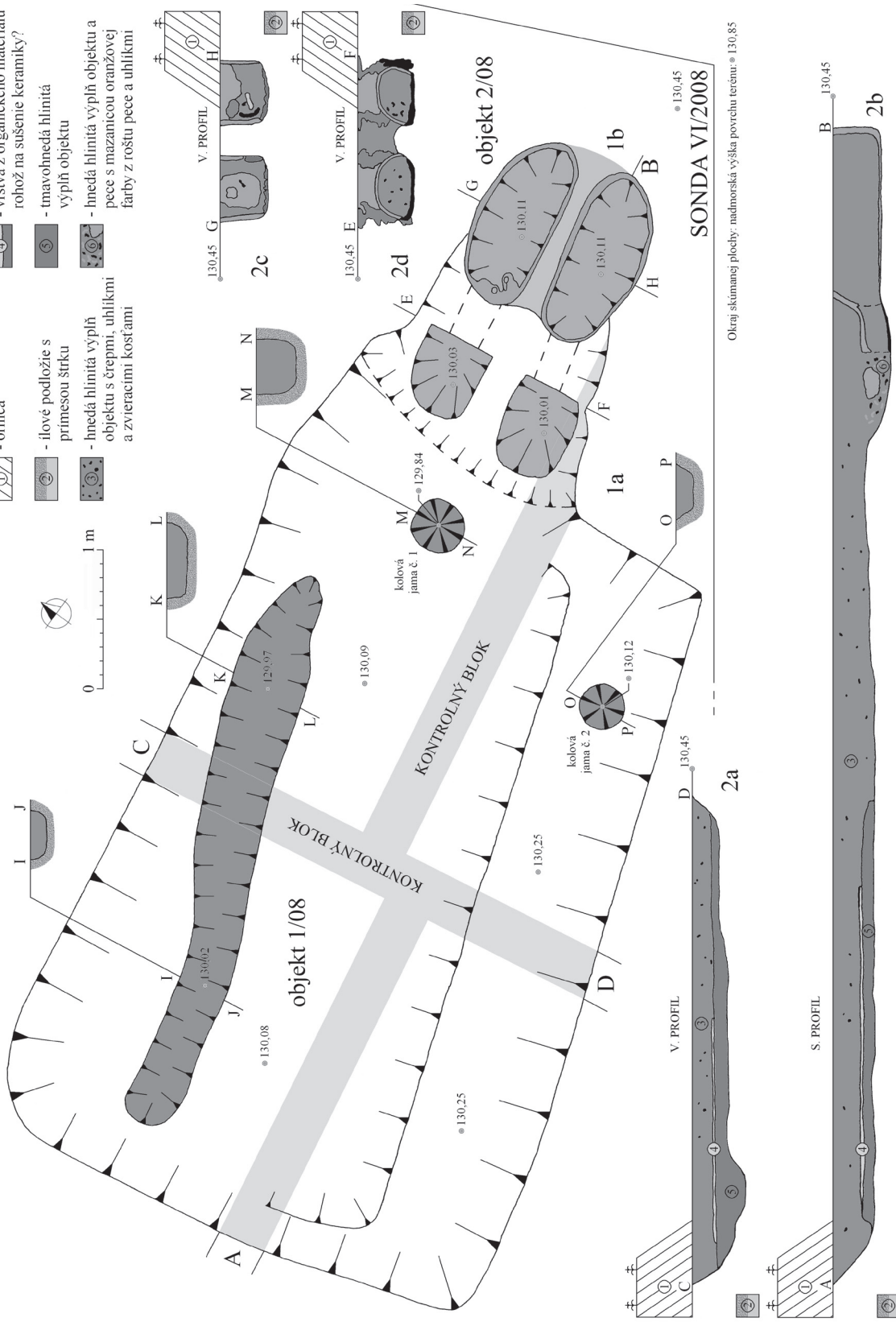
Opis nálezov:

1. Dva črepy z okraja situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby s prímiesou grafitu. Pod zosilneným okrajom sú dva obvodové žliabky. Pod spodným je jemné zvislé „hrebeňovanie“. Rozmery: 11,1 x 5,7 cm; 6,1 x 6,1 cm, Ø ústia: 31 cm (tab. I: 1; evid. č. AP 84 302, AP 84 327).
2. Črep z okraja misy kónického tvaru s mierne dnu vťahnutým okrajom, vyrobeným bez pomoci hrnčiarskeho kruhu zo stredne zrnitého materiálu hnedej farby. Rozmery: 10,8 x 7,6 cm, Ø ústia: 30 cm (tab. IV: 2; evid. č. AP 84 303).
3. Črep z tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu hnedosivej farby. Povrch črepu je pokrytý pravidelným hustým zvislým „hrebeňovaním“. V jeho vrchnej časti je obvodový žliabok. Rozmery: 6,6 x 5,8 cm (tab. I: 16; evid. č. AP 84 304).
4. Črep z okraja a tela misy esovitej profilácie, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemno plaveného materiálu svetlosivej farby. Okraj je von vyhnutý. Maximálne vydutie misy je zaoblené. Rozmery: 3,6 x 4,1 cm (tab. II: 2; evid. č. AP 84 305).
5. Črep z okraja misy kónického tvaru, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu. zo stredne zrnitého materiálu svetlej hnedosivej farby. Rozmery: 5,5 x 3,7 cm (tab. IV: 3; evid. č. AP 84 306).
6. Črep z okraja situlovitého hrnca so zosilneným okrajom, vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby s prímiesou grafitu. Rozmery: 4,3 x 2,2 cm (tab. I: 2; evid. č. AP 84 307).
7. Okrajový črep z misy esovitej profilácie, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu svetlosivej farby. Okraj je von vyhnutý. Rozmery: 3,2 x 1,7 cm (tab. II: 3; evid. č. AP 84 310).
8. Črep z okraja a tela misy esovitej profilácie, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu svetlosivej farby s čiernym lešteným povrchom. Okraj je von vyhnutý. Maximálne vydutie misy je zaoblené. Rozmery: 10,6 x 7,1 cm, Ø ústia: 27 cm (tab. II: 5; evid. č. AP 84 311).
9. Črep zo spodnej časti tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby s prímiesou grafitu. Povrch črepu je pokrytý pravidelným metopovitým zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 4,9 x 3,3 cm (tab. I: 14; evid. č. AP 84 312).
10. Črep z dna misy vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu tmavosivej farby. Rozmery: 11,5 x 8,5 cm, Ø dna: 5,5 cm (tab. IV: 18; evid. č. AP 84 313).
11. Črep z dna nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu čiernej farby. Rozmery: 4,9 x 5 cm, Ø dna: 10 cm (tab. IV: 20; evid. č. AP 84 314).
12. Črep z okraja situlovitého hrnca so zosilneným okrajom, vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivočiernej farby s prímiesou grafitu. Rozmery: 3,5 x 2,6 cm (tab. I: 3; evid. č. AP 84 315).
13. Črep z okraja situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu svetlosivej farby. Pod zosilneným okrajom sú dva obvodové žliabky a medzi nimi plastická páska. Rozmery: 6,6 x 3,6 cm, Ø ústia: 16 cm (tab. I: 6; evid. č. AP 84 317).
14. Črep z okraja pravdepodobne eneolitckej misy kónického tvaru, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrného materiálu oranžovohnedej farby. Rozmery: 4,7 x 8,2 cm (tab. III: 5; evid. č. AP 84 318).
15. Črep z tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Povrch črepu je pokrytý nepravidelným zvislým „hrebeňovaním“. Povrch je miestami pórovitý, pokrytý jamkami po vyhoretej organickej prímiesi v hline. Rozmery: 5,2 x 4,6 cm (tab. I: 15; evid. č. AP 84 319).
16. Črep z tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Povrch črepu je pokrytý pravidelným zvislým „hrebeňovaním“. V jeho vrchnej časti je obvodový žliabok. Povrch je miestami pórovitý, pokrytý jamkami po vyhoretej organickej prímiesi v hline. Rozmery: 6,5 x 4,5 cm (tab. I: 18; evid. č. AP 84 320).
17. Fragment dna nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu svetlohnedej farby. Rozmery: 9,6 x 5,8 cm, Ø dna: 12 cm (tab. IV: 16; evid. č. AP 84 321, AP 84 322).
18. Črep z tela nádoby lengyelskej kultúry vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu. Na maximálnom vydutí črepu je guľovitý plastický výčnelok s horizontálne prevrtaným otvorom. Črep je vyrobený zo zrnitého materiálu hnedosivej farby. Rozmery: 7,6 x 4,9 cm (tab. III: 10; evid. č. AP 84 324).
19. Črep z okraja a tela esovito profilovanej misy, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu svetlosivej farby. Okraj je mierne von vyhnutý. Pod okrajom na pleciach nádoby sú pod sebou tri vodorovné plytké žliabky. Maximálne vydutie misy je mierne zalomené. Rozmery: 6,7 x 7,8 cm, Ø ústia: 25 cm (tab. II: 12; evid. č. AP 84 325).
20. Črep z okraja veľkej misy kónického tvaru s mierne dnu vťahnutým okrajom, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu zo stredne zrnitého materiálu sivohnedej farby. Rozmery: 11,7 x 9,5 cm, Ø ústia: 39 cm (tab. IV: 1; evid. č. AP 84 326).
21. Črep z okraja a tela esovito profilovanej misy, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného až plaveného materiálu svetlosivej farby. Okraj je von vyhnutý, mierne zaguľatený. Maximálne vydutie misy je zaoblené. Na vnútornej strane črepu je vlešťovaná/vhľadzovaná výzdoba v podobe vzájomne sa prekrížujúcich dvoch línií, jednej zaoblenej a druhej zvislej. Rozmery: 11,5 x 5,6 cm, Ø ústia: 33 cm (tab. II: 1; evid. č. AP 84 328).

Slovenský Grob - poloha "Domovina" - SONDA VI/2008 - objekt 1/08 a objekt 2/08

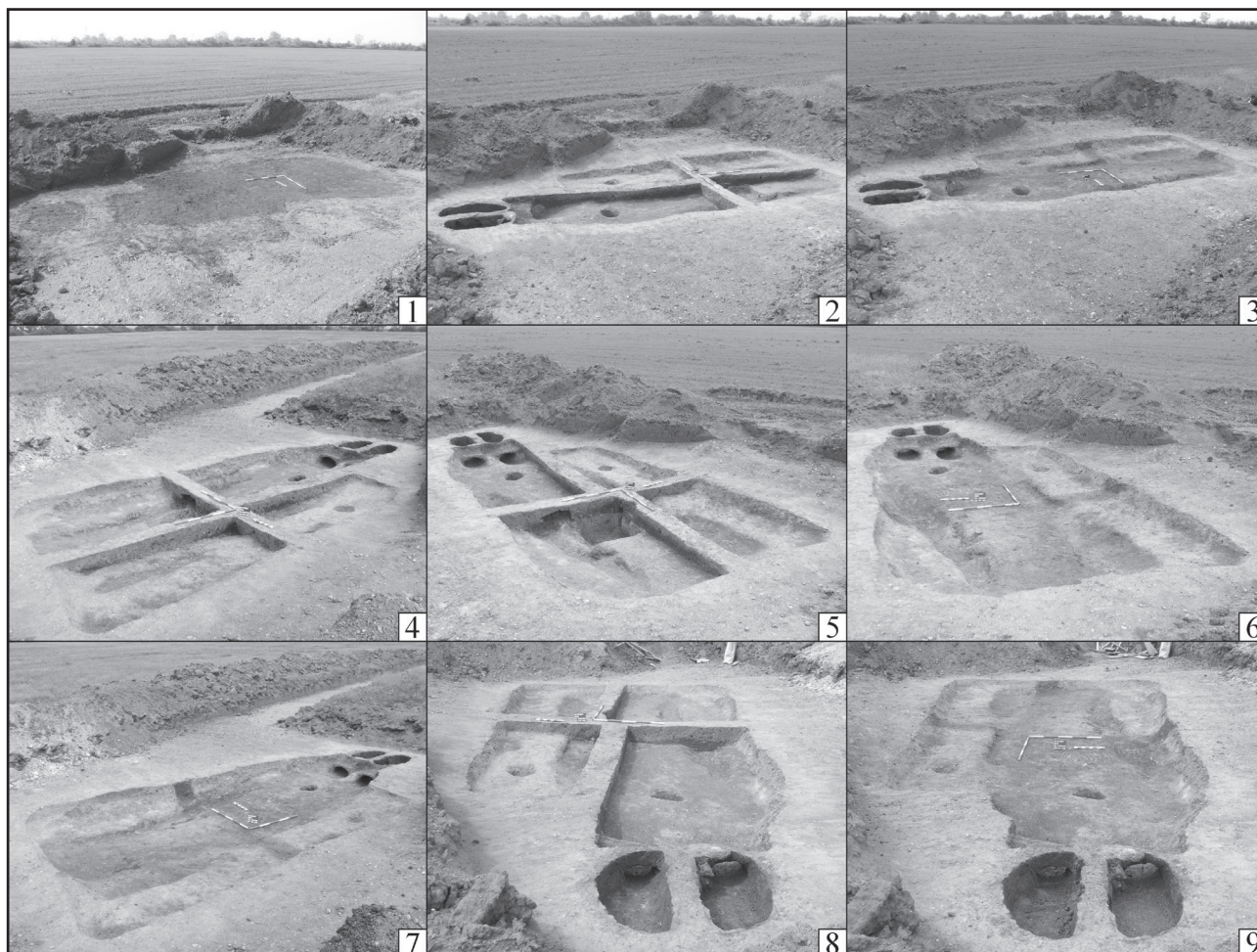
LEGENDA

- - vrstva z organického materiálu rohož na sušenie keramiky?
- - tmavohnedá hliniata výplň objektu
- - hnedá hliniata výplň objektu a pece s mazanicou oranžovej farby z roštu pece a uhlíkmi
- - ornica
- - ílové podložie s prímiesou štrku
- - hnedá hliniata výplň objektu s érepmi, uhlíkmi a zvieracimi kosťami

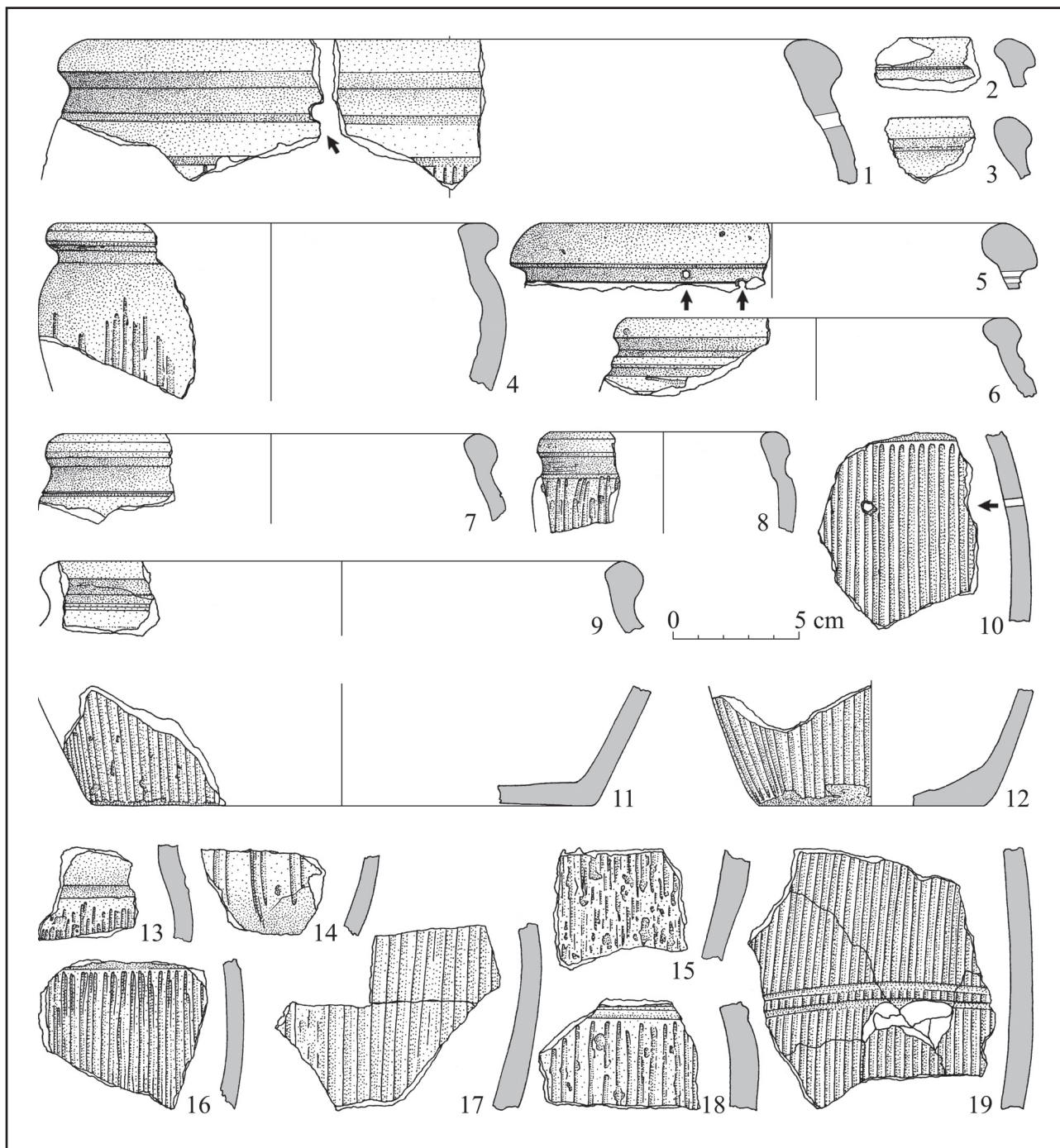
Okraj skúmanej plochy: nadmorská výška povrchu terénu: 130,85

Obr. 3 Slovenský Grob, poloha Domovina. Podorysy (1) a profily (2a – 2d) výrobných objektov 1/08 a 2/08 zo strednej doby laténskej, preskúmaných v sonde VI/2008.

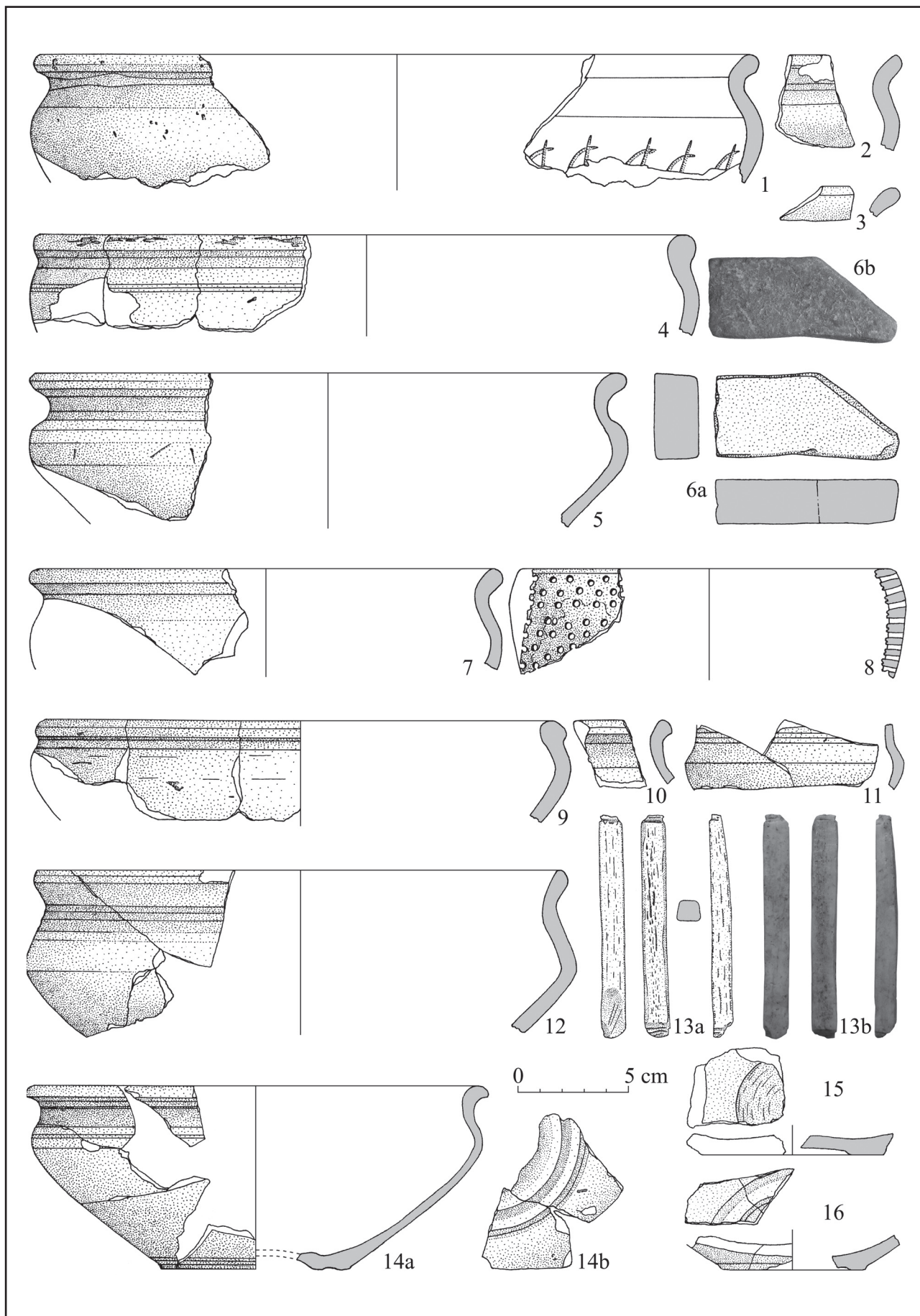
Obr. 4 Slovenský Grob, poloha Domovina. Fotodokumentácia výrobného objektu 1/08 a hrnčiarskej pece – obj. 2/08 v sonde VI/2008 (1-9).

22. Črep z dna situlovitého hrnca, vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivohnedej farby s prímiesou grafitu. Rozmery: 7,1 x 4,4 cm, Ø dna: 20 cm (tab. IV: 19; evid. č. AP 84 329).
23. Črep z okraja cedidla alebo pokrývky/poklopu na uhlíky kónického/polguľovitého tvaru s mierne dnu vtiahnutým zarovnaným okrajom, vyrobeným na hrnčiarskeho kruhu zo stredne zrnitého materiálu hnedej farby. Kruhovité otvory v črepe sú v priemere 0,25 – 0,3 cm veľké a boli vypichované smerom z vonkajšej strany črepu do vnútra nádoby, kde neboli zahladené, ale okraje vyčnievajú nad steny črepu. Rozmery: 4,6 x 4,9 cm, Ø ústia: 17 cm (tab. II: 8; evid. č. AP 84 330).
24. Fragment vrchnej časti kónicky sa zužujúcich pliec a hrdla vázovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu sivej farby. Vo vrchnej časti hrdla a na pleciah nádoby sú po dva obvodové žliabky a medzi nimi je vysoká vleštovaná/vhľadzovaná jednoduchá vlnovka, miestami ostro lomená. Na pleciah nádoby sú nad sebou vleštované/vhľadzované tri jednoduché nízke vlnovky. Rozmery: 22 x 11,4 cm, max. Ø max. vydutia: 28 cm (tab. V: 1, evid. č. AP 84 359).
25. Črep z tela misy vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu tmavosivej farby s čiernym lešteným povrchom. Na vnútornej strane črepu je vleštovaná/vhľadzovaná jednoduchá vysoká oblá vlnovka, nad ktorou je plytký žliabok. Na vonkajšej strane črepu sú dva plytké vodorovné žliabky. Rozmery: 5,4 x 6,2 cm (tab. V: 2a, 2b, evid. č. AP 84 360).
26. Črep z tela misy vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu tmavosivej farby s čiernym lešteným povrchom. Na vnútornej strane črepu je vleštovaná/vhľadzovaná jednoduchá vysoká oblá vlnovka. Na vonkajšej strane črepu sú štyri plytké vodorovné žliabky. Rozmery: 9,4 x 10,1 cm (tab. V: 4a, 4b, evid. č. AP 84 361).
27. Črep z tela misy vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu tmavosivej farby s čiernym lešteným povrchom. Na vnútornej strane črepu sú dve vzájomne sa prekrývajúce vleštované/vhľadzované jednoduché, ostro lomené vysoké vlnovky. Nad nimi je dvojica vodorovných žliabkov. Na vonkajšej strane črepu je jeden vodorovný žliabok. Rozmery: 8,6 x 6,7 cm (tab. V: 3a, 3b, evid. č. AP 84 362).
28. Črep z tela misy vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu sivohnedej farby s lešteným povrchom. Na vnútornej strane črepu je vleštovaná/vhľadzovaná jednoduchá nízka vlnovka v neleštenom matnom páse. Rozmery: 6,7 x 6,9 cm (tab. V: 7a, 7b, evid. č. AP 84 363a).
29. Črep z tela misy vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu sivohnedej farby s lešteným povrchom. Na vnútornej strane črepu je vleštovaná/vhľadzovaná jednoduchá nízka vlnovka v neleštenom matnom páse. Rozmery: 8,7 x 4,3 cm (tab. V: 6a, 6b, evid. č. AP 84 363b).
30. Fragment vrchnej časti kónicky sa zužujúceho hrdla vázovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu sivej farby s lešteným povrchom. Vo vrchnej časti hrdla je obvodový žliabok a nad ním plastická lišta. Rozmery: 10,2 x 11,7 cm (tab. V: 5, evid. č. AP 84 364).

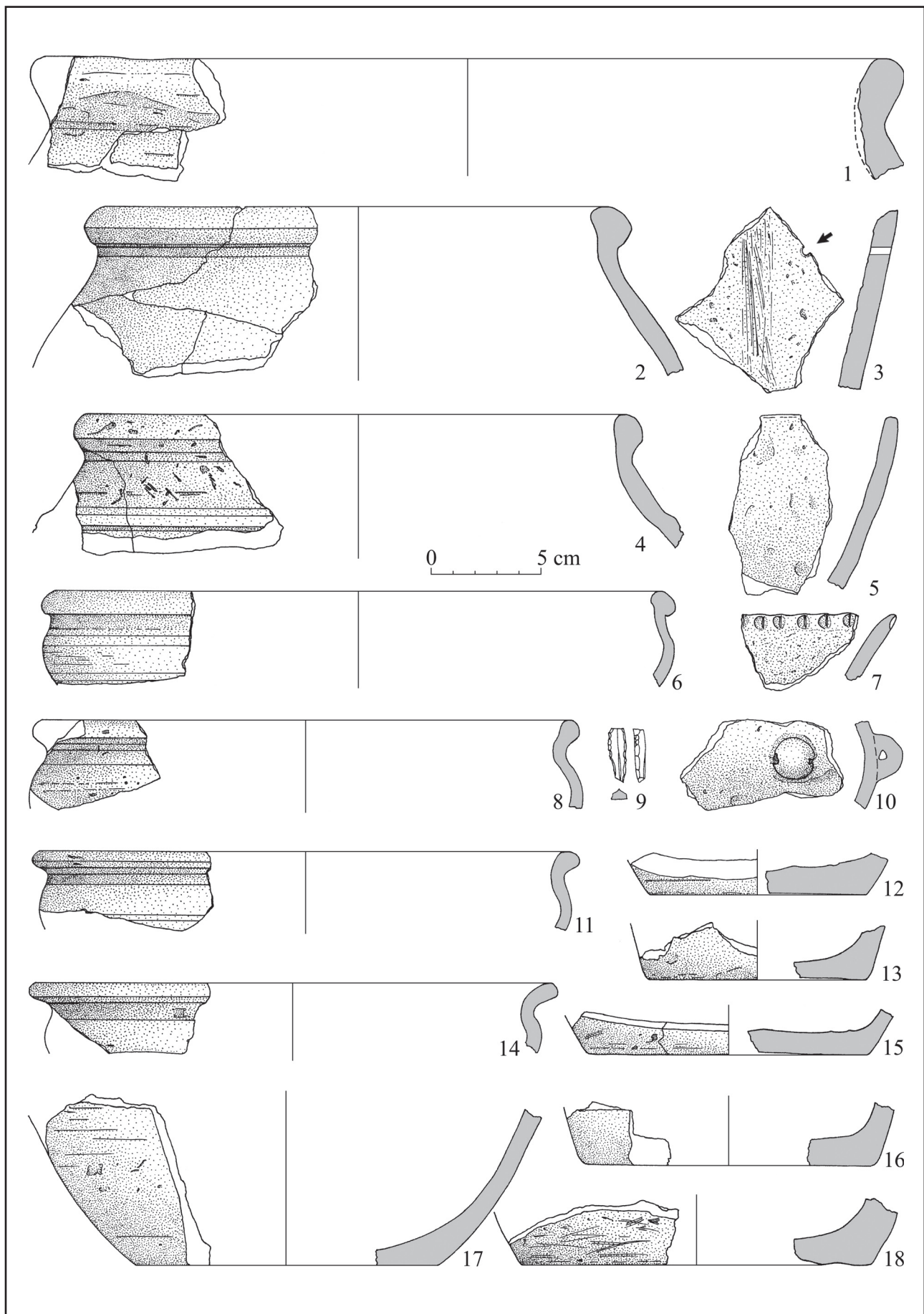

Tab. I Slovenský Grob – poloha Domovina. Nálezy keltskej keramiky (1-19) z laténskeho objektu 1/08.

31. Fragment okraja a tela esovito profilovanej misy, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného až plaveného materiálu hnedej farby. Okraj je zagulatený. Maximálne vydutie misy je zaoblené. Rozmery: 10,4 x 4,4 cm, Ø ústia: 30 cm (tab. II: 4; evid. č. AP 84 365).
32. Črep z okraja misy s mierne dnu vťahnutým zagulateným okrajom. Misa je vyrobená bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrnného materiálu svetlohnedej farby. Rozmery: 3,5 x 2,5 cm, Ø ústia: 30 cm (tab. IV: 7; evid. č. AP 84 366).
33. Črep zo spodnej časti dna nádoby – misy vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu hnedej farby. Dno stojí na širšej nízkej obvodovej nôžke. Rozmery: 4,6 x 3,5 cm, Ø dna: 8,5 cm (tab. II: 15; evid. č. AP 84 367).
34. Črep zo spodnej časti dna nádoby – misy vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu svetlohnedej farby. Dno stojí na úzkej nízkej obvodovej nôžke. Rozmery: 5,4 x 2,3 cm, Ø dna: 6,5 cm (tab. II: 16; evid. č. AP 84 368).
35. Črep z okraja a tela esovito profilovanej misy, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej farby. Okraj je von vyhnutý, mierne trojuholníkový. Maximálne vydutie misy je zaoblené. Rozmery: 8,8 x 3,7 cm, Ø ústia: 25 cm (tab. III: 11; evid. č. AP 84 369).
36. Črep z okraja a tela esovito profilovanej misy, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu tmavosivej farby. Okraj je von vyhnutý, zvnútra mierne odsadený a zagulatený. Maximálne vydutie misy je zaoblené. Rozmery: 6,1 x 4,1 cm, Ø ústia: 25 cm (tab. III: 8; evid. č. AP 84 370).

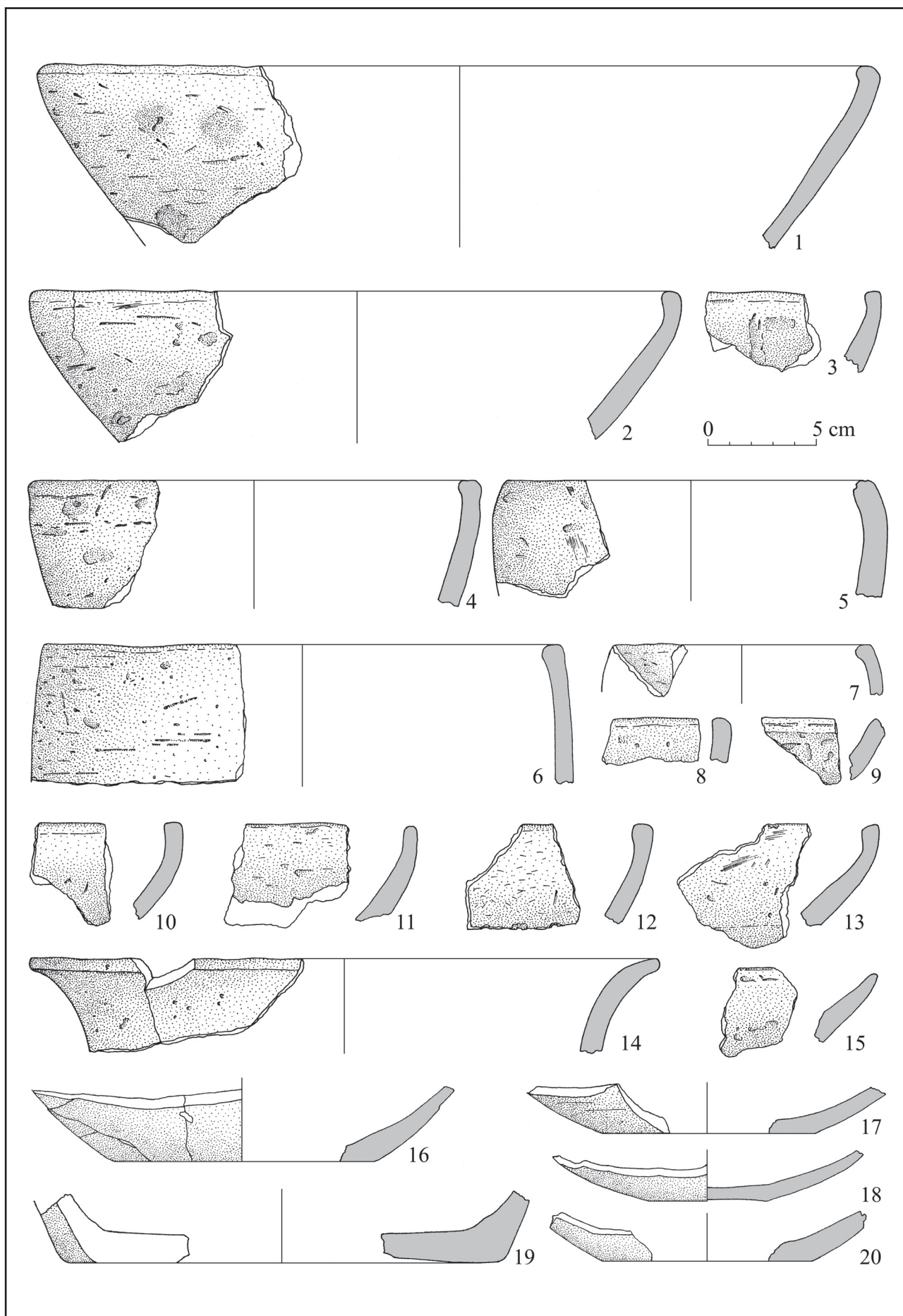

Tab. II Slovenský Grob – poloha Domovina. Nálezy keltskej keramiky (1-5, 7-12, 14-16), kamenného brúsika (6a, 6b) a kosteného predmetu (13a, 13b) z laténskeho objektu 1/08.

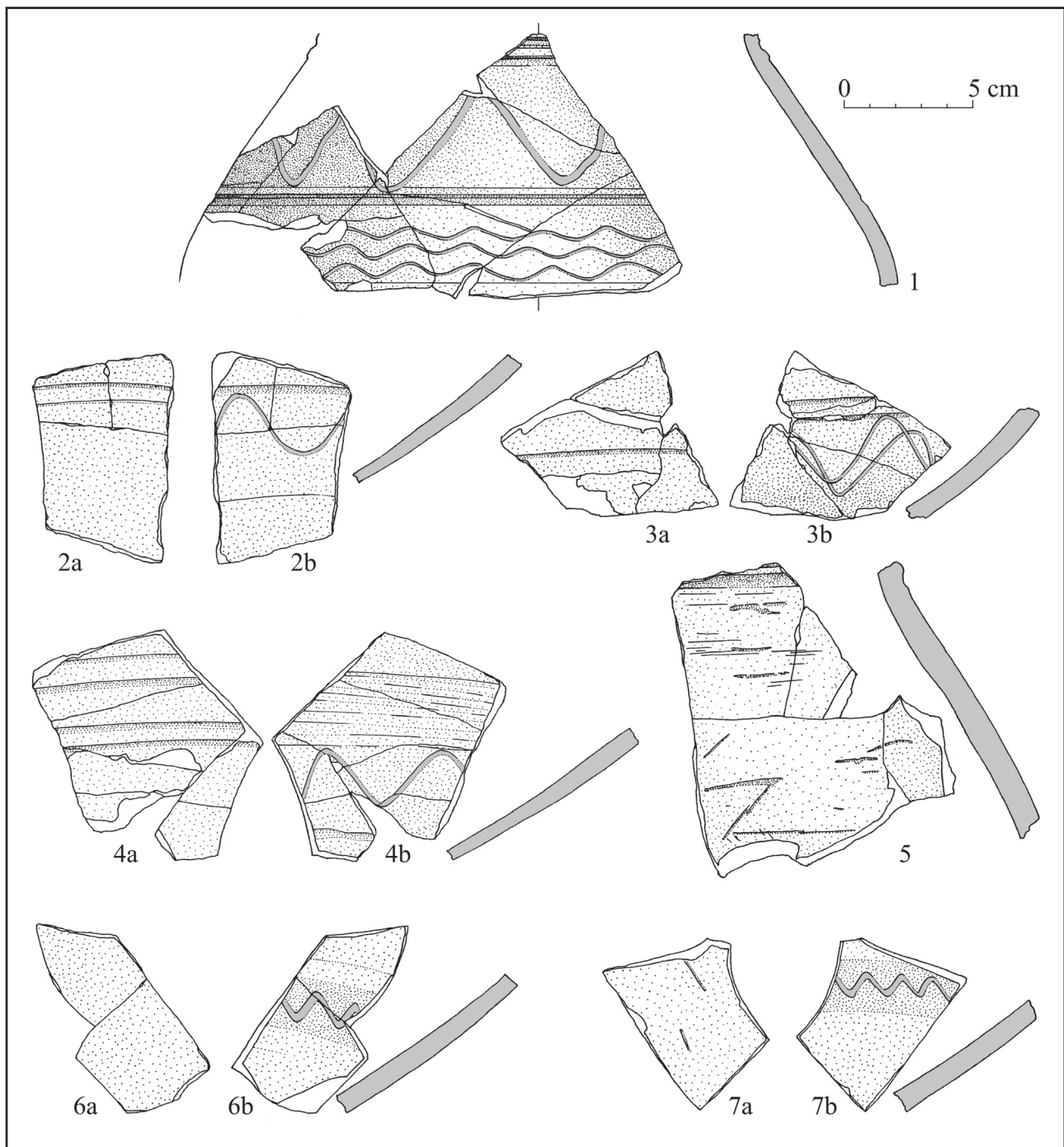

Tab. III Slovenský Grob – poloha Domovina. Nálezy keltskej keramiky (1-4, 6, 8, 11-16), eneolitickej keramiky (5, 7, 10) a čepele z pazúrka (9) z laténskeho objektu 1/08.

Tab. IV Slovenský Grob – poloha Domovina. Nálezy keltskej keramiky (1-20) z laténskeho objektu 1/08.

Tab. V Slovenský Grob – poloha Domovina. Nálezy keltskej keramiky zdobenej vleštovanými vlnovkami (1-7) z laténskeho objektu 1/08.

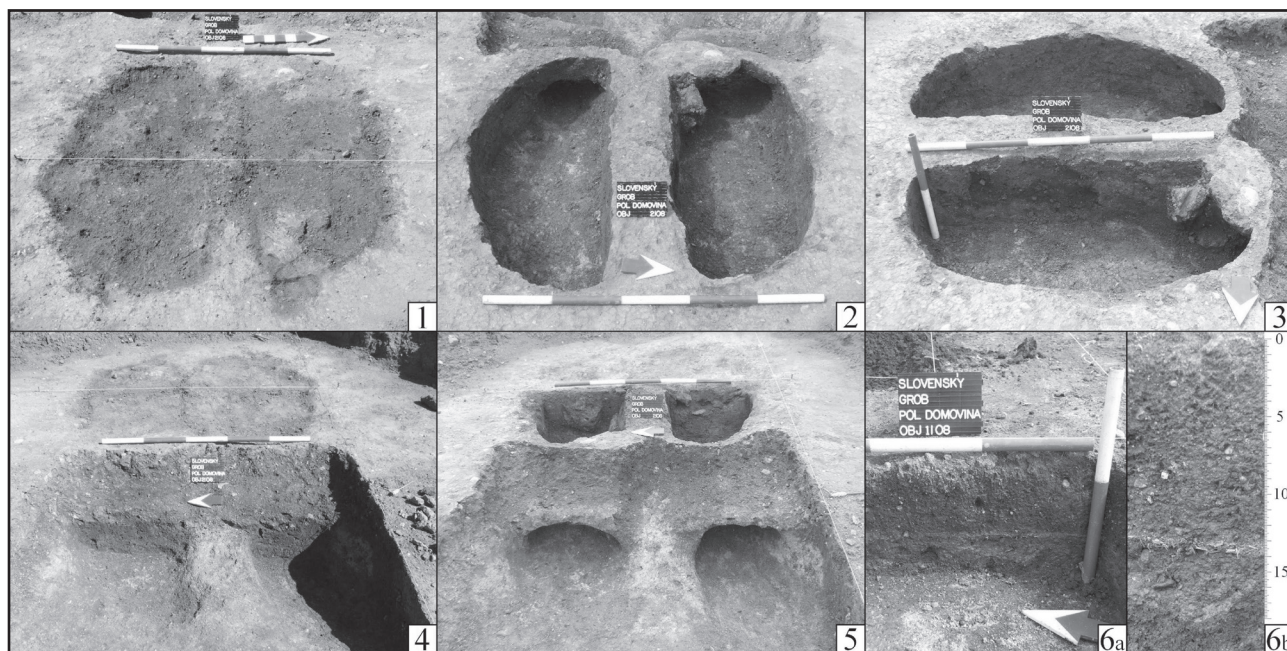
37. Črep z okraja a tela esovito profilovanej misy, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu svetlohnedej farby. Okraj je von vyhnutý. Maximálne vydutie misy je zaoblené. Rozmery: 8,7 x 3,2 cm, Ø ústia: 24 cm (tab. III: 14; evid. č. AP 84 71).
38. Fragment z okraja a tela esovito profilovanej misy, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej farby. Okraj je dnu vtiahnutý a zaľahatený. Maximálne vydutie misy je zaoblené. Rozmery: 13,9 x 4,4 cm, Ø ústia: 24 cm (tab. II: 9; evid. č. AP 84 372).
39. Fragment esovito profilovanej tenkostennej misy z troch kusov, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivočiernej farby. Okraj je von vyhnutý, mierne odsadený a zahrotený. Maximálne vydutie misy je zaoblené. Dno misy stojí na dvoj obvodových lištách v strede s omfalom (tab. II: 14b). Rozmery: 7,7 x 10,5 cm; 7,9 x 4,9 cm; 3,6 x 2,7 cm, Ø ústia: 21 cm; Ø dna: 8,5 cm (tab. II: 14a, 14b; evid. č. AP 84 373).
40. Fragment tela – vydutia esovito profilovanej misy, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu sivohnedej farby. Maximálne vydutie je ostro lomené. Rozmery: 9,1 x 3,1 cm, Ø max. vydutia: 25 cm (tab. II: 11; evid. č. AP 84 374).
41. Črep z okraja a tela súdkovitej nádoby, vyrobenej v ruke a pravdepodobne obtáčanej na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu svetlej sivohnedej farby. Okraj je mierne zosilnený. Rozmery: 9,8 x 6,6 cm, Ø ústia: 24 cm (tab. IV: 6; evid. č. AP 84 375).

42. Fragment okraja a kónického hrdla hrncovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu oranžovohnedej farby. Okraj je zosilnený, smerom von mierne zahrotený. Na jeho vnútornej strane je široký žliabok. Rozmery: 10,9 x 7,9 cm, Ø ústia: 25 cm (tab. III: 2; evid. č. AP 84 376).
43. Črep z okraja situlovitého hrnca točeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby s tuhovaným povrchom. Pod zosilneným okrajom je obvodový žliabok. V žliabku sú vyvŕtané dva sekundárne otvory. Rozmery: 10,9 x 2,9 cm, Ø ústia: 21 cm (tab. I: 5; evid. č. AP 84 377).
44. Črep z okraja a tela situlovitého hrnca točeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu svetlej sivohnedej farby s tuhovaným povrchom. Pod zosilneným okrajom je obvodový žliabok. Telo črepu je pokryté zvislým nepravidelným „hrebeňovaním“. Rozmery: 6,6 x 6,9 cm, Ø ústia: 18 cm (tab. I: 4; evid. č. AP 84 378).
45. Črep z okraja situlovitého hrnca točeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu svetlohnedej farby. Pod zosilneným okrajom je obvodová úzka ryha. Rozmery: 5,7 x 3,4 cm, Ø ústia: 18 cm (tab. I: 7; evid. č. AP 84 379).
46. Črep z okraja situlovitého hrnca točeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby s prímiesou grafitu. Pod zosilneným okrajom je obvodový žliabok. Rozmery: 3,9 x 2,9 cm, Ø ústia: 24 cm (tab. I: 9; evid. č. AP 84 380).
47. Črep z rozhrania pliec a hrdla situlovitého hrnca točeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu hnedosivej farby. Na črepe je vodorovný obvodový žliabok a telo črepu je pokryté tenkým zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 4,1 x 3,9 cm (tab. I: 13; evid. č. AP 84 381).
48. Črep z tela situlovitého hrnca točeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby s prímiesou grafitu. Telo črepu je pokryté pravidelným zvislým „hrebeňovaním“. Črep je prevŕtaný sekundárnym otvorom. Rozmery: 6,4 x 7,6 cm (tab. I: 10; evid. č. AP 84 382).
49. Črep z okraja esovito profilovanej tenkostennej misy, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu sivej farby. Okraj je von vyhnutý, mierne odsadený, zosilnený a zahrotený. Rozmery: 3,1 x 2,6 cm (tab. II: 10; evid. č. AP 84 383).
50. Črep z dna hrncovitej/vázovitej nádoby, vyrobený na hrnčiarskom kruhu zo jemnozrného materiálu sivohnedej farby, miestami sivočiernej farby. Rozmery: 9,7 x 4,4 cm, Ø dna: 10 cm (tab. III: 12; evid. č. AP 84 384).
51. Črep z okraja veľkej hrncovitej nádoby obtáčanej na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Okraj je lievikovito von vyhnutý. Rozmery: 8,1 x 5,4 cm, Ø ústia: 40 cm (tab. III: 1; evid. č. AP 84 385).
52. Črep z okraja a krátkeho kónického hrdla hrncovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu tmavosivej farby. Okraj je zosilnený, smerom von mierne zahrotený. V spodnej časti hrdla je plastická obvodová lišta a pod ňou obvodová ryha. Rozmery: 9,7 x 6,5 cm, Ø ústia: 26 cm (tab. III: 4; evid. č. AP 84 386).
53. Črep z dna a tela hrncovitej/vázovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu hnedej farby. Rozmery: 11,4 x 7,6 cm, Ø dna: 14 cm (tab. III: 17; evid. č. AP 84 387).
54. Črep z dna a tela situlovitého hrnca, vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Povrch tela črepu je pokrytý pravidelným zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 9,6 x 6,1 cm, Ø dna: 9 cm (tab. I: 12; evid. č. AP 84 388).
55. Črep z dna hrncovitej/vázovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Rozmery: 4,5 x 4,4 cm, Ø dna: 13 cm (tab. III: 16; evid. č. AP 84 389).
56. Črep z dna a tela situlovitého hrnca, vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivohnedej farby. Povrch tela črepu je pokrytý pravidelným zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 5,8 x 7,5 cm, Ø dna: 20 cm (tab. I: 11; evid. č. AP 84 390).
57. Fragment z tela situlovitého hrnca točeného na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu sivej farby s prímiesou grafitu. Telo fragmentu je pokryté jemným pravidelným zvislým „hrebeňovaním“. Prične cez zvislé hrebeňovanie sú vleštené/vhladené dva plytké obvodové žliabky. Rozmery: 10,3 x 10,2 cm (tab. I: 19; evid. č. AP 84 391).
58. Črep z tela situlovitého hrnca točeného na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu oranžovohnedej farby. Telo črepu je pokryté hrubým pravidelným zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 8,6 x 7,2 cm (tab. I: 17; evid. č. AP 84 392).
59. Črep z okraja a tela misy esovitej profilácie vyrobenej na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivohnedej farby. Okraj je zosilnený, oválny a zošíkmený. Maximálne vydutie nádoby je zaoblené. Rozmery: 7,2 x 4,1 cm, (tab. III: 6; evid. č. AP 84 393).
60. Črep z okraja a tela misy esovitej profilácie vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu tmavohnedej farby. Okraj je mierne zosilnený, von vyhnutý. Maximálne vydutie nádoby je zaoblené. Rozmery: 9,7 x 4,6 cm, (tab. II: 7; evid. č. AP 84 394).
61. Fragment z dna hrncovitej/vázovitej nádoby, vyrobený na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu svetlohnedej farby. Rozmery 14,1 x 6,8 cm, Ø dna: 13 cm (tab. III: 15; evid. č. AP 84 395).
62. Fragment z dna hrncovitej/vázovitej nádoby, vyrobený na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu hnedej farby. Rozmery 8,2 x 4,9 cm, Ø dna: 10 cm (tab. III: 13; evid. č. AP 84 396).
63. Fragment z dna hrncovitej/vázovitej nádoby, vyrobený na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu hnedej farby. Rozmery 8,7 x 4,9 cm, Ø dna: 16 cm (tab. III: 18; evid. č. AP 84 397).
64. Črep z dna misy točenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu čiernej farby. Rozmery: 4,6 x 5,6 cm, Ø dna: 10 cm (tab. IV: 20; evid. č. AP 84 398).
65. Pieskovcový brúsik lichobežníkového tvaru. Rozmery: dĺžka: 8,4 cm, výška: 3,7 cm, šírka: 2,1 cm (tab. II: 6a, 6b; evid. č. AP 84 399).
66. Okrajový črep z malého situlovitého hrnca točeného na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu tmavosivej farby. Pod zosilneným okrajom je obvodový žliabok. Povrch tela črepu pokrýva nepravidelné zvislé „hrebeňovanie“. Rozmery: 3,5 x 4,1 cm, Ø ústia: 10 cm (tab. I: 8; evid. č. AP 84 400).
67. Opracovaný kostený predmet (hracia kocka?) štíhleho obdĺžnikového tvaru, lichobežníkového prierezu s vyhladenými stranami a so stopami po rezaní na koncoch. Rozmery: dĺžka: 10,1 cm, šírka: 1,1 cm, výška: 0,9 cm (tab. II: 13a, 13b; evid. č. AP 84 401).
68. Rádiolaritová eneolitická čepielka/vrták s retušovanými hranami. Rozmery: dĺžka: 2,45 cm, šírka: 0,85 cm, výška: 0,5 cm (tab. III: 9; evid. č. AP 84 402).
69. Fragment z okraja vázovitej nádoby vyrobený na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu svetlosivej farby. Okraj je lievikovito von vyhnutý. Rozmery: 12,8 x 5,5 cm, Ø ústia: 29 cm (tab. IV: 14; evid. č. AP 84 403).
70. Črep z okraja a tela kónickej misy, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu jemnozrného materiálu svetlosivej farby. Okraj je mierne zosilnený. Rozmery: 6,2 x 5,9 cm, Ø ústia: 21 cm (tab. IV: 4; evid. č. AP 84 404).

71. Črep z okraja a tela kónickej misy s dnu vťahnutým okrajom, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu jemnozrnného materiálu tmavohnej farby. Na vrchnej časti zaobleného okraja sú dva plytké obvodové žliabky. Rozmery: 6,1 x 5,4 cm, Ø ústia: 17 cm (tab. IV: 5; evid. č. AP 84 405).
72. Črep z lievikovito roztvoreného okraja eneolitickej nádoby vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu zo zrnitého materiálu hnej farby. Pod okrajom je v línii výzdoba pozostávajúca z jamiek, vyrobených nechťovými vrypami. Rozmery: 5,3 x 3,5 cm (tab. III: 7; evid. č. AP 84 406).
73. Črep z okraja a tela misy, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnej farby. Okraj je vodorovne zarovnaný. Rozmery: 4,1 x 4,8 cm (tab. IV: 10; evid. č. AP 84 407).
74. Črep z okraja a tela misy, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrnného materiálu hnej farby. Okraj je zosilnený, vodorovne zarovnaný. Rozmery: 5,3 x 4,8 cm (tab. IV: 12; evid. č. AP 84 408).
75. Črep z okraja a tela misy, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrnného materiálu svetlosivej farby. Okraj je zoštíhlený, vodorovne zarovnaný. Rozmery: 5,8 x 4,9 cm (tab. IV: 11; evid. č. AP 84 409).
76. Črep z okraja kónickej misy, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrnného materiálu sivej farby. Okraj je šikmo zrezaný, v jeho strede je plytký nevýrazný žliabok. Rozmery 3,6 x 3,1 cm (tab. IV: 9; evid. č. AP 84 410).
77. Črep z okraja a tela misy, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnej farby. Okraj je šikmo zrezaný. Rozmery: 6,8 x 5,6 cm (tab. IV: 13; evid. č. AP 84 411).
78. Črep z okraja misy, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrnného materiálu svetlohnej farby. Okraj je zaoblený. Rozmery: 4,6 x 2,2 cm (tab. IV: 8; evid. č. AP 84 412).
79. Črep z okraja kónickej misy, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu zo zrnitého materiálu tmavosivej farby. Okraj je zahrotený. Rozmery: 3,3 x 4,5 cm (tab. IV: 15; evid. č. AP 84 413).
80. Črep z tela nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu zo jemnozrnného materiálu svetlej sivohnej farby. Črep je na okraji prevrtaný sekundárnym otvorom. Rozmery: 7,6 x 8,6 cm (tab. III: 3; evid. č. AP 84 414).

Objekt 2/08 – hrnčiarska pec (obr. 3: 1b, 2c, 2d; obr. 5: 1-5) vertikálneho typu s predpecnou jamou susediaca s východnou stranou objektu 1/08 (obr. 5: 1-5). Otvory na kladenie dreva boli po preskúmaní zachované vcelku a neporušené na západnej strane pece. Išlo o dva otvory, ústiace do spodnej časti pece. Rezm boli vybrané aj západné polovice dvojpriestorovej hrnčiarskej pece (obr. 3: 2c, 2d). Dve vypalovacie komory pece boli obličkového pôdorysu s vymazanými do oranžova až čierna prepálenými stenami. Komory boli predelené v smere V-Z stredovým blokom (obr. 3: 1b). V hrnčiarskej peci nebol dochovaný rošt, iba v jej západnej časti boli zachytené jeho fragmenty (obr. 3: 1b; tab. VI: 7-10). Z obj. 2/08 – pece pochádza niekoľko latenských črepov (tab. VI: 1-6).

Rozmery: dĺžka jadra pece (V-Z): 1,26 m, celková dĺžka aj s kanálmi na palivo: 1,6 m, dĺžka s predpecnou jamou: 2,24 m. šírka pece: 1,26 m, hĺbka: 0,36 m po dno pece od úrovne podlažia (+ 0,4 m vrstva ornice). Orientácia objektu 2/08: V – Z.

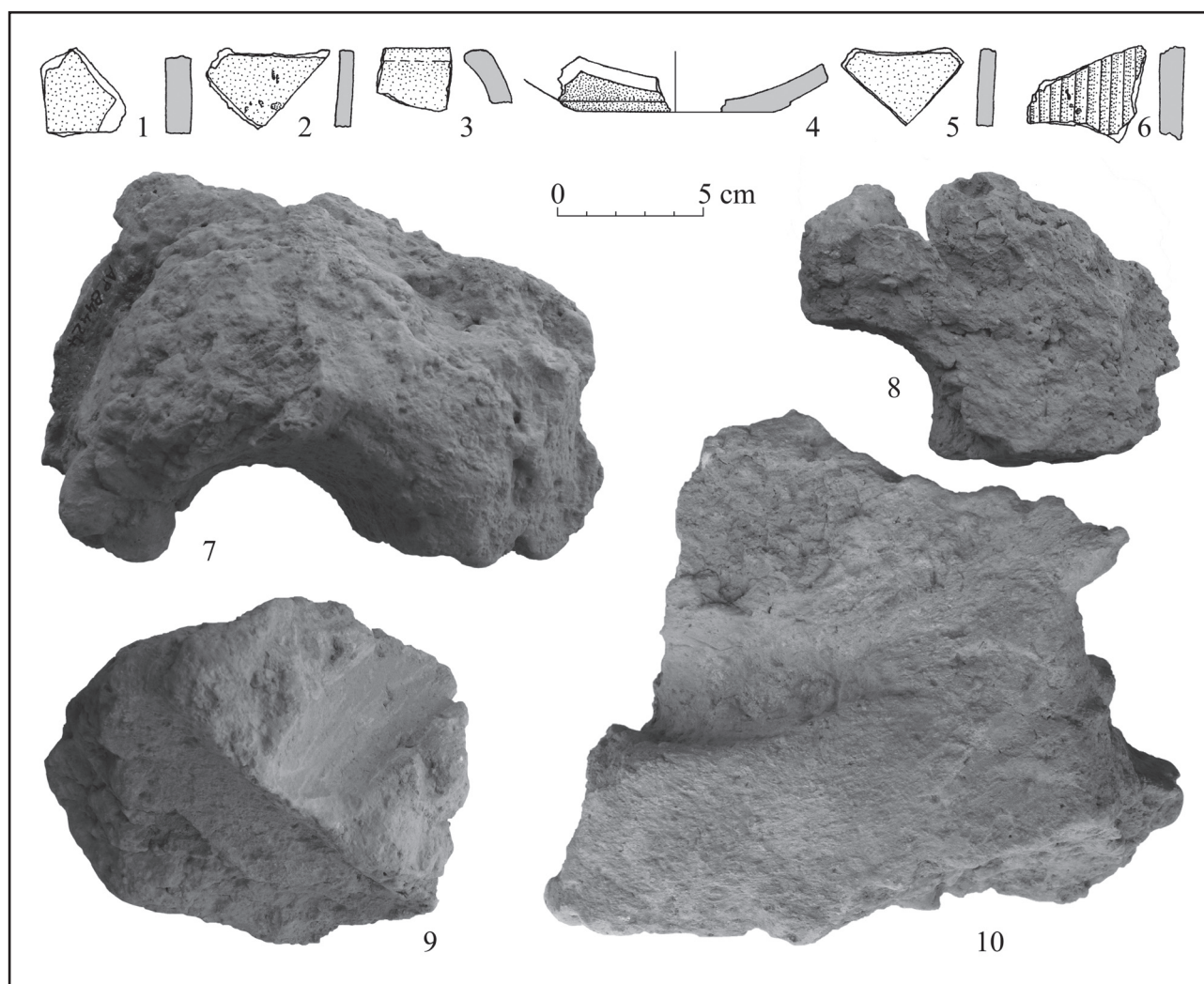

Obr. 5 Slovenský Grob, poloha Domovina. Fotodokumentácia objektu 2/08 – hrnčiarskej pece v sonde VI/2008 (1-5). Detail organickej vrstvy – pravdepodobne rohože na sušenie keramiky v SZ kvadrante profilu výrobného objektu 1/08 (6a, 6b).

Opis nálezov:

1. Črep z tela nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu svetlohnej farby. Rozmery: 4,2 x 2,5 cm (tab. VI: 5; evid. č. AP 84 415).

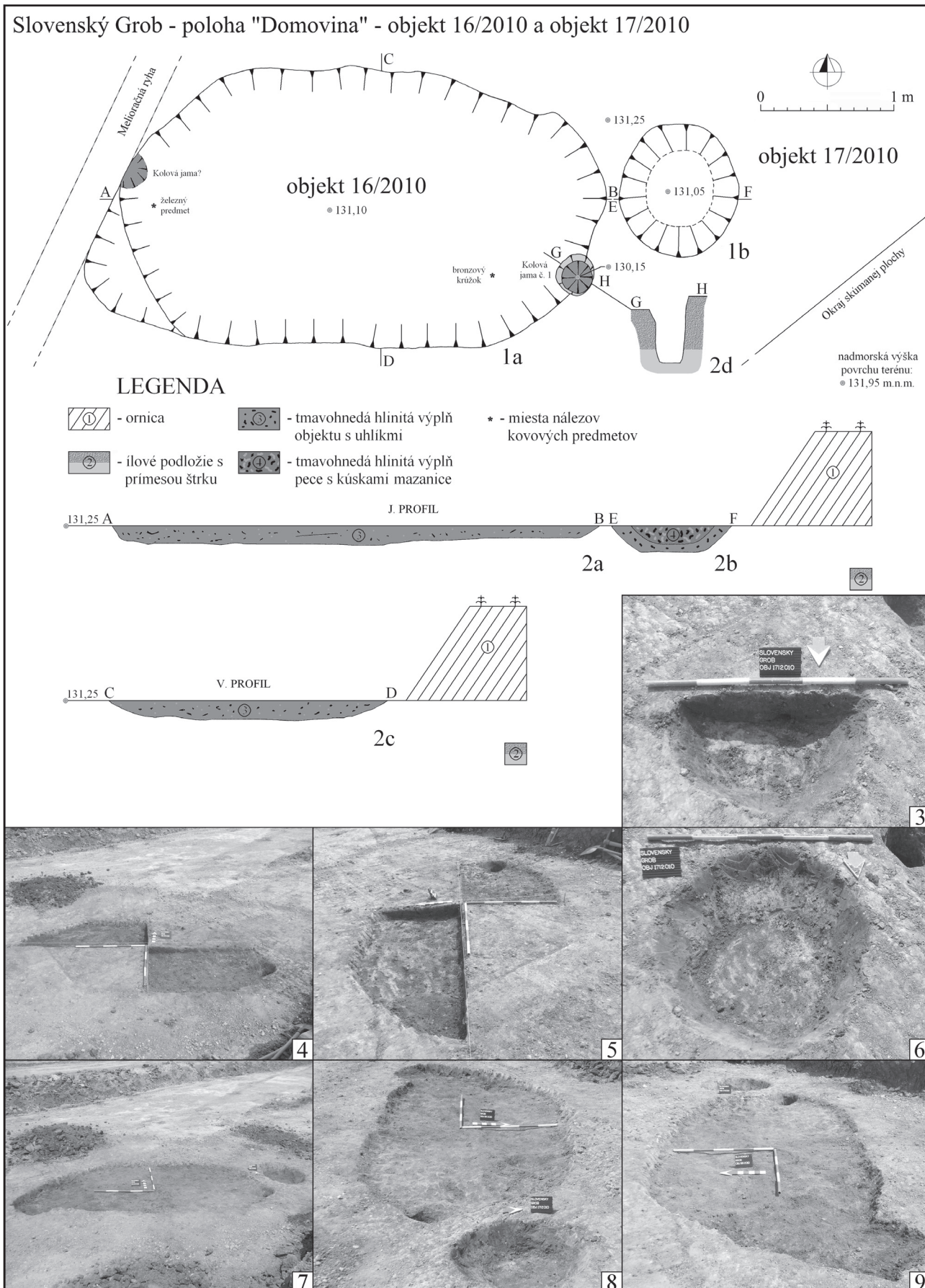
2. Črep z tela nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu oranžovej farby. Rozmery: 2,9 x 2,9 cm (tab. VI: 1; evid. č. AP 84 416).
3. Črep z tela nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu s prímiesou ostriva svetlosivej farby. Rozmery: 4,3 x 2,7 cm (tab. VI: 2; evid. č. AP 84 417).
4. Črep z okraja nádoby vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrnného materiálu tmavosivej farby. Rozmery: 2,6 x 2,2 cm (tab. VI: 3; evid. č. AP 84 418).
5. Črep z dna nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu sivočiernej farby. Dno je zbrúsené so stopami po pôvodnej nízkej obvodovej lište, na ktorej nádoba stála. Rozmery: 3,9 x 4,1 cm, Ø dna: 8 cm (tab. VI: 4; evid. č. AP 84 4119).
6. Črep z okraja nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu tmavosivej farby s prímiesou grafitu. Povrch črepu je pokrytý pravidelným zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 3,8 x 3,3 cm (tab. VI: 6; evid. č. AP 84 420).
7. Fragment mazanice z roštu hrnčiarskej pece s prieduchom, hnedooranžovej farby. Rozmery: 12,9 x 10,2 cm (tab. VI: 8; evid. č. AP 84 421).
8. Fragment mazanice z roštu hrnčiarskej pece s prieduchom, hnedooranžovej farby. Rozmery: 21,5 x 18,6 cm (tab. VI: 10; evid. č. AP 84 422).
9. Fragment mazanice z roštu hrnčiarskej pece s prieduchom, hnedooranžovej farby. Rozmery: 19,1 x 13,6 cm (tab. VI: 7; evid. č. AP 84 424).
10. Fragment mazanice z roštu hrnčiarskej pece s prieduchom, hnedooranžovej farby. Rozmery: 14,2 x 11,7 cm (tab. VI: 9; evid. č. AP 84 425).

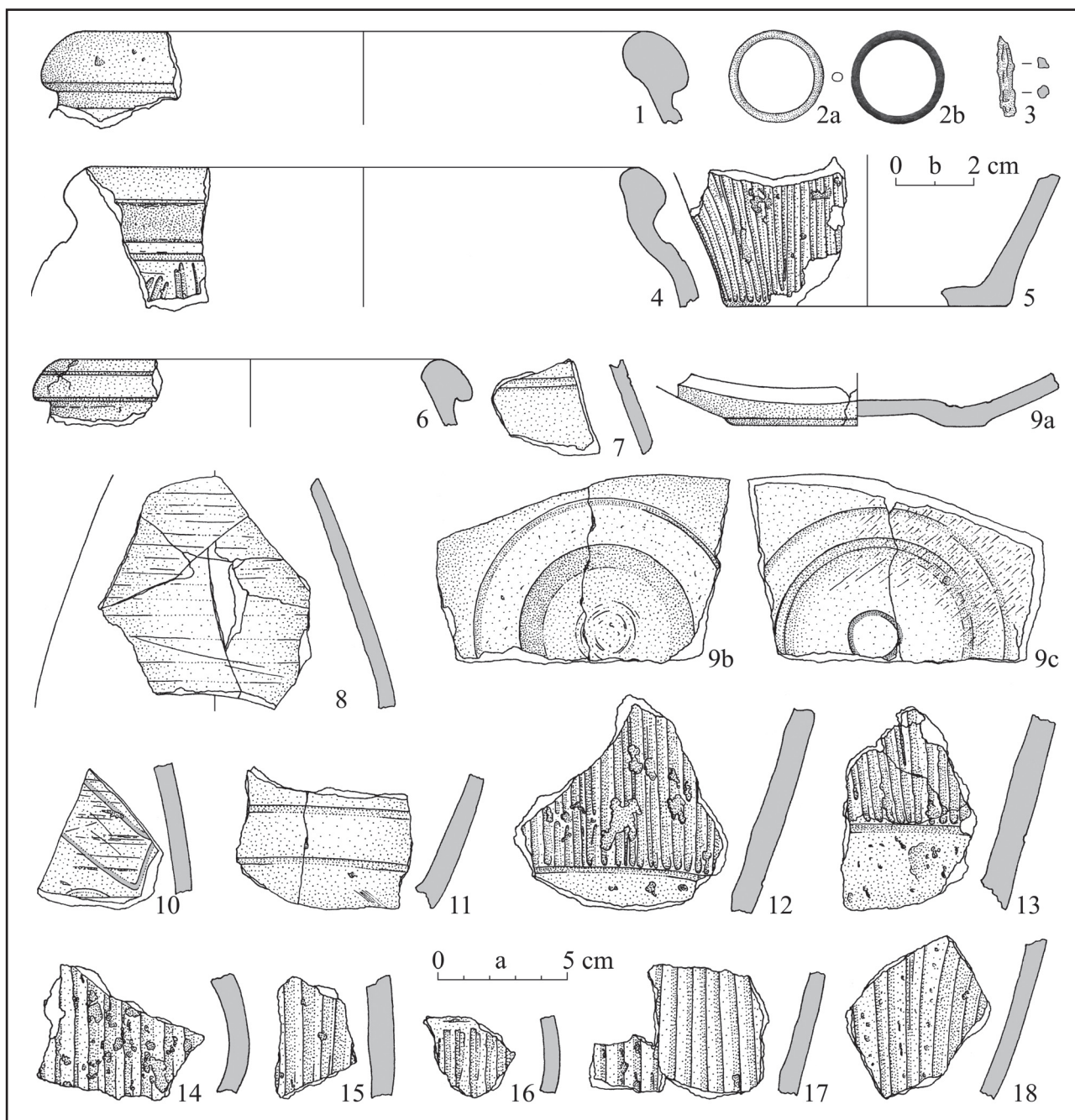
Tab. VI Slovenský Grob – poloha Domovina. Nálezy keltskej keramiky (1-6) a fragmenty hlineného roštu s prieduchmi z laténskeho objektu 2/08 – hrnčiarskej pece.

Objekt 16/2010 – chata dvojkoľovej konštrukcie: (obr. 6: 1a, 2a, 2c, 4, 5, 7-9) so zaoblenými rohmi s jedným doloženým kolom v strede kratšej východnej strany (obr. 6: 1a, 2a, 2c, 4, 5, 7-9). Druhý kôl sa nepodarilo doložiť celý z dôvodu, že objekt bol v západnej časti porušený melioračnou ryhou (obr. 6: 1a). V západnej časti objektu bol malý plytký výklenok. Objekt sa javil ako čierny flak na fľovito-štrkovom podlaží. Kolová jama bola mierne lievikovitého tvaru, vyplnená čiernou

Slovenský Grob - poloha "Domovina" - objekt 16/2010 a objekt 17/2010

Obr. 6 Slovenský Grob, poloha Domovina. Pôdorysy a profily výrobných objektov 16/2010 (1a, 2a, 2c) a 17/2010 (1b, 2b) zo strednej doby laténskej, preskúmaných v sonde VI/2008. Objekt 16/2010 (4, 5, 7 - 9) a objekt 17/2010 (3, 6) počas výskumu.

Tab. VII Slovenský Grob – poloha Domovina. Nálezy keltskej keramiky (1, 4-18), bronzového liateho krúžku (2a, 2b) a železného zahroteneho predmetu (3) z laténskeho objektu 16/2010 (1, 4-18 – mierka: a; 2a, 2b, 3 – mierka: b) (Kresby: R. Čambal).

zeminou s prímiesou malých uhlíkov a mierne zaobleným dnom, ktoré dosahovalo ílové podložie žltej farby (obr. 6: 1a, 2d, rez kolovou jamou: G – H). Rozmery kolovej jamy: Kolová jama: Ø 0,24 m, vo vrchnej časti 0,28 m, hĺbka: 0,50 m. Objekt bol rozdelený do sektorov tak, že sa najprv vyberala jeho JZ a SV štvrtina s ponechaním profilov (obr. 6: 4, 5). Objekt mal kompaktný zásyp, tvorený čiernou zeminou, kúskami do oranžova vypálenej mazanice, uhlíkmi a niekoľkými typickými keltskými črepmi točenými na kruhu, zvieracími kosťami a dvoma kovovými predmetmi, ktoré boli najprv identifikované pomocou detektora kovov. Objekt bol od úrovne podložja zahĺbený 0,10 – 0,15 m do ílového podložja žltosivej farby (obr. 6: 2a, 2c).

Rozmery: zachovaná dĺžka: 3,72 m, dĺžka s výklenkom: 4 m, šírka: 2,10 m, hĺbka od úrovne odstránenej ornice a časti podložja: 0,10 – 0,15 m. Kolová jama: Ø 0,24 m, vo vrchnej časti 0,28 m, hĺbka: 0,50 m. Odstránená ornica a vrchná časť podložja bola o sile 0,70 m. Orientácia objektu: V – Z.

Nadmorská výška povrchu ornice na mieste objektu: 131,95 m.n.m. BVP bola odvodená z nulového výškového bodu stavby č. 770(Y=560797.50; X=1270918.78; Z=131.648).

Opis nálezov:

1. Črep z okraja a tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu zo zrnitého materiálu svetlosivej farby. Pod zosilneným okrajom sú dva je obvodové žliabky a medzi nimi je plastická lišta. Telo črepu je zdobené nepravidelným zvislým a šikmým „hrebeňovaním“. Rozmery: 4,8 x 5,7 cm, Ø ústia: 23 cm (tab. VII: 4; evid. č. AP 84 426).
2. Črep z okraja situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Pod zosilneným okrajom je obvodový žliabok a pod ním plastická lišta. Rozmery: 5,4 x 3,7 cm, Ø ústia: 25 cm (tab. VII: 1; evid. č. AP 84 427).
3. Črep z okraja situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby s prímесou grafitu. Rozmery: 4,8 x 2,4 cm, Ø ústia: 17 cm (tab. VII: 6; evid. č. AP 84 428).
4. Fragment z dna a tela situlovitého hrnca, vyrobeného na hrnčiarском kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Telo črepu je pokryté zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery 7,8 x 6,9 cm, Ø dna: 11 cm (tab. VII: 5; evid. č. AP 84 429).
5. Fragment dna misy vyrobenej na hrnčiarском kruhu z jemne plaveného materiálu tmavosivej až čiernej farby. Dno stojí na širokej nízkej obvodovej lište. Na vnútornej strane je dvojica vleštovaných/vhladzovaných obvodových žliabkov. V strede vnútornej strany dna nádoby je malý vleštovaný/vhladzovaný nepravidelný kruh. Rozmery 11,5 x 7,3 cm, Ø dna: 10cm (tab. VII: 9a, 9b, 9c; evid. č. AP 84 430).
6. Fragment tela – kónického hrdla štíhlejšej pravdepodobne flašovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarском kruhu z jemne plaveného materiálu svetlosivej farby a s lešteným povrchom. Rozmery: 8,4 x 9,5 cm, Ø vrchnej časti fragmentu: 8 cm, max. Ø v spodnej časti fragmentu: 14 cm (tab. VII: 8; evid. č. AP 84 431).
7. Črep zo spodnej časti situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby s prímесou grafitu. Telo črepu je pokryté hrubým zvislým „hrebeňovaním“, v spodnej časti tesne nad dnom je povrch hladký. Povrch je pórovitý, pokrytý jamkami nepravidelného tvaru po vyhoretej organickej prímесi v hline. Rozmery: 8,3 x 8,2 cm (tab. VII: 12; evid. č. AP 84 432).
8. Črep zo spodnej časti situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby s prímесou grafitu. Telo črepu je pokryté hrubým zvislým „hrebeňovaním“, v spodnej časti tesne nad dnom je povrch hladký. Povrch je pórovitý, pokrytý jamkami nepravidelného tvaru po vyhoretej organickej prímесi v hline. Rozmery: 5,4 x 7,6 cm (tab. VII: 13; evid. č. AP 84 433).
9. Črep z tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Telo črepu je pokryté nepravidelným hrubým zvislým „hrebeňovaním“. Povrch je pórovitý s malými jamkami po vyhoretej organickej prímесi v hline. Rozmery: 5,6 x 6,5 cm (tab. VII: 18; evid. č. AP 84 434).
10. Črep z tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu jemnozrného materiálu svetlosivej farby. Telo črepu je pokryté pravidelným hrubým zvislým „hrebeňovaním“. Povrch je miestami pórovitý, pokrytý jamkami po vyhoretej organickej prímесi v hline. Rozmery: 6,9 x 4,9 cm (tab. VII: 17; evid. č. AP 84 435).
11. Črep z tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Telo črepu je pokryté hrubým zvislým „hrebeňovaním“. Povrch je pórovitý, pokrytý jamkami nepravidelného tvaru po vyhoretej organickej prímесi v hline. Rozmery: 6,6 x 5,1 cm (tab. VII: 14; evid. č. AP 84 436).
12. Črep z tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Telo črepu je pokryté zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 3,5 x 3,1 cm (tab. VII: 16; evid. č. AP 84 437).
13. Črep z tela nádoby, vyrobenej na hrnčiarском kruhu z jemne plaveného materiálu svetlosivej farby. Telo črepu je vyhladené a sú na ňom dve tenké horizontálne obvodové ryhy. Rozmery: 4,7 x 3,6 cm (tab. VII: 7; evid. č. AP 84 438).
14. Črep pravdepodobne z pliec resp. hrdla nádoby, vyrobenej na hrnčiarском kruhu z jemne plaveného materiálu sivej farby. Telo črepu je vyhladené a sú na ňom dve vysoké jednoduché, čiastočne sa prekrývajúce ostro lomené vleštované/vhladzované vlnovky. Časť tretej obľej vlnovky je v spodnej časti črepu. Rozmery: 4,9 x 5,3 cm (tab. VII: 10; evid. č. AP 84 439).
15. Črep z tela nádoby, vyrobenej na hrnčiarском kruhu z jemnozrného plaveného materiálu sivej farby. Telo črepu je vyhladené a sú na ňom dva horizontálne obvodové žliabky. Rozmery: 6,9 x 5,3 cm (tab. VII: 11; evid. č. AP 84 440).
16. Črep z tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu jemnozrného materiálu hnedej farby. Telo črepu je pokryté pravidelným hrubým zvislým „hrebeňovaním“. Povrch je miestami pórovitý, pokrytý jamkami po vyhoretej organickej prímесi v hline. Rozmery: 3,5 x 4,7 cm (tab. VII: 15; evid. č. AP 84 441).
17. Bronzový liaty krúžok oválneho prierezu. Predmet je pokrytý zelenou patinou. Rozmery: vonkajší Ø: 2,4 cm, vnútorný Ø: 2 cm, Ø tyčinky: 0,19 – 0,2 cm (tab. VII: 2a, 2b; evid. č. AP 84 442).
18. Malý železný zahrotený predmet lichobežníkového a v spodnej časti nepravidelného oválneho prierezu. Rozmery: výška: 2,1 cm, šírka: 0,4 cm, hrúbka: 0,3 cm (tab. VII: 3).

Objekt 17/2010 – hrnčiarская pec (obr. 6: ba, 2b, 3, 6), nachádzajúca sa v bezprostrednej blízkosti, cca 0,10 m východne od východnej steny objektu 16/2010 – keltskej chaty, pričom ju rešpektuje (obr. 6: 7, 8). Objekt sa javil ako výrazný do oranžova prepálený fľak kruhového tvaru. Bol prerezaný a bola najprv preskúmaná jeho severná polovica s ponechaním J profilu (obr. 2b, 3). Z objektu pochádzali amorfné malé kusy mazanice, čierna zemina a niekoľko typických črepov z doby laténskej. Pec bola mierne oválneho tvaru so zošikmenými stenami a rovným dnom (obr. 6: 1b, 2b). V peci sa nezachovali žiadne prieduchy ani stopy po nich, iba deštrukcia v podobe do oranžova prepálenej zeminy a amorfnej mazanice. Objekt bol od úrovne podlažia zahĺbený 0,20 m do ílového podlažia žltosivej farby.

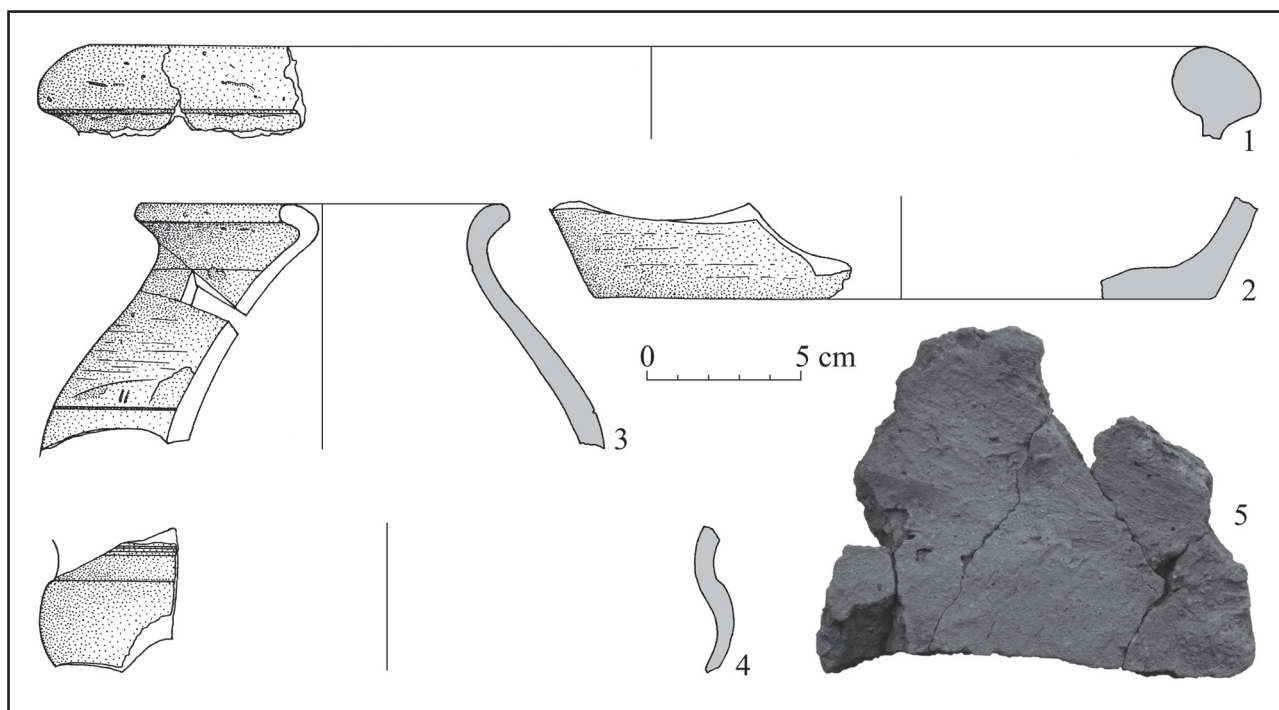
Rozmery: zachovaná dĺžka: 0,90 m, šírka: 1 m, hĺbka od úrovne odstránenej ornice a časti podlažia: 0,20 m. Odstránená ornica a vrchná časť podlažia bola o sile 0,70 m. Orientácia objektu: V – Z.

Nadmorská výška povrchu ornice na mieste objektu: 132,02 m. n. m. BVP bola odvodená z nulového výškového bodu stavby č. 770(Y=560797.50; X=1270918.78; Z=131.648).

Opis nálezov:

1. Črep z okraja veľkého situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarском kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Rozmery: 8,7 x 3,1 cm, Ø ústia: 40 cm (tab. VIII: 1; evid. č. AP 84 443).

Tab. VIII Slovenský Grob – poloha Domovina. Nálezy keltskej keramiky (1-4a vypáleného kusu mazanice (5) z laténskeho objektu 17/2010.

2. Fragment vázovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu svetlohnedej farby. Okraj je zaoblený, von vyhnutý. Nad maximálnym vydutím nádoby je obvodová tenká ryha a na vnútornej strane pod ústím je plytký obvodový žliabok. Rozmery: 6,9 x 8,2 cm, Ø ústia: 12 cm (tab. VIII: 3; evid. č. AP 84 444).
3. Črep z tela misy esovitej profilácie vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu sivej farby s lešteným povrchom. Hrdlo je odsadené a vydutie zagulatené. Rozmery: 4,9 x 4,9 cm, max. Ø vydutia: 22,5 cm (tab. VIII: 4; evid. č. AP 84 445).
4. Črep z dna a tela hrncovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu svetlosivej farby. Rozmery: 9,4 x 5,7 cm, Ø dna: 20 cm (tab. VIII: 2; evid. č. AP 84 446).
5. Fragment mazanice so zarovnaným povrchom a s odtlačkami dosky hnedooranžovej farby. Rozmery: 14,2 x 10,5 cm (tab. VIII: 5; evid. č. AP 84 447).

Objekt z neskej doby laténskej v Slovenskom Grobe, polohe Pri Čiernej vode

Objekt 6/2010 – sídlisková jama (obr. 7: 1, 2, 3-5) nepravidelného oválneho pôdorysu so šikmými stenami, vytvárajúcimi lievik s užšou spodnou časťou objektu (obr. 7: 1, 2, 3-5). Výplň objektu bola kompaktná, zložená z dvoch vrstiev (obr. 7: 2). Vrchná sivočierna hlinitá vrstva sa v profile po odstránení južnej polovice objektu javila ako jama s hrotitým dnom (obr. 7, 2: 3). Táto vrstva bola zapustená do kompaktnej hlinitej vrstvy sivohnedej farby (obr. 7, 2: 4). Objekt bol zapustený do štrkového podlažia s prímiesou ílu. Z objektu pochádza typický neskorolátenský keramický materiál, zvieracie kosti a sánka koňa, ako aj niekoľko pravekých črepov.

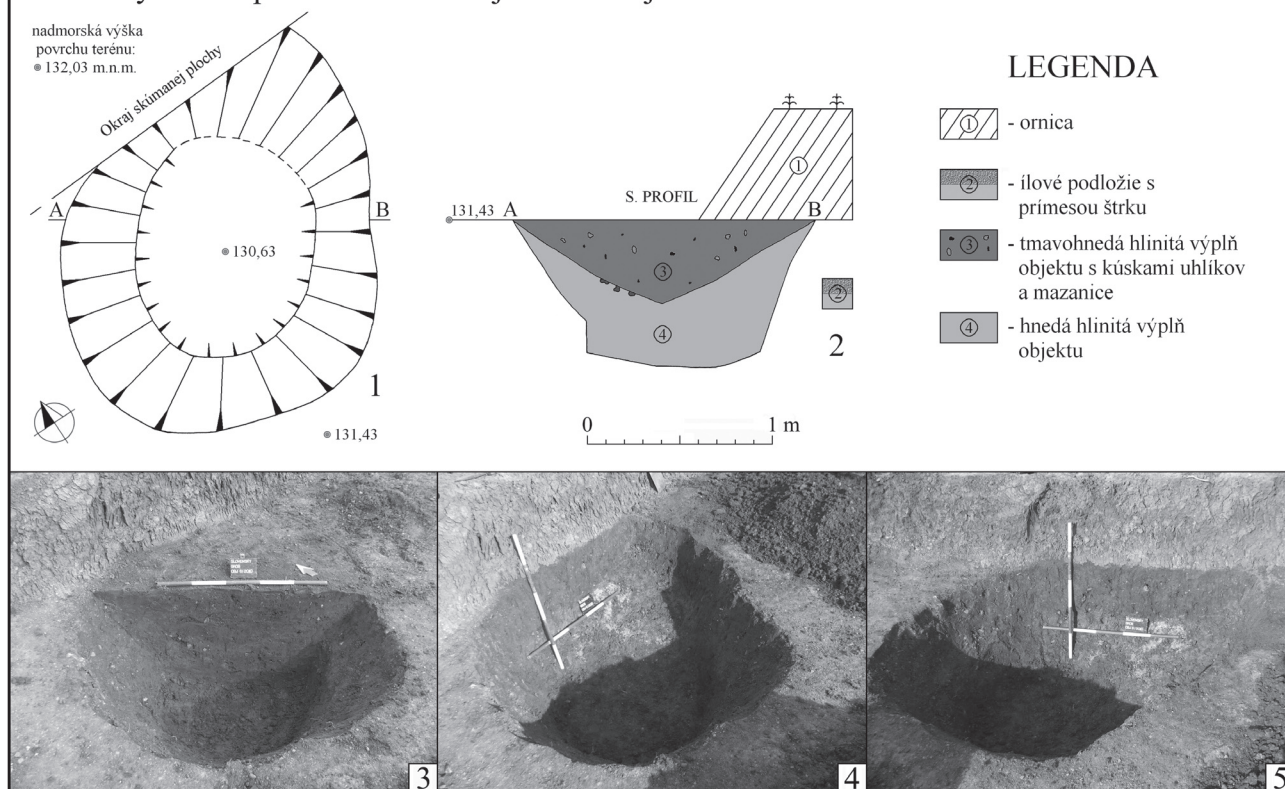
Rozmery: šírka: 1,70 m, dĺžka: 2,30+ m, hĺbka od úrovne odstránenej ornice a časti podlažia: 0,80+ m. Odstránená ornica a vrchná časť podlažia bola o sile 0,60 m. Orientácia objektu: SV – JZ.

Nadmorská výška povrchu ornice na mieste objektu: 132,03 m.n.m. BVP bola odvodená z nulového výškového bodu stavby č. 770(Y=560797.50; X=1270918.78; Z=131.648).

Opis nálezov:

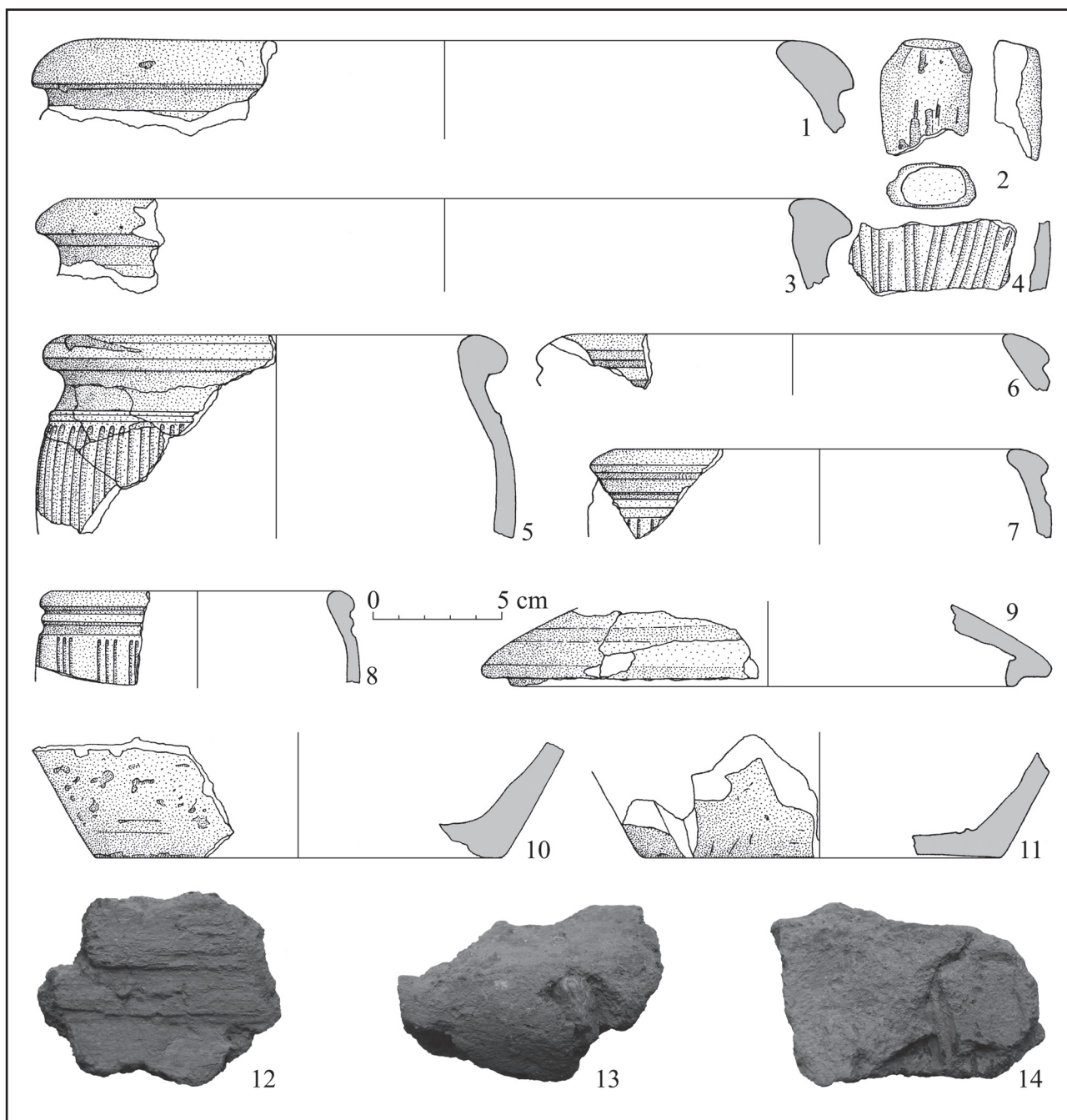
1. Črep z okraja situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu hnedosivej farby. Pod okrajom je obvodový žliabok a pod ním plastická obvodová lišta. Rozmery: 3,5 x 4,1 cm, Ø ústia: 32 cm (tab. IX: 1; evid. č. AP 84 448).
2. Črep z okraja situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Pod okrajom je široký obvodový žliabok. Rozmery: 4,8 x 3,6 cm, Ø ústia: 32 cm (tab. IX: 3; evid. č. AP 84 449).
3. Fragment okraja a tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby s prímiesou grafitu. Pod okrajom je široký obvodový žliabok, pod ním plastická obvodová lišta. Telo je pokryté pravidelným zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 11,4 x 7,8 cm, Ø ústia: 18 cm (tab. IX: 5; evid. č. AP 84 450).
4. Črep z okraja situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Pod okrajom je obvodový žliabok a pod ním plastická obvodová lišta. Rozmery: 4,1 x 2,5 cm, Ø ústia: 20 cm (tab. IX: 6; evid. č. AP 84 451).
5. Črep z okraja a tela situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu tmavosivej. Pod okrajom sú dva obvodové žliabky a medzi nimi je plastická lišta. Telo je pokryté pravidelným jemným zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 5,7 x 3,7 cm, Ø ústia: 18 cm (tab. IX: 7; evid. č. AP 84 452).

Slovenský Grob - poloha "Pri Čiernej vode" - objekt 6/2010

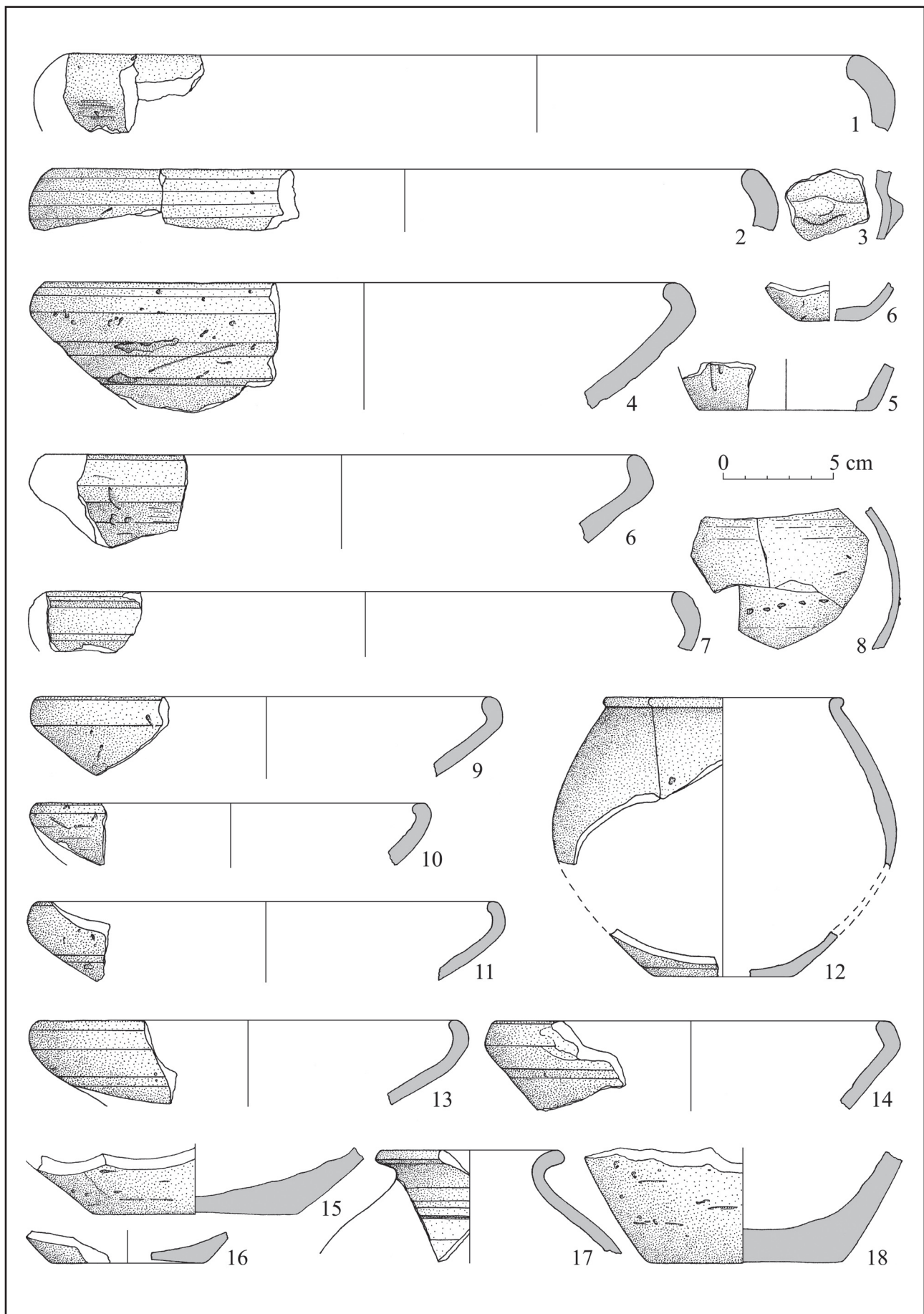
Obr. 7 Slovenský Grob, poloha Pri Čiernej vode. Pôdorys a severný profil objektu 6/2010 z neskoršej doby laténskej. Objekt 6/2010 počas výskumu.

6. Fragment z kónickej pokrývky vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu tmavosivej farby. Na spodnej ploche okraja je plastická obvodová lišta. Rozmery: 11,6 x 4,3 cm, Ø okraja: 22 cm (tab. IX: 9; evid. č. AP 84 453).
7. Črep z okraja a tela malého situlovitého hrnca vyrobeneho na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej. Pod okrajom sú dva obvodové žliabky a medzi nimi je plastická lišta. Telo je pokryté pravidelným metopovitým jemným zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 4,6 x 3,7 cm, Ø ústia: 12 cm (tab. IX: 8; evid. č. AP 84 454).
8. Fragments z okraja, tela a dna misy guľovitého tvaru typu „bol Roanne“, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu svetlosivej farby. Okraj je zagulatený, mierne von vyhnutý. Rozmery: 10,3 x 7,6 cm; 4,8 x 3,3 cm, Ø ústia: 10,5 cm, Ø dna: 6,5 cm (tab. X: 12; evid. č. AP 84 455).
9. Črep z okraja a hrdla fľašovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu sivej farby. Okraj je zaoblený, von vyhnutý. Rozmery: 5,6 x 5,5 cm, Ø ústia: 8,5 cm (tab. X: 17; evid. č. AP 84 456).
10. Fragments z tela misy guľovitého tvaru typu „bol Roanne“, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu sivej farby. Rozmery: 8,1 x 6,1 cm, max. Ø výdutia: 15 cm (tab. X: 8; evid. č. AP 84 457).
11. Dno hrncovitej/vázovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivej farby. Rozmery: 13,6 x 5,7 cm, Ø dna: 9 cm (tab. X: 18; evid. č. AP 84 458).
12. Dno vázovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu hnedej farby. Z vnútornej strany fragmentu sú výrazne stopy po točení na hrnčiarskom kruhu. Rozmery: 14,7 x 3,2 cm, Ø dna: 9,5 cm (tab. X: 15; evid. č. AP 84 459).
13. Črep z tela nádoby lengyelskej kultúry, vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu zo zrnitého materiálu hnedej farby. Na maximálnom vydutí črepu je pozdĺžny plastický výčnelok a hrdlo je mierne odsadené. Rozmery: 3,9 x 3,2 cm (tab. X: 3; evid. č. AP 84 460).
14. Fragment dna hrncovitej/vázovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu hnedej farby. Rozmery: 9,8 x 6,1 cm, Ø dna: 14 cm (tab. IX: 11; evid. č. AP 84 461).
15. Črep z dna hrncovitej/vázovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivej farby. Rozmery: 8,3 x 5,7 cm, Ø dna: 16 cm (tab. IX: 10; evid. č. AP 84 462).
16. Fragment dna malej eneolitckej nádoby vyrobenej bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrnného materiálu hnedej farby. Rozmery: 4,5 x 3,1 cm, Ø dna: 3 cm (tab. X: 6; evid. č. AP 84 463).
17. Črep z okraja veľkej misy s dnu vtiahnutým zaobleným okrajom vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu hnedej farby. Maximálne vydutie nádoby je zaoblené. Rozmery: 6,4 x 3,5 cm, Ø ústia: 42 cm (tab. X: 1; evid. č. AP 84 464).
18. Fragment z okraja misy s dnu vtiahnutým zaobleným okrajom vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu svetlosivej farby. Maximálne vydutie nádoby je zaoblené. Rozmery: 12,2 x 2,9 cm, Ø ústia: 32 cm (tab. X: 2; evid. č. AP 84 465).
19. Fragment z okraja misy s dnu vtiahnutým zaobleným okrajom vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej farby. Maximálne vydutie je ostro lomené a v spodnej časti fragmentu sú tri široké obvodové žliabky. Rozmery: 12,2 x 6,6 cm, Ø ústia: 29 cm (tab. X: 4; evid. č. AP 84 466).
20. Črep z okraja misy s dnu vtiahnutým zaobleným okrajom vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu oranžovej farby. Maximálne vydutie nádoby je zaoblené. Pod okrajom je plytký obvodový žliabok. Rozmery: 4,5 x 2,8 cm, Ø ústia: 29 cm (tab. X: 7; evid. č. AP 84 467).

Tab. IX Slovenský Grob – poloha Pri Čiernej vode. Nálezy keltskej keramiky (1, 3-10), eneolitckej keramiky (2) a kusov mazanice (11-13) z neskorolaténského objektu 6/2010.

21. Črep z okraja misy s dnu vťahnutým zaobleným okrajom vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu svetlosivej farby. Maximálne vydutie je ostro lomené a v spodnej časti črepu je jeden široký obvodový žliabok. Rozmery: 5,2 x 4,7 cm, Ø ústia: 27 cm (tab. X: 6; evid. č. AP 84 468).
22. Hlinený predmet, pravdepodobne z eneolitu, sekundárne použitý ako hladidlo na povrchové opracovávanie keramiky. Fragment je obdĺžnikového tvaru, oválneho prierezu s kónicky sa zužujúcou vrchnou časťou, na ktorej vrchu je zarovnané plôška. Spodná časť predmetu chýba. Rozmery: výška: 4,5 cm, šírka: 3,7 cm, hrúbka: 1,8 cm (tab. IX: 2; evid. č. AP 84 469).
23. Črep z dna a tela malého situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu sivohnedej farby. Na tele je povrch čiastočne pokrytý nepravidelným zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 5,1 x 2,8 cm, Ø dna: 8 cm (tab. X: 5; evid. č. AP 84 470).
24. Črep tela malého situlovitého hrnca vyrobeného na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu sivohnedej farby. Povrch črepu je pokrytý zvislým „hrebeňovaním“. Rozmery: 6,4 x 3,1cm (tab. IX: 4; evid. č. AP 84 471).
25. Črep z okraja misy s dnu vťahnutým zaobleným okrajom vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu oranžovej farby. Maximálne vydutie nádoby je zalomené. Rozmery: 7,3 x 4,2 cm, Ø ústia: 21 cm (tab. X: 9; evid. č. AP 84 472).
26. Črep z okraja misy s dnu vťahnutým zaobleným okrajom vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrného materiálu sivohnedej farby. Maximálne vydutie nádoby je zaoblené. Pod maximálnym vydutím je plytký obvodový žliabok. Rozmery: 4,8 x 4,3 cm, Ø ústia: 21 cm (tab. X: 11; evid. č. AP 84 4673).

Tab. X Slovenský Grob – poloha Pri Čiernej vode. Nálezy keltskej keramiky (1- 2, 4-18), eneolitickej keramiky (3) z neskorolaténskeho objektu 6/2010.

27. Črep z okraja misy s dnu vťahnutým zaobleným okrajom vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu svetlosivej farby. Maximálne vydutie nádoby je zaoblené. Rozmery: 7,1 x 4,1 cm, Ø ústia: 19 cm (tab. X: 13; evid. č. AP 84 4674).
28. Črep z okraja misy s dnu vťahnutým v hornej časti vodorovne zarovnaným okrajom, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej farby. Maximálne vydutie je ostro lomené a v spodnej časti črepu je plytký obvodový žliabok. Rozmery: 6,8 x 4,6 cm, Ø ústia: 18 cm (tab. X: 14; evid. č. AP 84 475).
29. Črep z okraja misy s dnu vťahnutým zaobleným okrajom vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivej farby. Maximálne vydutie je zaoblené. Rozmery: 3,9 x 3,1 cm, Ø ústia: 18 cm (tab. X: 10; evid. č. AP 84 476).
30. Črep z dna misy vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z materiálu sivohnedej farby. Rozmery: 3,6 x 3,6 cm, Ø dna: 7 cm (tab. X: 16; evid. č. AP 84 477).
31. Fragment mazanice so zarovnaným povrchom z oboch strán aj s obojstrannými odtlačkami dosiek sivooranžovej farby. Rozmery: 8,1 x 7,1 x 3,1 cm (tab. IX: 12; evid. č. AP 84 478).
32. Fragment mazanice so zaobleným povrchom oranžovej farby. Rozmery: 8,7 x 6,5 x 4,5 cm (tab. IX: 13; evid. č. AP 84 479).
33. Fragment mazanice so zarovnaným povrchom na jednej strane sivooranžovej farby. Rozmery: 9,4 x 6,2 x 4,1 cm (tab. IX: 14; evid. č. AP 84 480).

Vyhodnotenie

Sídliskové objekty

Objekty 1/08, 2/08 a 16/2010, 17/2010 preskúmané v polohe Domovina, boli od seba vzdialené 150 metrov (obr. 2: B). Pozostávali z výrobného priestoru a k nemu prislúchajúcou hrnčiarskou pecou (obr. 3; 4: 1-9; 5: 1-5; obr. 6: 1-9). V prípade objektu 1/08 ide o pomerne veľkú mierne zahĺbenú plochu s hlinenou lavicou v južnej časti objektu, so žlabom v jeho severnej časti a dvojicou kolových jám vo východnej časti objektu (obr. 3: 1a). Túto zahĺbenú časť môžeme interpretovať ako pracovný priestor na výrobu a sušenie keramiky k objektu 2/08 – dvojkomorovej hrnčiarskej peci vertikálneho typu (obr. 3: 1b; obr. 5: 1-5). Spomínané sušenie keramiky môže naznačovať aj nález pravdepodobne rohože v SZ časti objektu (obr. 5: 6a, 6b). Objekt bol prekrytý pravdepodobne ľahkou strešnou konštrukciou, ktorú na východnej strane podopierali dva koly.

Hrnčiarska pec – obj. 2/08 zo Slovenského Grobu (obr. 3: 1b, 2b-2d; obr. 5: 1-5), ale aj obj. 2/04 z Chorvátskeho Grobu, časti Čierna Voda (*Farkaš/Nagy/Gregor 2006*, 163 nn., obr. 9) patrí k najbežnejšiemu tzv. vertikálnemu typu keltských pecí. Kopula pece a jej rošt s prieduchmi sú umiestnené nad kúreniskom, rozdeleným stredovou priečkou na dve komory ľadvinovitého tvaru (obr. 3: 1b, 2b-2c; obr. 5: 1-3), do ktorých ústia z predpecnej jamy vykurovacie/ťahové kanály na prívod vzduchu (obr. 3: 2d; obr. 5: 4, 5). Všetky doposiaľ preskúmané laténske hrnčiarske pece zo Slovenska, Rakúska, Maďarska, Poľska, Čiech a Moravy patria k vertikálnemu typu hrnčiarskych pecí (*Hlava/Vích 2007*, 45 nn.; *Hlava 2008*, 231). Analogické pece k obj. 2/08 poznáme z niekoľkých lokalít v blízkom okolí. Ide napr. už o zmieňovaný objekt 2/04 z Chorvátskeho Grobu, časti Čierna Voda (*Farkaš/Nagy/Gregor 2006*, obr. 9), nález dvoch hrnčiarskych pecí v Čataja (*Oždáni/Hečková 1987*, 391 nn.; Plate I.), alebo o novšie nálezy z Moravy v podobe objektu 612 – pece z Otrokovic „Chmelína“ na Morave (*Parma 2007*, 329, 339, obr. 5: Obj. 612; obr. 14: 1). Pomerne presnú analógiu pokiaľ ide o usporiadanie pece vertikálneho typu voči predpecnej jame, resp. chate dvojkolovej konštrukcie poznáme z Ptení na Prostějovsku, ktorá je však datovaná do stupňa LTD1 (*Čížmář/Hlava/Šmíd 2003*, 270 nn., obr. 1A, 1B). Obdobné konštrukcie hrnčiarskych pecí sa objavujú aj v priestore so západným Slovenskom a južnou Moravou susediaceho a v strednej dobe laténskej kultúrne spätého Dolného Rakúska. Ide o pec V 1454 z keltského sídliska v Michelstetten (*Trebsche 2010*, Plan 15-17, Foto. 46-50) a pec objekt 17/2002 so zachovaným celým roštom z Prellenkirchenu (*Karwowski/Sauer 2009*, 31).

Zmapovaním preskúmaných nálezov laténskych hrnčiarskych pecí z územia Moravy sa naposledy zaoberali M. Hlava a D. Vích (*Hlava/Vích 2007*, 45 nn., Mapa 4) a v širšom rámci severnej časti Karpatskej kotliny ich nálezy zmapovali M. Hlava (*Hlava 2008*, 224 nn., Mapa. 5, 5a) a K. Pieta (*Pieta 2010*, Abb. 85).

V prípade objektu 16/2010 ide o typickú keltskú konštrukciu polozemnice s dvoma kolmi v strede kratších stien (obr. 6: 1a, 4, 5, 7-9), ktorú môžeme priradiť k typu A-1a, vyčlenenú J. Medunom (*Meduna 1980*, 50 nn.), ktorá sa vyskytuje na väčšine keltských sídlisk (*Kuzmová 1980*, 318; *Březinová 2000*). V tomto prípade však ide o výrobný priestor, nie o obytnú funkciu objektu. K objektu prislúcha aj spodná časť dna malej hrnčiarskej pece nezistenej konštrukcie, označenej ako obj. 17/2010 (obr. 6: 1b, 3, 6). Podľa všetkého ide o zničenú pec, resp. pozostatok pece v podobe jamy bez zachovaných zvyškov konštrukcie. Keďže však k peci chýbajú vykurovacie/ťahové kanály, je možné uvažovať aj o inom type snáď jednokomorovej konštrukcie pece s kupolou. Snáď išlo o jamu, nad ktorou bola postavená kopula a do takto vytvoreného priestoru bola vložený sádka keramiky, prekrytá drevom a vypálená.

Pomerne zaujímavým a z časového hľadiska aj dôležitým zistením je aj fakt, že nami preskúmané výrobné objekty zo strednej doby laténskej v Slovenskom Grobe, polohe Domovina majú prakticky zhodnú orientáciu v smere V – Z ako objekty – chaty 1/04, 3/04 a 5/04 z Čiernej Vody (*Farkaš/Nagy/Gregor 2006*, 161 nn.) s typickou konštrukciou s dvoma kolmi uprostred kratších stien a k nim prislúchajúcim objektom 2/04 – hrnčiarskou pecou vertikálneho typu. Tieto boli preskúmané približne 2 kilometre juhozápadným smerom od Slovenského Grobu, polohy Domovina v Chorvátskom Grobe, časti Čierna Voda, poloha Čerešňové II. Boli taktiež datované do strednej doby laténskej stupňa LTC – LTC2 s možnosťou prežívania do LTD1 (*Farkaš/Nagy/Gregor 2006*, 161 nn., 182, obr. 1; obr. 3). Tým sa potvrdzuje úvaha, ktorú publikoval v roku 2006 Z. Farkaš o osídľovaní nami skúmaného priestoru na mierne vyvýšených dunách popri vrstevnici 130,5 metra n.m. pod južnými svahmi Malých Karpát od Slovenského Grobu cez Chorvátsky Grob, Vajnory a Bratislavou v podobe samostatných uzavretých hospodárskych usadlostí – dvorcov (*Farkaš/Nagy/Gregor 2009*, 182) a samostatných výrobných zón špecializovaných v strednej dobe laténskej na výrobu keramiky. Na základe súčasného stavu výskumu môžeme len uvažovať

nad možnosťou, či preskúmané objekty s pecami na vypaľovanie keramiky tvorili v rámci osád okrajovú zónu osídlenia, alebo ide o špecializované sídliská na výrobu keramiky, resp. dvorce? Doplniť stav poznania tohto mikroregiónu v strednej dobe laténskej určite pomôže osvetliť aj preskúmaná časť sídliska zo strednej doby laténskej stupňa LTC v priestore Bratislavy-Ružinova v polohe Zlaté Piesky – Pomoriny, kde bolo preskúmaných 13 sídliskových objektov (Kuzma/Hrnčiarik 2004, 118 n.). Jednoznačne však z koncentrácie v ostatných rokoch preskúmaných výrobných objektov v podobe hrnčiarskych pecí v tomto mikroregióne vyplýva, že neskoršia masívna produkcia kvalitných hrnčiarskych výrobkov v priestore bratislavského oppida (Pieta/Zachar 1993, 148 nn.; 156 n.; obr. 79, 80; Pieta 2001, 785), mala v oblasti Bratislavy silnú tradíciu od strednej doby laténskej stupňov LTC.

Sídliskové objekty 1/08, 2/08, 16/2010 a 17/2010 môžeme označiť ako vzájomne súčasné, patriace do jednej fázy osídlenia sídliska. Na základe nižšie vyhodnoteného keramického materiálu rámcovo ich môžeme datovať do obdobia strednej doby laténskej stupňov LTC1 – LTC2.

Objekt 6/2010 preskúmaný v polohe Pri Čiernej vode môžeme interpretovať ako sídliskovú jamu bez bližšie špecifikovanej funkcie. Pravdepodobne ide o zásobnicovú jama. Do úvahy by však mohla pripadať aj možnosť, že išlo o studňu, aj keď neboli doložené žiadne stopy po jej výdrevu. Keďže však súčasná úroveň spodnej vody bola v úrovni dna objektu, do ktorého po preskúmaní spodná voda začala presakovať, nie je tento variant úplne vylúčený. Samozrejme interpretácia objektu 6/2010 ako studne závisela od hydrologických pomerov v dobe laténskej na lokalite, ktoré sú nám žiaľ neznáme. Datovanie objektu spadá na základe nálezového materiálu v podobe typických zlomkov neskorolátenskej keramiky rámcovo do obdobia neskorkej doby laténskej stupňa LTD1.

Žiaľ, záchranný výskum v Slovenskom Grobe a v jeho rámci preskúmané objekty zo strednej a neskorkej doby laténskej nedovoľuje zistiť urbanizmus keltskej osady. Neumožňujú ho porovnať s najkompletnejšie preskúmanou nížinnou osadou na Slovensku v Nitre-Šindolke (Březinová 2000), ani s osadami Michelstetten (Lauerermann 2010; Trebsche 2010, 15 nn.) a Prellenkirchen (Karwowski/Sauer 2009, 31), skúmanými v posledných rokoch v Dolnom Rakúsku.

Vyhodnotenie keramiky

Z lokality pochádzajú z piatich preskúmaných objektov, patriacich do doby laténskej početné, aj keď zlomkovité nálezy typickej keltskej keramiky. Ide o keramiky zo strednej doby laténskej, tvoriacu materiálnu náplň získanú z objektov 1/08, 2/08, 16/2010 a 17/2010 a o neskorolátenský črepový materiál z objektu 6/2010. V nálezovom materiáli z objektov absentujú chronologicky citlivé predmety, predovšetkým spony. Z toho dôvodu je keramika jediným nálezovým materiálom, ktorého vyhodnotenie môže objekty bližšie datovať.

K najtypickejším tvarom hlineného riadu na keltských sídliskových lokalitách patria situlovité nádoby so zosilneným okrajom, ktorých povrch je pokrytý tzv. zvislým hrebeňovaním. Sú vyrobené jednak z hliny miestnej produkcie, ale veľmi často sa objavujú aj situle s prímiesou grafitu, ako aj nádoby, ktoré sú grafitom len povrchovo upravené. Z objektov preskúmaných v Slovenskom Grobe pochádzajú tieto tvary nádob z objektu 1/08 (tab. I: 1-19), z objektu 2/08 (tab. VI: 6), ako aj z objektu 16/2010 (tab. VII: 1, 4-6, 12-18) a objektu 17/2010 (tab. VIII: 1). Všetky sú zhotovené na hrnčiarskom kruhu a zosilnený okraj je často krát takmer zaguľatený až oválny, v jednom prípade mierne von previsnutý (tab. VII: 6). Situlovité nádoby s povrchom tela zdobeným zvislým hrebeňovaním sa vo väčšom počte začínajú objavovať na keltských pohrebiskách v stupni LTB2, resp. v prechode medzi stupňami LTB2/LTC1 (Meduna 1980, 65 n.) a vyskytujú sa do záveru doby laténskej. Nepatria však k chronologicky citlivým tvarom keramiky. Tektonika okrajov sitúl zo Slovenského Grobu má svoje analógie na stredolátenských sídliskách vo Výchapoch-Opatovciach (Březinová 2007, tab. 4: 4, 7), v Nitre-Šindolke (Březinová 2000), ako aj v neďalekom Chorvátskom Grobe (Farkaš/Nagy/Gregor 2006, obr. 7: 2; obr. 8: 1), datovaných do LTC1-LTC2. Na základe typológie vypracovanej J. Medunom (Meduna 1980, 62 nn.) a P. Trebschem (Trebsche 2010, Tabelle 5) ich môžeme najskôr zaradiť do stupňov LTC1-LTC2, pre ktoré sú typické skôr zaguľatené, oválne zosilnené okraje. V neskorolátenskom období sa ich okraje postupne výrazne zoštlhujú a ich variabilita je širšia (Čambal 2004, Pieta 2008).

Okrem situlovitých hrncov sa v nálezoch z latenských objektov objavujú aj iné typy hrncov. Ide o vázovité tvary hrncov so zosilnenými okrajmi a telom dvojkoľníckeho tvaru z objektu 1/08 (tab. III: 2, 4). K hrncom nedefinovaného tvaru môžeme priradiť aj dna nádob (tab. III: 12, 13, 15-18; tab. IV: 16, 19; tab. VIII: 2). K vázovitým hrncom patrí aj fragment s lievikovito roztvoreným hrdlom (tab. IV: 14). K veľkým tvarom patrí hrniec s krátkym von vyhnutým okrajom (tab. III: 1).

K typickým vázovitým nádobám patria dva fragmenty z hrdla nádob. Prvým z nich je dvoma typmi rôznych jednoduchých vlnoviek (vysokých a nízkych) a dvojicou horizontálnych žliabkov pod hrdlom zdobená váza (tab. V: 1), ako aj črep z hrdla veľkej vázy s dvojicou obvodových žliabkov v podhrdlí (tab. V: 5). K vázovitým nádobám patria pravdepodobne aj črepy z ich tiel, nájdených v objekte 16/2010 (tab. VII: 7, 10, 11).

Najfrekvencovanejším keramickým tvarom zo Slovenského Grobu sú jednoznačne misy esovitej profilácie. Tvoria materiálnu náplň objektu 1/08 (tab. II: 1-5, 7, 9-12; tab. III: 6, 8, 11, 14) a jeden fragment je z objektu 17/2010 (tab. VIII: 4). Misy esovitej profilácie môžeme rozdeliť do niekoľkých hlavných typov. Prvý typ je misa miernej esovitej profilácie so zaguľateným okrajom (tab. II: 4, 9; tab. III: 11). K druhému typu môžeme priradiť misy esovitej profilácie s von vyhnutým lievikovito roztvoreným ústím a nezosilneným okrajom (tab. II: 1-3, 5, 7, 10, 12; tab. III: 14). Jeden fragment misy má okraj šikmo nasadený na hrdlo, čím vytvára tvar nahnutého písmena T (tab. III: 6). Väčšina mís má zaoblené maximálne vydutie až na dva exempláre, ktoré majú maximálne vydutie ostro zalomené (tab. II: 11, 12). Jeden exemplár je tenkostenná misa so zaobleným mierne prehnutým a von vyhnutým okrajom a omfalom na dne (tab. II: 14a, 14b). Misy esovitej profilácie sa vyskytujú počas celého obdobia trvania doby laténskej. Na sídliskách zo strednej doby laténskej sa vyskytujú už od stupňa LTB až do obdobia LTC1 (Meduna 1980, 86 nn.). Všeobecne však môžeme misy esovitej profilácie označiť ako keramický

tvar, ktorý nie je chronologicky citlivým materiálom (Meduna 1980, 89-90). Ich rôzne varianty sa spoločne vyskytujú v rôznych nálezových celkoch od stupňa LTB2 až po LTC2/LTD1. V rámci týchto tvarov mís sa však javí ako možné zaradiť misy esovitej profilácie, ktoré sú zdobené na vnútornej strane stien vlešťovanou/vhľadzovanou vlnovkou najskôr do stupňa LTC1, pretože táto výzdoba sa skôr neobjavuje a je typická hlavne pre stupeň LTC2 (Hlava/Vích 2007, 37; Březinová 2007, 313; Meduna 1980, 104). Predpokladá sa, že esovitá profilácia mís sa postupne, smerom k mladším stupňom strednej a neskoršej doby laténskej zostruje. Snáď by túto možnosť potvrdzovalo aj triedenie s datovaním, ktoré vo svojej práci prezentuje P. Trebsche (Trebsche 2001, 86 nn, Tabelle 5). Z nich sa vyvíjajú misy ostrej esovitej profilácie typu Békásmegyer, typické pre neskorolátensko prostredie stupňa LTD2 v bratislavskom oppide a jeho okolí, ako aj v Budapešti na Gelérthegey-Tabán (Urban 1996, 199; Čambal 2004, 28; Bónis 1969, 91). K misám esovitej profilácie môžeme s najväčšou pravdepodobnosťou priradiť aj fragmenty z dien niektorých nádob (tab. II: 15, 16; tab. IV: 17, 18, 20; tab. VI: 4; tab. VII: 9a-9c).

Do nálezového inventára z obj. 1/08 a 2/08 patria aj misy/hrncovité nádoby vyšších tvarov s cylindrickým hrdlom – teriny (tab. IV: 6). Podobný tvar nádoby pochádza z objektu 176/85 v Nitre-Šindolke (Březinová 2000, Taf. 100: 8). Patria sem aj polgulovité misy s dnu vtiahnutým okrajom (tab. IV: 7; tab. VI: 3), ktoré majú svoje analógie napr. v objektoch 72/75, 165/85 a 189/86 v Nitre-Šindolke (Březinová 2000, Taf. 55: 1-5; Taf. 95: 3, 5, 7, 9; Taf. 132: 1, 6, 9). Na vrchnej časti zaobleného okraja jednej z polgulovitých mís sú dva obvodové žliabky (tab. IV: 5).

K zaujímavým a pomerne častým nálezom patria aj kónické misy vyrobené v ruke bez pomoci hrnčiarskeho kruhu.² Sú vyrobené z jemnozrnného materiálu svetlohnej až béžovo-sivej farby so zarovnaným okrajom. Takto formované misy pôsobiace do značnej miery archaicky sa objavujú iba v objekte 1/08 (tab. IV: 1-4, 8-13, 15). Analogické nálezy k nim nachádzame vo Výčapoch-Opatovciach v jame 17 (Březinová 2007, 312, tab. 6: 7), v Nitre-Šindolke (Březinová 2000), ako aj v Dolnom Rakúsku na lokalite Michelstetten v objekte 13, 16 (Trebsche 2010, 85 n.; Abb. 27: SA1, SA3; Taf. 4: 5, 6; Taf. 8: 2; Taf. 9: 6; Taf. 17: 11, 13). V prípade tohto typu mís ide o typickú súčasť keramického materiálu zo stredolátenských sídlisk. Vyskytujú sa bežne spolu s typickou na hrnčiarskom kruhu točenou keramikou. V minulosti sa objavovali úvahy o ich nekeltskej príslušnosti, spájanej s dáckym etnikom. Avšak z hľadiska datovania jednotlivých nálezových celkov do strednej doby laténskej stupňov LTC1 – LTC2, kedy dácky vplyv podľa súčasného stavu bádania v nami skúmanom regióne nie je doložený, ide jednoznačne o keltské výrobky.

Fľaše sa v stredolátenskom nálezovom súbore z objektov v Slovenskom Grobe vyskytli v jednom exemplári (tab. VIII: 3). V jednom prípade sa tvar nádoby nedal presne definovať, preto nie je vylúčené, že ide o fľašu alebo o pohár (tab. VII: 8).

K pomerne bežným, aj keď nie mnohopočetným nálezom patria aj nálezy misovitých cedidiel/sitiiek (tab. II: 8), resp. pokrývkov/poklopov s perforovanými stenami na udržiavanie žeravých uhlíkov v pahrebe. Funkcia nádoby sa však dá určiť iba v prípade, ak je zachované dno, ktoré je buď perforované podobne ako steny nádoby, ide o cedidlo. Ak je v dne veľký otvor, ide o nádobu na udržiavanie žeravých uhlíkov v pahrebe (Březinová 2000, Taf. 12: 2b; Taf. 58: 1; Pieta 2008, obr. 111: 3). Podľa známych podobných nálezov ide vo všeobecnosti o nádoby s priemerom do 20 cm. Analogický tvar tohto typu nádoby pochádza z viacerých lokalít na Morave, napr. z Jaroměřic nad Rokytinou, Korytčan, Křenovic, Pravčic (Meduna 1980, Taf. 51: 1; Taf. 61: 12; Taf. 70: 12; Taf. 116: 6, 118: 9), ako aj z obj. 10/68 z Nitry-Šindolky (Březinová 2000, Taf. 12: 2a). Nie je však vylúčené, že v prípade nálezu z objektu 1/08 ide o pokrývku/poklop na udržiavanie žeravých uhlíkov v pahrebe a to vzhľadom na fakt, že otvory v nádobe boli spravené veľmi nahrubo a vnútorná strana nebola upravovaná.

K často sa vyskytujúcim javom na keltskej sídliskovej keramike patria tzv. reparačné otvory. Prostredníctvom týchto malých vyvrtaných otvorov v stenách keramických nádob (predovšetkým tuhových sitúl) boli steny nádob spájané železnými, výnimočne aj bronzovými svorkami (Čížmář 2003, 57). Medzi keramickými nálezmi zo Slovenského Grobu sa objavujú iba na situlách s prímiesou grafitu, resp. s tuhovou úpravou povrchu z objektu 1/08 (tab. I: 1, 5, 10) a v jednom prípade na črepe z vázovitej/hrncovitej nádoby s vyhladenými stenami (tab. III: 3). Opravy keramických nádob pochádzajúcich zo sídlisk naznačujú, že keramický riad mal stále svoje, snáď obmedzené využitie aj napriek menším poškodeniam a oprave pomocou kovových svoriek. Opravované boli predovšetkým nádoby, vyrábané z materiálu s prímiesou grafitu ale aj nádoby ostatných tvarov, vyrobené z hrubého ako aj jemného materiálu (Meduna 1980, 110 n.; Čížmář 2003, 57). Na základe toho môžeme tvrdiť, že aj bežná sídlisková kuchynská keramika, vyskytujúca sa v hojnom počte v nálezových súboroch mala nepochybne svoju hodnotu.

Relatívne mladý výzdobný prvok na keltskej keramike predstavuje vlešťovaná/vhľadzovaná výzdoba na vnútornej a vonkajšej strane povrchu nádob (Hlava/Vích 2007, 37). Podľa G. Březinovej je motív vlešťovanej vlnovky typický už pre keramiku, datovanú do záveru LTC1 a v priebehu LTC2 (Březinová 2007, 313). Podľa J. Medunu sa motív vlešťovaných horizontálnych línií na vnútornej strane mís objavuje v mladšej fáze stupňa LTB a motív vlešťovanej/vhľadzovanej vlnovky na keramike vyskytuje na území Moravy od stupňa LTC2 (Meduna 1980, 104). V nálezoch zo Slovenského Grobu je vlešťovanie zastúpené v objektoch 1/08 a 16/2010. Ide o motívy vysokej jednoduchej vlnovky na pleciach vázovitej nádoby v kombinácii s tromi radmi nízkych vlnoviek (tab. V: 1). Motív stredne vysokej rovnomerne plynúcej vlnovky (tab. V: 2b, 4b), nízkej pravidelnej vlnovky v zdrsnenom matnom páse (tab. V: 6b, 7b) a zdvojenej vzájomne sa prekrývajúcej vlnovke (tab. V: 3b, tab. VII: 10) na vnútorných stranách črepov z mís. Zaujímavým je aj vlešťovaný kruh a vodorovné obvodové žliabky na vnútornej strane dna misy (tab. VII: 9c). Výnimočným a doposiaľ bez analógií je typ vlešťovanej výzdoby v podobe vzájomne sa prekrývajúcich línií na vnútornej strane misy esovitej profilácie z objektu 1/08 (tab. II: 1). V prípade vlešťovania/vhľadzovania ide o typ výzdoby, ktorý je veľmi typický predovšetkým na vnútorných stenách mís rôznej esovitej profilácie. Je výrazne zastúpený v jame 17 vo Výčapoch-Opatovciach (Březinová 2007, tab. 13-5; tab. 2: 1-4). Výzdobná škála na keramike zo Slovenského Grobu je pomerne chudobná. Nedá sa preto veľmi porovnávať napr. s bohatou škálou výzdobných prvkov a motívov z Nitry-Šindolky (Březinová 2002, 203 nn.), čo do značnej miery v konečnom dôsledku sťažuje aj jemnejšie datovanie jednotlivých keramických tvarov a objektov.

Podobne aj v prípade zvislého hrebeňovania nádob, ktoré je najtypickejším výzdobným prvkom na keltskej keramike, predovšetkým na situlách. Kombinácia zvislého a šikmého hrebeňovania je považovaná za mladý prvok vo výzdobe keramiky (Hlava/Vích 2007, 37). Tento typ výzdoby je čiastočne zachovaný na črepe zo situlového hrnca z objektu 16/2010 (tab. VII: 4). Objavuje sa predovšetkým v neskej dobe laténskej na oppidálnej keramike (Čambal 2004; Pieta 2008). Podobne mladými prvkami v rámci výzdoby nádob zvislým hrebeňovaním je metopovitý hrebeňovanie (tab. IX: 8), ako aj prekrývanie zvislého hrebeňovania pomocou vleštovaných línií, resp. žliabkov, ktoré sa objavuje v neskej dobe laténskej od stupňa LTD1 (Trebsche 2011, 462). Ostatné črepy v nálezových súboroch zo Slovenského Grobu, pochádzajúce zo sitúl sú zdobené rovnomerným plošným zvislým hrebeňovaním bez bližšej vypovedacej hodnoty.

Chronologicky dôležitým prvkom, absentujúcim v nálezových celkoch zo Slovenského Grobu je kolkovaná výzdoba kolkom plastickej lišty pod okrajom sitúl v tvare opačne a normálne orientovaného písmena „C“. Ide o typický prvok výzdoby, objavujúci sa predovšetkým na tuhovej keramike na Morave v stupňoch LTB – LTC1 s výraznou koncentráciou na Prostějovsku a v jej importoch v priestore širšej oblasti strednej Európy (Meduna 1980, 67-68; Hlava/Vích 2007, 35; Hlava 2007, 109; Hlava 2008, 218, obr. 5, Mapa 4, 4a, 4b). Tento spôsob výzdoby sitúl kolkovaním sa však už v nálezových celkoch datovaných do stupňa LTC2 – LTD1 nevyskytuje (Meduna 1980, 68; Hlava 2007, 109). Takáto výzdoba sa objavuje aj v nálezových celkoch na juhozápadnom Slovensku v obj. 1/04 v Senci (Čurný/Kovár 2006, tab. 3: 13), v Nitre-Šindolke (Březinová 2000, 77, Taf. 94: 9), Výchapoch-Opatovciach (Březinová 2007, 311, tab. 4: 5,6) a na Záhorí v objekte 2/75 zo Šaštína-Stráží (Zachar 1977, obr. 9: 5).

Materiálnu, predovšetkým keramickú náplň pochádzajúcu z objektov 1/08, 2/08, 16/2010 a 17/2010 môžeme datovať do obdobia stupňov LTC1 – LTC2 snáď s ťažiskom v stupni LTC2 strednej doby laténskej. Datovanie sa predovšetkým opiera o spôsoby výzdoby v podobe vleštovania výzdobných motívov, kombinácie šikmého a zvislého hrebeňovania a absencie výzdoby kolkovaním obvodových lístí sitúl. Dôležitým aspektom pre spodnú hranicu datovania objektov do stupňa LTC2 v rámci keramických nálezov je aj absencia maľovanej keramiky, ako aj pokročilejšie formy situlovitých hrncov a esovito profilovaných mís.

Nálezový materiál z objektu 6/2010 (obr. 7: 1-5) pozostával z nevelkého počtu zlomkov keramiky. V príspevku používame typológiu keramiky používanú pre bratislavské oppidum, ktorú vypracoval L. Zachar na základe nálezov z Partizánskej ulice (Zachar 1981, 41 nn.) a z Nálepckovej ulice č. 19-21, dnes Panská (Zachar/Rexa 1988, 45 nn.) v Bratislave – Starom Meste, doplnenú o tvary z bratislavského hradného vrchu (Čambal 2004, 16 nn.).

Ide predovšetkým o črepy z okrajov, tela a dna situlovitých hrncov so zosilneným okrajom typu I/1a, zdobených zvislým súvislým alebo metopovitým hrebeňovaním (tab. IX: 1, 3-8; tab. X: 5). Z objektu pochádzajú aj fragmenty dien hrncovitých/vázovitých nádob s hladkým povrchom (tab. IX: 10, 11; tab. X: 15, 18). Najpočetnejšie boli zastúpené typické misovité tvary v podobe okrajových črepov mís točených na hrnciarskom kruhu s dovnútra zahnutým okrajom typu V/2 (tab. X: 1, 2, 4, 6, 7, 9-11, 13, 14) a jedného dna misy (tab. X: 16). Z výplne objektu pochádzajú aj dva zlomky z polguľovitých tenkostenných mís typu „bol Roanne“ skupiny V/3 (tab. X: 8, 12) a okraj fľašovitej nádoby typu II (tab. X: 17). K typickým neskorolátskym tvarom keltskej oppidálnej keramiky patrí aj fragment kónickej pokrývky typu VIII/c (tab. X: 9). Všetky tieto keramické tvary majú svoje priame analógie v keramickom riade, pochádzajúcom z bratislavského oppida (Pieta/Zachar 1993; Zachar/Rexa 1988, 27 nn.; Čambal 2004, 15 nn.; Čambal et al. 2006, 123 nn.; Musilová/Lesák 1996, 87 nn.; Zachar 1982, 31 nn., Resutík 2007, 97 nn.).

V objekte sa nachádzali aj zlomky tvarovanej mazanice s odtlačkami drevených dosiek a stopami po úprave ich povrchu (tab. IX: 12-14), resp. dva črepy patriace do obdobia Lengyelskej kultúry (tab. X: 3, 6). Jeden keramický predmet patrí pravdepodobne taktiež do obdobia eneolitu a nesie stopy po sekundárnej úprave a používaní snáď pri výrobe keramiky (tab. IX: 2).

Objekt 6/2010 môžeme na základe typického, aj keď veľmi zlomkovitého neskorolátskeho oppidálneho materiálu ako aj vzhľadom na absenciu chronologicky citlivejšieho materiálu ako sú napr. hrnce s kyjovitým okrajom, misy typu Békásmegyer, maľovaná keramika, datovať rámcovo do neskej doby laténskej stupňa LTD1.

Pieskovcový brúsik

K materiálnej náplni objektu 1/08 patrí aj zlomok pieskovcového brúsika (tab. II: 6a, 6b). Ide o bežnú súčasť sídliskového materiálu v priebehu doby laténskej (Meduna 1980, 132-133; Čížmár 2003, 53 n.). V prípade kamenných brúsikov menších tvarov môžeme predpokladať, že išlo o predmety používané v domácom prostredí, kde na ostrenie nástrojov slúžili dlhšie strany brúsikov (Čížmár 2003, 54). Z hľadiska datovania však brúsiky nepatria k chronologicky citlivým predmetom.

Kovové predmety

Z objektu 16/2010 pochádzajú aj dva nálezy kovových predmetov. Ide o bronzový krúžok (tab. VII: 2a, 2b), ktorý však nie je možné bližšie funkčne zaradiť. Podobne je tomu tak aj v prípade amorfného zahroteneho malého železného predmetu – hrotu? (tab. VII: 3).

Kostený predmet – polotovar hracej kocky?

Zaujímavým nálezom je aj precízne povrchovo upravený kostený predmet z objektu 1/08 (tab. II: 13a, 13b). Ide o predmet, ktorý je obdĺžnikového tvaru s lichobežníkovým prierezom. Všetky jeho strany sú starostlivo opracované a vyleštené. Na koncoch sú viditeľné stopy po rezaní predmetu stupňovito z každej strany. Pre interpretáciu funkcie predmetu sa naskytá viacero možností. Jednou z nich je tá, že ide o predmet, ktorý bol alebo mohol byť používaný pri vyhotovovaní keramiky (napr. úprava povrchu nádob, prípadne polotovar nástroja na zdobenie keramiky).

Vylúčená však nie je ani možnosť, že ide o polotovary kostenej hracej kocky. Ťažisko výskytu hracích kociek a kameňov spadá predovšetkým do oppidálneho obdobia neskorkej doby laténskej v západnej Európe (Krüger 1982, 136 nn.). Nachádzajú sa však aj v sídliskových nálezoch v rámci stredodunajského priestoru. Za impulz k ich vzniku v priestore severne od Álp sa považujú vplyvy z Itálie, z keltských a etruských predlôh (Maier 1961, 355). Hracie kocky obdĺžnikového tvaru sa však ojedinele vyskytujú aj v období strednej doby laténskej stupňa LTC (Krüger 1982, 166). Tvarovo ako aj rozmerom podobné nálezy polotovarov pochádzajú z Manchingu (Maier 1961, 354 nn., Abb. 1: 3, 4). V neskorolátenskom období býva na povrchu dlhších strán kociek vyrytá sústava bodiek, prípadne bodiek v krúžkoch. Patrí sem nález z výplne objektu 1/73 z Kútov – Čepangátu (Zachar 1976, obr. 14: 5; 15: 4). Mladšie a oveľa bohatšie doklady kostených hracích kociek sú z obdobia rozmachu oppid neskorkej doby laténskej v rámci západnej a strednej Európy. Zo strednej Európy sú známe napr. nálezy z Bratislavy – Panskej ulice č. 19-21 (Pieta/Zachar 1993, 175 n., obr. 100: 5), Starého Hradiska a Drnholca (Čižmář 1993, 280: 11, 12). Snáď najväčšie množstvo hracích kociek a kameňov pochádza zo Stradonic (Píč 1903, tab. XLIV). Pretrvávajúcu obľubu hry v kocky potvrdzujú aj početné nálezy z obdobia doby rímskej (Krüger 1982, 136 nn.). Jednoznačná interpretácia nálezu starostlivo opracovaného kosteného predmetu z objektu 1/08 zo Slovenského Grobu je problematická, avšak predpokladáme, že môže spadať aj do kategórie polotovarov hracích kociek.

Mazanica

Zo zásypaných jednotlivých objektov pochádzajú aj fragmenty rôzne tvarovanej mazanice. Ide predovšetkým o fragmenty zničených roštov s prieduchmi z obj. 2/08 – hrnčiarskej pece (tab. VI: 7-10), ako aj mazanice s odtlačkami drieb a dosák z objektu 17/2010 (tab. VIII: 5) a z neskorolátenského objektu 6/2010 (tab. IX: 12-14).

Laténske bronzové nálezy z povrchových zberov v katastri Slovenského Grobu.

Všetky kovové predmety, publikované v tejto časti príspevku (tab. XI: 1-3) boli získané v rámci projektu Carnuntum – Gerulata, realizovaného Mestským múzeom v Pezinku v spolupráci so SNM – Archeologickým múzeom v Bratislave v rokoch 2007 – 2008.³ Projekt pozostával z povrchovej prospekcie na známych ako aj v priebehu projektu novoobjavených archeologických lokalitách v okresoch Bratislava, Pezínok a Senec. Výsledky projektu boli publikované v zborníku CARNUNTUM – GERULATA (Pospechová/Wittgrüber 2008).

Bronzová zoomorfná zápona retiazkového opaska

Z katastrálneho územia Slovenského Grobu, z povodia toku Čiernej vody pochádza zaujímavý zberový nález. Ide o bronzovú zoomorfnú záponu retiazkového ženského opaska. Zápona je vyhotovená do podoby veľmi schématickej hlavičky koníka (tab. XI: 1a, 1b).

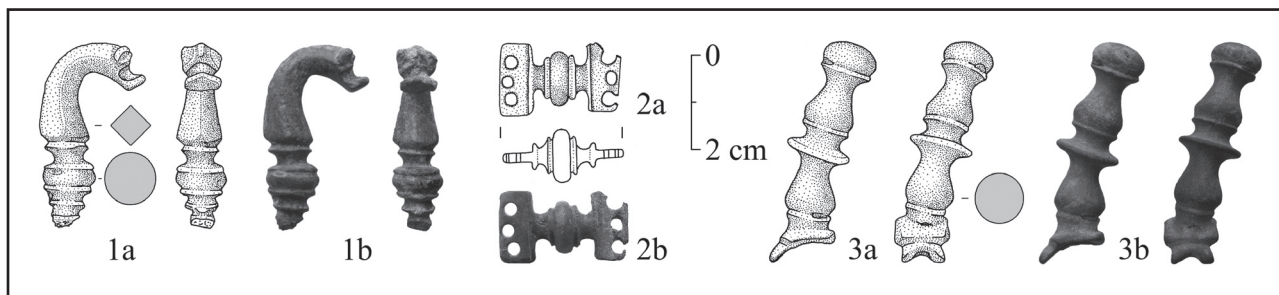
Opis predmetu: bronzová liata zoomorfná zápona retiazkového opaska v tvare schematickej hlavy koníka. Na výrazne schématickej hlave koníka sú znázornené uši, nosová časť a rozšírená oblasť nozdier. Krk a šija sú kosoštvorcového prierezu a pomocou obvodového žliabku prechádzajú do krčka zápony, ktorý je vymodelovaný do podoby profilovanej vydutiny kruhového prierezu. Tá pravdepodobne pokračovala do kvadratickej plošky, slúžiacej na upevnenie zápony k ďalším častiam opaska pomocou retiazok. Táto časť sa však nedochovala. Predmet je miestami pokrytý tmavozelenou patinou, na väčšej časti predmetu sa však nedochovala. *Rozmery:* dochovaná dĺžka: 3,9 cm, max. šírka: 2,2 cm, Ø vydutiny: 1,06 cm (tab. XI: 1a, 1b; evid. č. 1231/08, uloženie: Mestské múzeum v Pezinku).

Zoomorfné opaskové zápony v podobe hláv koníkov sa objavujú na plochých pohrebiskách v ženských hrobách strednej doby laténskej. Ide jednak o opasky tzv. maďarského typu (Stanczik/Vaday 1971, 7 nn., Abb. 1 – 3; Abb. 6). Na opaskoch sa používali zoomorfné zápony už v stupni LTB2/LTC1 (Čižmář 1975, 431). Tento motív je rozšírený aj na typoch opaskov so spojovacími doštičkami v podobe liateho krúžku s plochými platničkami s otvormi na retiazky zo stupňa LTC1 (Čižmář 1975, 431, obr. 9: 4; Lauermann 1989, 57 nn., Abb. 2; 3). Nami pertraktovaný exemplár patrí medzi mladšie varianty, rozšírené v stredodunajskom priestore. Ide o záponu z nižšie opísaného retiazkového opaska, ktorý je zložený z liatych segmentov so stredovou centrálnou profilovanou vydutinou kruhového prierezu a dvoma obdĺžnikovými platničkami na bokoch, v ktorých sú vyvrtané dva až tri otvory (tab. XI: 2a, 2b). Prostredníctvom týchto otvorov a dvoch až troch radov krátkych retiazok boli jednotlivé segmenty prepojené do celku. Podobné avšak menej schématické opaskové zápony, vyhotovené do podoby konskej hlavičky pochádzajú z Obišovíc a Hološovíc (Pieta 2008, 8: 14, 15), ako aj z Němčíc-Viceměřic na Morave (Čižmář/Kolníková/Noeske 2008, 661, Abb. 8: 11). Analogické fragmenty opaskových zápon v tvare hlavy koníka pochádzajú aj zo zberových nálezov z Dolného Rakúska. Na lokalite v Bernhardsthal bola objavená takáto zoomorfná zápona spolu so šiestimi kusmi spojovacích článkov opaska (Adler 1992, 454, Abb. 496, 490-495). Úlomok hlavičky zápony pochádza aj z Drösingu (Allerbauer/Jedlicka 2000, 616-617, Abb. 556) a analogický nález k zápone zo Slovenského Grobu pochádza zo Stradonic (Píč 1903, tab. XIX: 8).

Keďže ide o súčasť typu retiazkových opaskov, ktoré sa už nevyskytujú na stredolátenských pohrebiskách, podľa M. Čižmára je ich možné datovať najskôr do stupňa LTC2 (Čižmář/Kolníková/Noeske 2008, 661). Podľa K. Pietu ide o vnútrokarpatské typy opaskov, ktoré sa vyskytujú predovšetkým v stredodunajskom priestore (západné Slovensko, Morava, Dolné Rakúsko a SZ Maďarsko) a v oblasti Púchovskej kultúry severného Slovenska. Patria na záver vývoja celokovových opaskov doby laténskej, rámcovo datovaných do stupňov LTC2 – LTD1 (Pieta 1982, 47; Pieta 2000, 142).

Bronzový spojovací článok retiazového opaska

Bronzový spojovací článok retiazového opaska pochádza zo Slovenského Grobu, z polohy Padelky (tab. XI: 2a, 2b). Predbežne bol publikovaný v roku 2008 (Čambal 2008, obr. 4: 13).

Tab. XI Laténske bronzové nálezy z povrchových zberov v katastri Slovenského Grobu – poloha Padelky (2a, 2b), povodie Čiernej vody (1a, 1b; 3a, 3b). Zápona opaska v tvare hlavy koňa (1a, 1b), segment keltského opaska (2a, 2b) a trň z liací konského postroja (3a, 3b).

Opis predmetu: bronzový liaty segment opaska s centrálnou profilovanou vydutinou kruhového prierezu a dvoma obdĺžnikovými platničkami na bokoch. V platničkách sú na koncoch každej po tri kruhové otvory, slúžiace na upevnenie segmentu k ďalším častiam opaska pomocou retiazok. Predmet je pokrytý kvalitnou zelenou patinou a mierne poškodený. *Rozmery:* dĺžka: 2,6 cm, šírka: 1,6 cm, Ø vydutiny: 1,2 cm (tab. XI: 2a, 2b; príř. č. 2-08; evid. č. 1575, uloženie: Mestské múzeum v Pezinku).

Ide o súčasť bronzového opaska, ktorý bol súčasťou ženského kroja a jeho jednotlivé časti boli vzájomne pospájané dvojicami resp. trojicami bronzových retiazok a spínané zoomorfnou záponou, napr. typom akej sa zaoberáme vyššie (tab. XI: 1a, 1b). Je pravdepodobné, že ide o mladší lokálny vývojový stupeň bronzových opaskov tzv. maďarského typu, vyskytujúceho sa v ženských hroboch na stredolaténskych pohrebiskách v Karpatskej kotline. Tieto opasky majú najčastejšie zoomorfné zápony v podobe schématicizovaných konských hlavičiek a jednotlivé segmenty vyplnené emailom (Stanczik/Vaday 1971, 7 nn., Abb. 1 – 3; Abb. 6). Na stredolaténskych sídliskách sa nami spracovávaný typ opaska, resp. jeho fragmentov vyskytuje spolu s podobným chronologicky starším typom retiazkového opaska. Ide o opasok so spojovacími doštičkami v podobe liateho krúžku s plochými platničkami s otvormi na retiazky, ktorý sa vyskytuje v hroboch zo závere keltských pohrebisk zo stupňa LTC1 (Čižmár 1975, 431, obr. 9: 4). Na opaskoch sa taktiež používali zoomorfné zápony už v stupni LTB2/LTC1 (Čižmár 1975, 431; Lauerermann 1989, 57 nn., Abb. 2; 3; Čižmár/Kolníková/Noeske 2008, Abb. 8: 5, 6). Tento typ opaska je ešte zastúpený v hroboch na Morave z lokality Charvátý, datovaného do stupňa LTC1 (Filip 1956, 172, tab. XCI: 1-4; Čižmár 1975, 341, obr. 9: 4; Čižmár 1993, 400).

Analogické komponenty typu opaska, resp. jeho fragmentu zo Slovenského Grobu sú známe predovšetkým z povrchových zberov a vyskytujú sa predovšetkým v stredodunajskom priestore severne od Dunaja. Doposiaľ je známych iba niekoľko celistvejšie zachovaných nálezov aj so zachovanými spojovacími retiazkami. Ide o nález zo Zemianskeho Podhradia (Filip 1956, tab. CIV: 2; Pieta 1982, Taf. XI: 24a, 24b; Zachar 1987, obr. 23), jeden exemplár prepojený retiazkami so zoomorfnou záponou z Obišoviec na východnom Slovensku a zo Selca (Pieta 2008, 8: 14; 72: 13-16) a zatiaľ nepublikovaný nález z Bratislavy-Devínskej Kobyly, v ktorom sú tromi radmi retiazok pospájané štyri segmenty (Bazovský/Čambal 2011, v tlači). Ďalšie spojovacie články pochádzajú z lokalít Bratislava-Rača (Čambal 2008, obr. 4: 12), Zohor – poloha Stupavské Strany (Elschek/Vrablec 2001, 61, obr. 33: 7), Trenčianske Teplice – Nad družstevnou tehelňou (Pieta 2000, Abb. 8) a Liptovskej Mary I (Pieta 1982, Taf. XI: 5). Podobné varianty s dvoma a troma otvormi na bočných platničkách pochádzajú z lokality Némčice-Víčeměřice na Morave, kde je predpoklad aj ich miestnej produkcie na základe nálezov neopracovaných odliatkov segmentov opaskov a ich súčastí (Čižmár/Kolníková/Noeske 2008, 661, Abb. 8: 1-3; Abb. 9: 3-5). Jeden nález pochádza aj z neďalekých Boleradic (Čižmár et al. 2010, 129, 134, obr. 7: 1). Nálezy spojovacích článkov s centrálnou vypuklinou a dvoma bočnými platničkami s dvoma až troma otvormi sa koncentrujú aj v priestore Dolného Rakúska. Viacero zberových nálezov pochádza z lokalít v Schwarzenbachu (Adler/Wallner 1989, 200 n., Abb. 495, 497), niekoľko kusov z Drösingu (Stuppner 1990, 215, Abb. 594; Jedlicka 1996, 801, Abb. 379; Allerbauer/Jedlicka 2000, 616 n., Abb. 557), 12 kusov segmentov z dvoch opaskov z Bernhardstahlu aj so záponou v tvare konskej hlavičky (Adler 1991, 266, Abb. 470-474; Adler 1992, 454, Abb. 490-495, 496) a ďalšími záveskami z tohto typu opaska (Jedlicka 2000a, 616, Abb. 555). Jednotlivé nálezy sú z Ringelsdorfu (Stuppner 1991, 454, Abb. 531), Katzelsdorfu (Jedlicka 1999, 801, Abb. 330) a Jedenspeigenu (Jedlicka 2000b, 618, Abb. 570).

Podľa M. Čižmára, ako sme už spomenuli vyššie, ide o súčasti typu retiazkových opaskov, ktoré sa nevyskytujú na stredolaténskych pohrebiskách a vyskytujú sa aj v nálezoch z významného výrobného-obchodného centra nadregionálneho významu na lokalite v Némčicích-Víčeměřicích, ktorá zaniká v 2. polovici 2. storočia pred Kr. (Čižmár 2006, 60 n.). Preto je možné datovať výskyt tohto typu opaska najskôr do stupňa LTC2 (Čižmár/Kolníková/Noeske 2008, 661). Podľa K. Pietu ide o vnútrokarpatské typy opaskov, ktoré sa vyskytujú, ako sme už spomenuli vyššie, predovšetkým v stredodunajskom priestore a v oblasti Púchovskej kultúry severného Slovenska, pričom ich môžeme rámcovo zaradiť na záver vývoja celokovových opaskov doby laténskej do stupňov LTC2 – LTD1 (Pieta 1982, 47; Pieta 2000, 142).

Bronzový stredový trň z liací konského postroja

Z povodia toku Čiernej vody pochádza aj zberový nález bronzového stredového trňa z liací konského postroja (tab. XI: 3a, 3b). Ide o predmet, ktorý je na povrchu zvetraný až na kov, bez ušľachtilej patiny, čím sa na predmete nezachovala žiadna potenciálna výzdoba (predovšetkým na hlavičke). Aj napriek tomu však môžeme nález priradiť k typu Hoppstädten (Schönfelder 2002, 239 nn., Abb. 149).

Opis predmetu: bronzový liaty profilovaný stredový trň z vodiaceho krúžku liací konského postroja, skladajúci sa z vrchnej stlačenej nezdobenej hlavičky kruhového prierezu, ktorá nasadá na telo trňa, rozdelené plastickým plochým vývalkom kruhového prierezu na dve identické kužeľovité časti kruhového prierezu. Telo trňa nasadá na kvadratickú podložku, z ktorej sa na jednej strane dochovala časť plechu s naznačeným otvorom na uchytenie trňa pomocou klinca na podklad. Predmet je mierne deformovaný – zahnutý používaním. Jeho povrch je zvetraný až na kov, korodovaný bez zachovanej patiny a z toho dôvodu sa na predmete nedochovala ani prípadná výzdoba hlavičky trňa.

Rozmery: výška: 4,82 cm, Ø tela trňa: 0,68 cm; 1,1 cm, Ø plochého vývalku: 1,37 cm, Ø hlavičky: 1,1 cm, rozmery kvadratickej podložky: 1,18 x 1,4 cm (tab. XI: 3a, 3b; evid. č. 1232/08, uloženie: Mestské múzeum v Pezinku).

Z územia Slovenska naposledy komplexnejšie spracoval a publikoval súčasti konských postrojov z rôznych lokalít K. Pieta (*Pieta 2008*, 237 nn.) a z územia Moravy M. Čížmář (*Čížmář 2010*, 383 nn.). Medzi nálezmi kovových súčastí konských postrojov figurujú predovšetkým vodiace krúžky liací rôznych typov (*Pieta 2008*, obr. 114: 1-2, 5, 7, 10-15), stredové trne z vodiacich krúžkov (*Pieta 2008*, obr. 114: 3, 4) a bronzové aplikácie drevených jariem a chomútov typu Titelberg z Liptovskej Sielnice-Liptovskej Mary II (*Pieta 2008*, Obr. 114: 8, 9; *Schönfelder 2002*, 245, Abb. 154: 10).

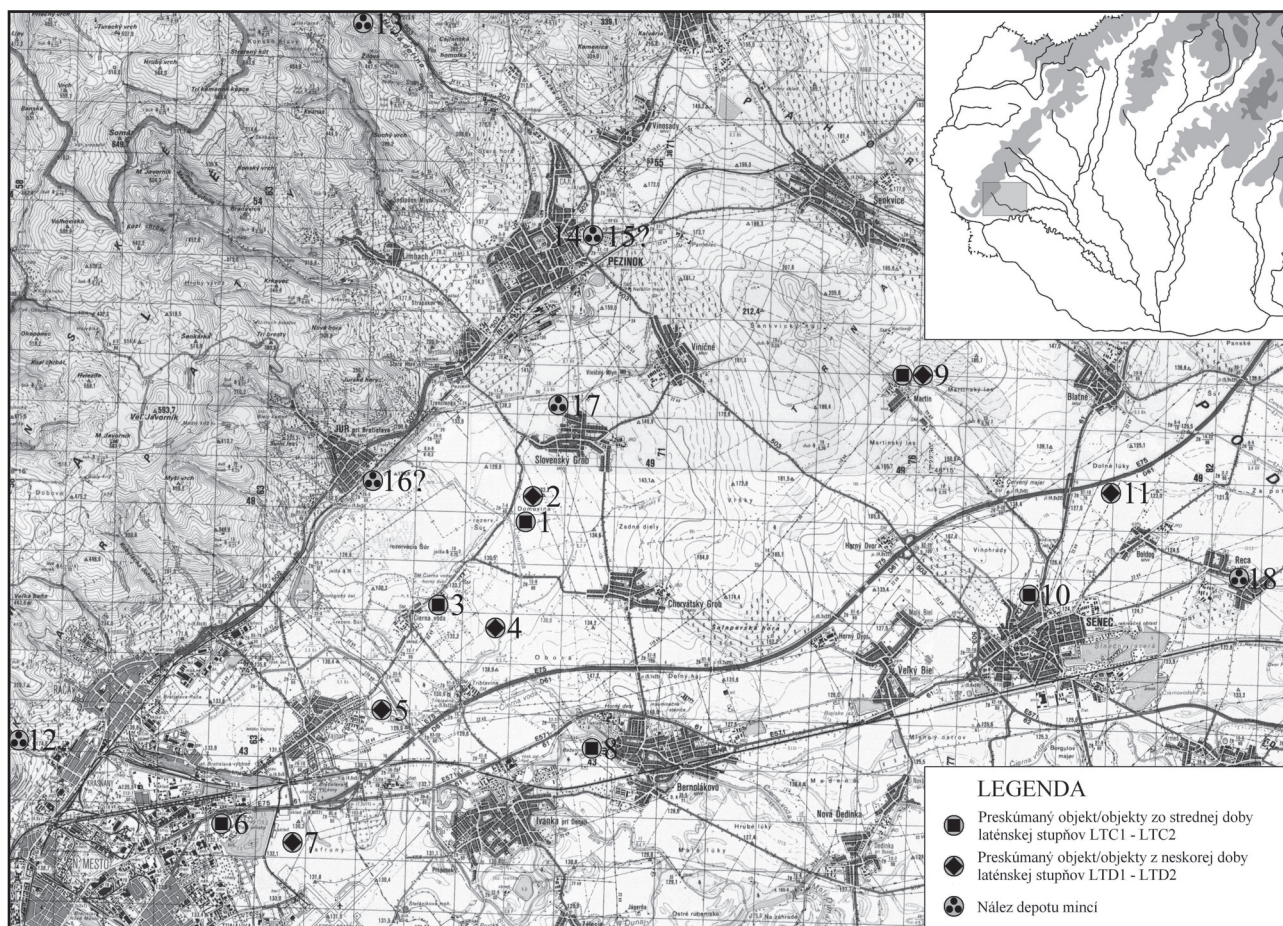
Pokiaľ ide o súčasti konských postrojov z bratislavského oppida a jeho najbližšieho okolia, tak ich poznáme niekoľko. Priamo z Bratislavy-Starého mesta pochádza bronzový vodiaci krúžok typu Orešac (*Pieta/Zachar 1993*, obr. 96: 8). Z neďalekého hradu Devín pochádza taktiež vodiaci krúžok z liací konského postroja (*Pieta/Zachar 1993*, obr. 115: 16; *Pieta 1996*, Abb. 3: 3) patriaci k typu Bechtheim (*Schönfelder 2002*, 229, Tab. 31, Abb. 140: 12), ako aj stredový trň vodiaceho krúžku (*Pieta/Plachá 1999*, Abb. 11: 9), patriaci k typu Titelberg, ktorý má analógiu napr. v Saint-Just-en-Chaussée (*Schönfelder 2002*, Tab. 41, Abb. 154). Z Bratislavy-Rusoviec pochádza aj jeden exemplár trňa typu Titelberg (*Bazovský/Čambal 2011*, v tlači, obr. 11: 13). Unikátny a ojedinelý nález neskorolátenského nákončia konského jarma/chomúta pochádza z Bratislavy-Karlovej Vsi (*Čambal 2011*, v tlači).

Priame analógie k nášmu nálezu v priestore strednej Európy, t.j. typ Hoppstädten pochádzajú zo zadunajskej časti Bratislavy-Rusoviec, odkiaľ je zberový nález stredového trňa vodiaceho krúžku liací, ukončený zdobeným gombíkom, ktorý je vyplnený červeným emailom (*Bazovský 2002*, 30, 40, tab. VI: 8), ako aj zo Stradonic (*Piř 1903*, tab. XXIII: 14) a z Magdalensbergu (*Schönfelder 2002*, 239 nn.; Tab. 39, Abb. 149). Rozšírenie stredového trňa liací typu Hoppstädten je predovšetkým v západnej Európe a jeho datovanie spadá na základe datovateľných celkov do neskorkej doby laténskej stupňov LTD1 – LTD2 (*Schönfelder 2002*, 240, Tab. 39: 1, 3, Abb. 152).

Záver

Osídlenie východnej okrajovej časti Bratislavy a jej okolia pod južnými úpäťami Malých Karpát sa na základe archeologických výskumov a prieskumov v posledných desiatich rokoch výrazným spôsobom doplnilo. Naposledy sa komplexnejšie venovala sídliskovej problematike doby laténskej na juhozápadnom Slovensku G. Březinová (*Březinová 2006*, 9 nn.). Do nedávnej doby bolo v nami skúmanom priestore osídlenie z doby laténskej doložené len ako veľmi sporadické, prípadne v niektorých polohách chýbalo úplne. Avšak v súvislosti so záchrannými archeologickými výskumami, spojenými predovšetkým s masívnou stavebnou aktivitou v okrajových častiach Bratislavy, realizovanými v ostatných rokoch pracovníkmi SNM – Archeologického múzea v Bratislave a Archeologického ústavu SAV v Nitre sa podarilo rozšíriť a doplniť nami skúmanú oblasť aj o úplne nové lokality (obr. 8).

Osídlenie zo strednej doby laténskej zo stupňov LTC1 – LTC2 bolo výskumom doložené v Slovenskom Grobe, v polohe Domovina (viď. vyššie), v Chorvátskom Grobe, časti Čierna voda v polohe Čerešňové II. (*Farkaš/Nagy 2006*, 72 n.; *Farkaš/Nagy/Gregor 2006*, 161 nn.), v Bratislave-Ružinovce na Zlatých pieskoch v polohe Pomoriny (*Kuzma/Hrnčiarik 2004*, 116 nn.; *Kuzma*, v tlači) a v Bernolákove, v polohe Panské lúky (*König/Šuteková 2005*, 228). Doklady osídlenia z neskorkej doby laténskej zo stupňov LTD1 – LTD2 bolo doložené v Slovenskom Grobe, poloha Pri Čiernej vode, v Chorvátskom Grobe, časti Čierna voda v polohe Čerešňový háj (*Bazovský/Čambal/Gregor 2008*, 495 nn.), v Bratislave-Vajnorochoch v polohe Vlčí klin (*Studeníková/Zachar 1980a*, 254 nn.; *Studeníková/Zachar 1980b*, 198 nn.). Jedna chata dvojkolovej konštrukcie s tromi pieckami zo stupňa LTD bola preskúmaná v Bratislave-Trnávke, v polohe Silničné (*Ivan 1999*, 73, obr. 51: 1, 2). Širšiu oblasť východne od Bratislavy dopĺňajú aj náleziská sídlisk zo strednej doby laténskej v Senci na Tehelnej ulici (*Čurný/Kovár 2006*, 107 nn.) a v Senci v polohe Hriadky (*Prášek 1997*, 67 nn.). Pravdepodobne do obdobia záveru neskorkej doby laténskej patrí objekt zo Senca-Svätého Martina, nachádzajúci sa v superpozícii so stredolátenským objektom (*Čambal/Mináč/Zachar 2010*, 131 nn.). Vo všetkých prípadoch skúmaných lokalít ide aspoň podľa stavu výskumu o neopevnené nížinné osady. Zaujímavosťou je aj fakt, že v nami sledovanom mikroregióne východne od Bratislavy t. j. oblasti, ktorú môžeme pre obdobie neskorkej doby laténskej označiť ako zázemie neskorolátenského oppida s centrom v Bratislave-Starom meste sa objavujú aj hromadné nálezy bójskych mincí, razených v oppide (*depoty mincí typu Biatec a Simmering*). Ide o náleziská v Slovenskom Grobe, v polohe Padelky (*Čambal/Pospechová/Wittgrüber*, v tlači; *Pieta 2008*, obr. 18: 9; *Pánis 2004*, 193 n.), v Bratislave-Rači, dva nálezy depotov keltských mincí a jeden depot dáckych mincí typu Adincata-Mănăstirea z mesta resp. katastra mesta Pezinok (*Ondrouch 1958*; *Ondrouch 1964*; *Kolníková 1982*, 19, 23; *Hunka/Budaj 2005*, 10; *Čambal/Budaj 2009*, 197 nn.), nálezu nejstej lokalizácie z územia medzi Svätým Jurom a Modrou (*Kolníková 1990*, 249 nn.)⁴ a v Reci (*Ondrouch 1964*; *Kolníková 1991*, 24 n.). Zaujímavosťou je nepochybne aj fakt, že v priestore preskúmaných častí sídlisk zo strednej a neskorkej doby laténskej v Slovenskom Grobe a Chorvátskom Grobe, časti Čierna voda išlo predovšetkým o objekty, ktoré sú spájané s remeselníckou výrobou a to predovšetkým s hrnčiarstvom. Predpokladáme však, že ide iba o stav výskumu, keďže spomínané lokality neboli skúmané plošným spôsobom, ale iba záchrannými akciami. Na remeselnícke tradície zo záveru strednej doby laténskej nadväzuje remeselnícka výroba v priestore

Obr. 8 Mapa archeologicky skúmaných lokalít s doloženým a preskúmaným aspoň jedným objektom zo strednej alebo neskej doby laténskej vo východnej časti Bratislavy a jej okolí: Slovenský Grob, poloha Domovina (1); Slovenský Grob, poloha Pri Čiernej vode (2); Chorvátsky Grob, časť Čierna voda, poloha Čerešňový háj (3); Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda, poloha Čerešňové II. (4); Bratislava-Vajnory, poloha Vlčí klin (5); Bratislava-Ružinov, poloha Zlaté Piesky-Pomoriny (6); Bratislava-Trnávka, poloha Silničné (7); Bernolákovo, poloha Panské lúky (8); Senec, časť Svätý Martin, poloha Pasienok/Za rybníkom (9); Senec, poloha Tehelná ulica (10); Senec, poloha Hriadky (11); Bratislava-Rača, poloha Pekná cesta (12); Pezinok, poloha Pezinská Baba (13); Pezinok, polohy neznáme (14, 15?); Svätý Jur, poloha neznáma (16?); Slovenský Grob, poloha Padelky (17); Reča (18). (Mapa zložená zo základových máp v mierke 1: 25000: M-33-143-a-b, M-33-143-a-d, M-33-143-b-b, M-33-143-b-a, M-33-143-b-c, M-33-143-b-d).

dnešnej Bratislavy-Starého mesta. V neskej dobe laténskej sa hrnčiarska výroba a kovolejárstvo sústreďuje v priestore bratislavského oppida a v oblasti tzv. remeselníckej osady preskúmanej na Námestí Slobody v Bratislave (*Pieta/Zachar 1993*, 156 n.; *Pieta 2001*, 785, obr. 3; *Čambal et al. 2006*, 123 nn.). Doklad využitého potenciálu tejto masívnej remeselníckej produkcie sa odzrkadľuje v kľúčovom mocenskom, hospodárskom a ekonomickom postavení bratislavského oppida v neskej dobe laténskej v stredodunajskom priestore, ako aj v razbe vlastných mincí. Zaujímavým faktom je aj zistenie, že doposiaľ všetky preskúmané objekty, resp. časti osád z doby laténskej v tejto oblasti sa vyskytujú na okraji bažín a močarísk súčasnej prírodnej rezervácie Šúr pri Svetom Jure a oblasť aj rešpektujú (obr. 8). Novoobjavené a preskúmané sídliská a ich časti dopĺňujú celkový obraz keltského osídlenia v stredodunajskom priestore v strednej a neskej dobe laténskej.

Datovanie osídlenia Slovenského Grobu v polohe Domovina spadá do strednej doby laténskej stupňov LTC1 – LTC2, pravdepodobne s ťažiskom v stupni LTC2 (objekty 1/08, 2/08, 16/2010, 17/2010). Preskúmané objekty patria do jednej fázy osídlenia. Získaný materiál z nich neumožnil jemnejšie chronologické rozlíšenie a zaradenie získaného keramického materiálu.

Mladšia fáza keltského osídlenia bola doložená v polohe Pri Čiernej vode objektom 6/2010, datovaného do neskej doby laténskej stupňa LTD1.

POZNÁMKY:

¹ Predmety sú uložené v zbierkach SNM – Archeologického múzea v Bratislave pod evidenčnými číslami, aké uvádzame v katalógu nálezov.

² Ďakujem PhDr. G. Březinovej, CSc. z Archeologického ústavu SAV Nitra za konzultácie a cenné rady.

³ Predmety sú uložené v zbierkach Mestského múzea v Pezinku pod evidenčnými číslami, aké uvádzame. Za priateľskú spoluprácu a umožnenie ich publikovania týmto ďakujem milým kolegom PhDr. Petre Pospechovej a Bc. Petrovi Wittgrúberovi.

⁴ Presná lokalizácia nálezu depotov keltských mincí z roku 1907 (*Ondrouch 1964*, 88) a nálezu dáckych mincí typu Adîncata-Mânâstirea 1911 Pezinka nie je známa (*Ondrouch 1964*, č. 51). Podobne nie je známa ani presná lokalizácia nálezu depotu mincí z oblasti medzi Svätým Jurom a Modrou (*Kolníková 1990*, 249 nn.). Preto je v obr. č. 8 miesto nálezu mincí označené iba orientačne v katastri obce/mesta značkou a popisným číslom lokality s otáznikom (!)?

LITERATÚRA:

- Adler 1991* – H. Adler: Bernhardsthal. Latènezeit – Niederösterreich. In: Fundber. Österreich 30, 1991, s. 266.
- Adler 1992* – H. Adler: Bernhardsthal. Latènezeit – Niederösterreich. In: Fundber. Österreich 31, 1992, s. 454.
- Adler/Wallner 1989* – H. Adler/E. Wallner: Schwarzenbach. Latènezeit – Niederösterreich. In: Fundber. Österreich 28, 1989, s. 200-201.
- Allerbauer/Jedlicka 2000* – S. Allerbauer/F. Jedlicka: Drösing. Latènezeit – Niederösterreich. In: Fundber. Österreich 39, 2000, s. 616-617.
- Bartík 2011* – J. Bartík: Nález bronzového hrotu kopije v Slovenskom Grobe. In: Zbor. SNM 105, Arch. 21, 2011, s. 45-46.
- Bazovský 2002* – I. Bazovský: Bronzové predmety z doby laténskej a rímskej z Bratislavy-Rusoviec. In: Zborník SNM 96, Arch. 12, 2002, s. 23-44.
- Bazovský/Čambal, v tlači* – I. Bazovský/R. Čambal: Širšie zázemie bratislavského oppida. In: T. Štefanovičová/J. Šedivý (eds.): Dejiny Bratislavy I. Brezalauspurc – na križovatke kultúr. Bratislava, v tlači.
- Bazovský/Čambal/Gregor 2008* – I. Bazovský/R. Čambal/M. Gregor: Výrobné objekty z neskorej doby laténskej v Chorvátskom Grobe, časť Čierna Voda. In: E. Droberjar/B. Komoróczy/D. Vachútová: Barbarská sídlisť. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výskumů. In: Archeologie barbarů 2007, Brno 2008, s. 495-516.
- Bónis 1969* – E. B. Bónis: Die spätkeltische Siedlung Gellérthegey-Tabán in Budapest. Budapest 1969.
- Březinová 2000* – G. Březinová: Nitra – Šindolka. Siedlung aus der Latènezeit. Katalog. Archeologica Slovaca Monographiae. Tomus VIII, Nitra 2000.
- Březinová 2002* – G. Březinová: Výzdobné motívy na keramike z laténskeho sídliska v Nitre-Šindolke. Štud. Zvesti AÚ SAV 35, 2002, s. 203-212.
- Březinová 2006* – G. Březinová: Sídliská a sídliskové nálezy z laténskej doby na juhozápadnom Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 40, 2006, s. 9-50.
- Březinová 2007* – G. Březinová: Laténske sídlisko vo Výchapoch-Opatovciach. Pravěk N. Ř. 16/2006, Brno 2007, s. 309-324.
- Čambal 2004* – R. Čambal: Bratislavský hradný vrch – akropola neskoroláténskeho oppida. Zbor. SNM. Arch., Supplementum 1, Bratislava 2004.
- Čambal 2008* – R. Čambal: Osídlenie okresov Bratislava, Senec a Pezinok v dobe laténskej. In: P. Pospeschová/P. Wittgrüber (zost.): Carnuntum-Gervlata, Pezinok 2008, s. 101-117.
- Čambal et al. 2006* – R. Čambal/M. Gregor/T. Krampfl/P. Nagy: Neskoroláténske objekty v Bratislave na Čajkovského ulici č. 9. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, s. 123-160.
- Čambal/Budaj 2009* – R. Čambal/M. Budaj: Keltské tetradrachmy z Pezinka a Bratislavy – Rače. In: Zbor. SNM 103, Arch. 19, 2009, s. 197-214.
- Čambal/Mináč/Zachar 2010* – R. Čambal/V. Mináč/L. Zachar: Laténske objekty 3/78 a 7/78 zo Senca-Svätého Martina. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsik (ed.): Archeológia barbarov 2009, Hospodárstvo Germánov, sídliskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po časny stredovek. Archeologica Slovaca Monographiae Communicationes, Tomus X, Nitra 2010, s. 131-154.
- Čambal 2011, v tlači* – R. Čambal: Neskoroláténske nákončie konského jarma/chomúta z Bratislavy-Karlovej Vsi. In: E. Droberjar (Ed.). Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem. Studia archaeologica Suebica I., Lublin 2011, v tlači.
- Čambal, v tlači* – R. Čambal: Predstihový zisťovací výskum v Slovenskom Grobe. AVANS v roku 2008, Nitra, v tlači.
- Čambal/Pospeschová/Wittgrüber, v tlači* – R. Čambal/P. Pospeschová/P. Wittgrüber: Keltské mince typu Simmering zo Slovenského Grobu. Slov. Num. 19, v tlači.
- Čižmář 1975* – M. Čižmář: Relativní chronologie keltských pohřebišť na Moravě. Pam. Arch. 66/2, 1975, s. 417-437.
- Čižmář 1993* – M. Čižmář: Keltská okupace Moravy. In: V. Podborský a kol.: Pravěké dějiny Moravy. Brno 1993, s. 380-423.
- Čižmář 2003* – M. Čižmář: Laténské sídlisťe v Bořitově. Pravěk Supplementum 10, Brno 2003.
- Čižmář 2006* – M. Čižmář: Výsledky výzkumů. Doba laténská. In: M. Čižmář/K. Geislerová (editor): Výzkumy – Ausgrabungen 1999-2004, Brno 2006, s. 55-61.
- Čižmář 2010* – M. Čižmář: Zwei Typen spätlatènezeitlicher Gegenstände aus Mähren. In: Arch. Korrb. 40, 3/2010, s. 383-388.
- Čižmář/Kolníková/Noeske 2008* – M. Čižmář/E. Kolníková/ H. Ch. Noeske: Némčice-Viceměřice – ein neues Handels- und Industriezentrum der Latènezeit in Mähren. Germania 86, 2008, s. 655-700.
- Čižmář et al. 2010* – M. Čižmář/J. Čižmářová/M. Kezlar/E. Kolníková: Detektorová prospekce archeologických lokalit na Moravě v roce 2009. In: Přehled výzkumů 51, číslo 1-2, Brno 2010, s. 125-136.
- Čižmář/Hlava/Šmíd 2003* – Z. Čižmář/M. Hlava/M. Šmíd: Laténská hrncířská pec z Ptení (okr. Prostějov). Pravěk N.Ř. 13/2003, Brno 2003, s. 279-293.
- Čurný/Kovár 2006* – M. Čurný/B. Kovár: Laténska chata zo Senca. In: Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, s. 107-121.
- Elschek/Vrablec 2001* – K. Elschek/M. Vrablec: Systematický celoplošný prieskum katastra obce Zohor. AVANS v roku 2000, Nitra 2001, s. 60-66.
- Farkaš/Nagy 2006* – Z. Farkaš/P. Nagy: Osídlenie z doby laténskej v Chorvátskom Grobe. AVANS v roku 2004, Nitra 2006, s. 72-73.
- Farkaš/Nagy/Gregor 2006* – Z. Farkaš/P. Nagy/M. Gregor: Sídliskové objekty z doby laténskej v Chorvátskom Grobe, časť Čierna voda. In: Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, s. 161-186.
- Filip 1956* – J. Filip: Keltové ve střední Evropě. Monumenta archaeologica V. Praha 1956.
- Hlava 2007* – M. Hlava: Laténské osídlení Uničovska. Pravěk, Supplementum 17, 2007, s. 87-171.
- Hlava 2008* – M. Hlava: Grafit v době laténské na Moravě. Pam. Arch. XCIX, 2008, s. 189-258.
- Hlava/Vích 2007* – M. Hlava/D. Vích: Laténské osídlení Boskovicka. Pravěk Supplementum 17, 2007, s. 11-86.
- Hunka/Budaj 2005* – J. Hunka/M. Budaj: Poklady mincí z Pezinka a okolia. Pezinok 2005.

- Ivan 1999 – P. Ivan: Záchraný výskum na trase výstavby diaľnice v Bratislave. AVANS v roku 1997, Nitra 1999, s. 73-76.
- Jedlicka 1996 – F. Jedlicka: Drösing. Latènezeit – Niederösterreich. In: Fundber. Österreich 35, 1996, s. 462-463.
- Jedlicka 1999 – F. Jedlicka: Katzelsdorf. Latènezeit – Niederösterreich. In: Fundber. Österreich 38, 1999, s. 801.
- Jedlicka 2000a – F. Jedlicka: Bernhardsthal. Latènezeit – Niederösterreich. In: Fundber. Österreich 39, 2000, s. 616.
- Jedlicka 2000b – F. Jedlicka: Jedenspeigen. Latènezeit – Niederösterreich. In: Fundber. Österreich 39, 2000, s. 618.
- Karwowski/Sauer 2009 – M. Karwowski/F. Sauer: Die keltische Siedlung der Boier. In: F. Sauer (Hrsg.): Fundstelle Prellenkirchen. Die Archäologischen Grabungen auf der Trasse der A6. Bad Vöslau 2009, s. 21-39.
- Kolníková 1982 – E. Kolníková: Mince predrímskej Dácie v Československu. Num. Listy 37, 1982, s. 13-29.
- Kolníková 1990 – E. Kolníková: Neznámy hromadný nález keltských mincí z okolia Modry alebo Jura pri Bratislave z roku 1910. Slov. Num. 11, 1990, s. 249-253.
- Kolníková 1991 – E. Kolníková: Bratislavské keltské mince. Bratislava 1991.
- König/Šuteková 2005 – T. König/J. Šuteková: Nové nálezy z Bernolákova, poloha Panské lúky. In: Zbor. SNM 99, Arch. 15, 2005, s. 225-234.
- Krüger 1982 – T. Krüger: Das Bett- und Würfelspiel der Spätlatènezeit und römischen Kaiserzeit im freien Germanien. In: NAFN, Band 15, Hildesheim 1982, s. 135-324.
- Kuzma, v tlači – I. Kuzma: Nálezy z laténskeho obdobia na Zlatých pieskoch. In: T. Štefanovičová/J. Šedivý (eds.): Dejiny Bratislavy I. Brezalauspurc – na križovatke kultúr. Bratislava, v tlači.
- Kuzma/Hrnčiarik 2004 – I. Kuzma/E. Hrnčiarik: Výskum na stavbe hypermarketu TESCO v Bratislave. In: AVANS 2003, Nitra 2004, s. 116-121.
- Kuzmová 1980 – K. Kuzmová: Nížinné sídliská z neskoršej doby laténskej v strednom Podunajsku. Slov. Arch. 28, 1980/2, s. 313-338.
- Lauermann 1989 – E. Lauermann: Eine Latènezeitliche Gürtelkette aus Oberrohrbach, Gem. Leobendorf, VB. Koreuburg, Niederösterreich. Arch. Austriaca 73, 1989, s. 57-66.
- Lauermann 2010 – E. Lauermann: Die latènezeitliche Siedlung von Michelstetten. Die Ausgrabungen des Niederösterreichischen Museums für Urgeschichte in den Jahren 1994-1999. Archäologische Forschungen in Niederösterreich, Band 7, St. Pölten 2010.
- Maier 1961 – R. A. Maier: Zu keltischen Würfelfunden aus dem Oppidum von Manching. Germania 39, 1961, s. 354-360.
- Meduna 1980 – J. Meduna: Die latènezeitlichen Siedlungen in Mähren. Praha 1980.
- Musilová/Lesák 1996 – M. Musilová/B. Lesák: Neskoro-laténske osídlenie na Hlavnom námestí č. 7 (Kutscherfeldov palác) v Bratislave. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 1996, s. 87-105.
- Ondrouch 1958 – V. Ondrouch: Keltské mince typu Biatec z Bratislavy. Bratislava 1958.
- Ondrouch 1964 – V. Ondrouch: Nálezy keltských, antických a byzantských mincí na Slovensku. Bratislava 1964.
- Oždáni/Hečková 1987 – O. Oždáni/J. Hečková: The La Tène Period Settlement at Čataj. Slov. Arch. 35, 1987, s. 391-412.
- Parma 2007 – D. Parma: Laténské sídlisko Otrokovice „Chmelín“. Pravěk N. Ř. 16/2006, Brno 2007, s. 325-358.
- Pánis 2004 – B. Pánis: Nálezy mincí z Pezinku a zo Slovenského Grobu. Slov. Num. 17, 2004, s. 193-194.
- Piř 1903 – J. L. Piř: Starožitnosti země České II. Čechy na úsvitě dejin. 2. Hradiště u Stradonic jako historické Marobudum. Praha 1903.
- Pieta 1982 – K. Pieta: Die Püchov – Kultur. Nitra 1982.
- Pieta 1996 – K. Pieta: Römische Import der Spätlatènezeit in der Slowakei. Arh. Vestnik 47, 1996, s. 183-195.
- Pieta 2000 – K. Pieta: Latènezeitlicher Burgwall und Opferplatz (?) in Trenčianske Teplice. In: J. Bouzek/H. Friesinger/K. Pieta (Hrsg.): Ginters, Reges und Rom. Auseinandersetzung – Anerkennung – Anpassung. Festschrift J. Tejral, Brno 2000, s. 129-153.
- Pieta 2001 – K. Pieta: Jan Filip a neskorolaténske osídlenie Slovenska. Arch. Rozhledy 53, 2001, s. 780-788.
- Pieta 2008 – K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Archaeologica Slovaca Monographiae, Studia, Tomus XI, Nitra 2008.
- Pieta 2010 – K. Pieta: Die Keltische Besiedlung der Slowakei. Jüngere Latènezeit. Archaeologica Slovaca Monographiae, Studia, Tomus XII, Nitra 2010.
- Pieta/Plachá 1999 – K. Pieta/V. Plachá: Die ersten Römer im nördlichen Mitteldonauraum im Lichte der neuen Grabungen in Devín. In: Th. Fischer/G. Precht/J. Tejral (Hrsg.): Germanen beiderseits des spätantiken Limes. Köln – Brno 1999, s. 179-205.
- Pieta/Zachar 1993 – K. Pieta/L. Zachar: Neskoro-laténske oppidum v historickom jadre mesta. In: T. Štefanovičová a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, s. 148-209.
- Pilková/Choma 2011 – L. Pilková/I. Choma: Sídliskové objekty zo stredoveku v Slovenskom Grobe. In: Zbor. SNM 105, Arch. 21, 2011, s. 147-157.
- Pospeschová/Wittgrüber 2008 – P. Pospeschová/P. Wittgrüber: Carnuntum – Gervlata, Pezínok 2008.
- Prášek 1997 – K. Prášek: Záchraný výskum včasnostredovekého osídlenia v Senci. Zbor. SNM 91, Arch. 7, 1997, s. 67-78.
- Resutík 2007 – B. Resutík: Východné suburbium bratislavského oppida – archeologický výskum na Hlavnom námestí 8. Zbor. SNM 101, Arch. 17, 2007, s. 97-120.
- Schönfelder 2002 – M. Schönfelder: Das Spätkeltische Wagengrab von Boé (Dép. Lot-et-Garonne). Studien zu Wagen und Wagenrädern der jüngeren Latènezeit. Römisch-germanisches Zentralmuseum, Monographien, Band 54, Mainz 2002.
- Stanczik/Vaday 1971 – J. Stanczik/A. Vaday: Keltische Bronzegürtel vom „ungarischen“ Typ im Karpatenbecken. Folia Arch. 22, 1971, s. 7-27.
- Studeníková/Zachar 1980a – E. Studeníková/L. Zachar: Novoobjavená sídlisková aglomerácia v Bratislave-Vajnoroach. AVANS v roku 1978, Nitra 1980, s. 254-255.
- Studeníková/Zachar 1980b – E. Studeníková/L. Zachar: Pokračovanie záchraného výskumu v Bratislave-Vajnoroach. AVANS v roku 1979, Nitra 1980, s. 198-199.
- Stuppner 1990 – A. Stuppner: Drösing. Latènezeit – Niederösterreich. In: Fundber. Österreich 29, 1990, s. 215.
- Stuppner 1991 – A. Stuppner: Ringelsdorf. Latènezeit – Niederösterreich. In: Fundber. Österreich 31, 1992, s. 454.
- Trebsche 2010 – P. Trebsche: Auswertung der latènezeitlichen Befunde und Funde von Michelstetten. In: E. Lauermann (Hrsg.): Die latènezeitliche Siedlung von Michelstetten. Die Ausgrabungen des Niederösterreichischen Museums für Urgeschichte in den Jahren 1994-1999. Archäologische Forschungen in Niederösterreich, Band 7, St. Pölten 2010, s. 15-115.
- Trebsche 2011 – P. Trebsche: Eisenzeitliche Graphittonkeramik im mittleren Donauraum. In: K. Schmotz (Hrsg.): Vorträge des 29. Niederbayeischen Archäologentages, 2011, s. 449-481.
- Turčan 2011 – V. Turčan: Slovanský sídliskový objekt zo Slovenského Grobu. In: Zbor. SNM 105, Arch. 21, 2011, s. 141-146.
- Urban 1996 – O. H. Urban: Zur Chronologie der jüngeren Latènezeit in der Ostösterreich. Arh. Vestnik 47, 1996, s. 197-207.

- Zachar 1976 – L. Zachar: Neskorolaténske sídlisko pri Kútoch. Zbor. SNM. 70, Hist. 16, 1976, s. 31-53.
 Zachar 1977 – L. Zachar: Príspevok k poznaniu neskorolaténskeho obdobia na Záhori. Zbor. SNM. 71, Hist. 17, 1977, s. 35-58.
 Zachar 1981 – L. Zachar: Neskorolaténske vrstvy na Partizánskej ulici v Bratislave. Zbor. SNM. 75, Hist. 21, 1981, s. 35-54.
 Zachar 1982 – L. Zachar: Príspevok k problematike Bratislavského oppida. Zbor. SNM. 76, Hist. 22, 1982, s. 31-49.
 Zachar 1987 – L. Zachar: Keltské umenie na Slovensku. Bratislava 1987.
 Zachar/Rexa 1988 – L. Zachar/D. Rexa: Beitrag zur Problematik der spätlatènezeitlichen Siedlungshorizonte innerhalb des Bratislavaer Oppidums. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 1988, s. 27-72.

MITTEL- UND SPÄTLATÈNEZEITLICHE SIEDLUNGSOBJEKTE IN SLOVENSKÝ GROB

RADOSLAV ČAMBAL

Im vorliegenden Artikel befassen wir uns mit Auswertung der keltischen Besiedlung, die im Rahmen der archäologischen Rettungsgrabung in Slovenský Grob, Fluren „Pri Čiernej vode“ (Abb. 2: A, C) und „Domovina“ (Abb. 2: B, C) belegt wurde (Abb. 1). Erforscht wurden insgesamt fünf Siedlungsobjekte – vier aus der Mittellatènezeit (Obj. 1/08, 2/08, 16/2010, 17/2010) und eines aus der Spätlatènezeit (Obj. 6/2010).

Die Objekte 1/08, 2/08 und 16/2010, 17/2010 in der Flur „Domovina“ waren 150 m voneinander entfernt (Abb. 2: B). Die beiden Paare von Objekten – 1/08, 2/08 (Abb. 3: 1a-2b; 4: 1-9; 5: 1-5) und 16/2010, 17/2010 (Abb. 6: 1a-9) – bestanden jeweils aus einem Herstellungsraum und einem dazugehörenden vertikalen Töpferofen. Beim Objekt 16/2010 handelt es sich um eine typische keltische Konstruktion der Erdhütte mit zwei Pfosten in der Mitte der Querwände. Die Siedlungsobjekte 1/08, 2/08, 16/2010 und 17/2010 sind gleichaltrig und fallen in eine und dieselbe Siedlungsphase. Das Objekt 6/2010 in der Flur „Pri Čiernej vode“ können wir als eine Siedlungsgrube mit unspezifizierter Funktion interpretieren. Vermutlich handelt es sich um eine Vorratsgrube. In Erwägung käme jedoch auch ein Brunnen, obwohl hier keine Belege für irgendwelche Holzschalung entdeckt wurden. Im Rahmen der Ausgrabung konnte man die urbanistische Struktur der keltischen Ansiedlung nicht erkennen. Höchstwahrscheinlich ging es aber um selbständige Gehöfte, die auf Keramikherstellung spezialisiert waren. Aus den fünf untersuchten latènezeitlichen Objekten an der Fundstelle stammen zahlreiche, wenn auch nur fragmentarische Funde typischer Keltenkeramik. Es handelt sich dabei um mittellatènezeitliche Ware aus dem Inventar der Objekte 1/08, 2/08, 16/2010, 17/2010 und um spätlatènezeitliche Scherben aus dem Objekt 6/2010. Im Fundmaterial aus diesen Objekten fehlt es an chronologisch empfindlichen Gegenständen, vor allem an Fibeln. Aus diesem Grund bildete die Auswertung von Keramik den einzigen Anhaltspunkt für eine präzisere Datierung der Objekte.

Zu den frequentiertesten und typischsten Formen der Töpferware an keltischen Siedlungsorten zählen situlenartige Gefäße mit verdicktem Rand, deren Oberfläche mit dem sogenannten vertikalen Kammstrich bedeckt ist. Sie sind meistens aus herkömmlichem Ton örtlicher Provenienz hergestellt, aber oft findet man auch Gefäße aus graphithaltigem Ton oder diejenigen mit Graphitüberzug (Taf. I: 1-19; Taf. VI: 6; Taf. VII: 1, 4-6, 12-18; Taf. VIII: 1). Diese Keramikformen können wir in die Stufen LTC1-LTC2 einordnen, die eher durch abgerundete, oval verdickte Ränder charakterisiert werden. In der Spätlatènezeit verdünnen sich die Ränder deutlich und deren Variabilität wird größer.

Man findet hier auch vasenförmige Töpfe mit verdicktem Rand und doppelkonischem Körper (Taf. III: 2, 4). Zu vasenförmigen Töpfen zählt auch ein Fragment mit trichterförmigem Hals (Taf. IV: 14). Zu Großformen gehört ein Topf mit kurzem ausgebogenem Rand (Taf. III: 1). Zu typischen vasenförmigen Gefäßen zählen zwei Randfragmente. Das erste von ihnen stammt aus einer Vase verziert mit zwei verschiedenen Typen von einfachen Wellen (Taf. V: 1) und das andere aus einer großen Vase mit zwei umlaufenden Rillen unter dem Hals (Taf. V: 5).

Die häufigste Keramikform in Slovenský Grob repräsentieren eindeutig die S-profilierten Schüsseln. Sie erscheinen im Inventar des Objektes 1/08 (Taf. II: 1-5, 7, 9-12; Taf. III: 6, 8, 11, 14) und ein Fragment stammt aus dem Objekt 17/2010 (Taf. VIII: 4).

Die S-profilierten Schüsseln können wir in einige Haupttypen aufteilen. Den ersten Typ repräsentieren Schüsseln mit schwacher S-Profilierung und abgerundetem Rand (Taf. II: 4, 9; Taf. III: 11). Zum zweiten Typ können wir die S-profilierten Schüsseln mit ausgebogener Trichtermündung und unverdicktem Rand zuordnen (Taf. II: 1-3, 5, 7, 10, 12; Taf. III: 14). Bei einem der Schüsselfragmente ist der Rand schief an den Hals aufgesetzt, wodurch die Form eines geneigten T-Buchstabens entsteht (Taf. III: 6). Bei den meisten Schüsseln ist die maximale Ausbauchung abgerundet, nur bei zwei Exemplaren beobachtet man einen Bauchknick (Taf. II: 11, 12). Ein Exemplar repräsentiert eine dünnwandige Schüssel mit abgerundetem, schwach geschweiftem und ausgebogenem Rand und mit Omphalosboden (Taf. II: 14a, 14b). S-profilierte Schüsseln kommen im Laufe der ganzen Latènezeit vor. In mittellatènezeitlichen Siedlungen findet man sie von der Stufe LTB an bis zur Stufe LTC1. Im Allgemeinen können wir die S-profilierten Schüsseln jedoch als eine der chronologisch unempfindlichen Keramikformen bezeichnen. Die S-profilierten Schüsseln, die auf der Innenseite ihrer Wände mit eingeglätteter Wellenlinie verziert sind, können wir aber im Rahmen dieser Schüsselform frühestens in die Stufe LTC1 einordnen, denn diese Verzierung kommt früher nicht vor und typisch ist sie besonders für die Stufe LTC2. Es scheint, als ob die S-Profilierung der Schüsseln allmählich in Richtung zu den jüngeren Stufen der Mittel- und Spätlatènezeit schärfer wird. Zum Fundinventar aus den Obj. 1/08 und 2/08 gehören auch höhere Schüsseln/Topfgefäße mit zylindrischem Hals – Terrinen (Taf. IV: 6).

Zu interessanten und relativ häufigen Funden zählen auch handgeformte konische Schüsseln. Gemacht sind sie aus feinkörnigem Material von hellbrauner bis beige-grauer Farbe, mit geradem Rand. Die auf diese Weise ausgeführten Schüsseln machen einen ziemlich archaischen Eindruck. Bei diesen Schüsseln handelt es sich um einen typischen Bestandteil des Keramikmaterials aus mittellatènezeitlichen Siedlungen. Normalerweise kommen sie in Vergesellschaftung mit typischer Drehscheibenkeramik vor. In der Vergangenheit hat man ihre nichtkeltische Herkunft in Betracht gezogen und sie mit der dakischen Ethnie in Zusammenhang gebracht, doch hinsichtlich der Datierung einzelner Fundverbände handelt es sich eindeutig um keltische Erzeugnisse.

Flaschen sind im mittellatènezeitlichen Fundmaterial aus den Objekten in Slovenský Grob nur durch zwei Exemplare vertreten (Taf. VIII: 3). Bei einem von ihnen konnte man die Gefäßform nicht genau identifizieren, deswegen ist es nicht klar, ob es sich um eine Flasche, oder eher einen Becher handelt (Taf. VII: 8).

Zu relativ herkömmlichen, wenn auch nicht sehr häufigen Funden gehören auch schüsselförmige Seiher/Siebe (Taf. II: 8), beziehungsweise Deckel/Hauben mit perforierten Wänden zur Warmhaltung der glühenden Holzkohle im Herd. An der Fundstelle entdeckte man auch Spuren von Reparaturlöchern auf Keramik (Taf. I: 1, 5, 10; Taf. III: 3).

Ein relativ junges dekoratives Element auf der Keltenkeramik repräsentiert die eingeglättete Verzierung auf der Innen- und Außenseite der Gefäße (*Hlava/Vích 2007*, 37). Das Motiv der eingeglätteten Wellenlinie, nach der Ansicht von G. Březinová, ist typisch bereits für die Keramik aus der ausgehenden Stufe LTC1 und dem Verlauf der Stufe LTC2 (*Březinová 2007*, 313). Nach J. Meduna erscheint das Motiv der eingeglätteten horizontalen Linien auf der Innenseite der Schüsseln in der jüngeren Phase der Stufe LTB und das Motiv der eingeglätteten Wellenlinie kommt in Mähren seit der Stufe LTC2 vor (*Meduna 1980*, 104). Außergewöhnlich und bisher ohne Analogien bleibt die eingeglättete Verzierung in Form von gegenseitig überlappenden Linien auf der Innenseite einer S-profilierter Schüssel aus dem Objekt 1/08 (Taf. II: 1). Dieser Typ von eingeglätteter Verzierung ist besonders für die Innenseite der verschiedenartig S-profilierter Schüsseln charakteristisch. Ein chronologisch wichtiges Element, in den Fundverbänden aus Slovenský Grob jedoch ausbleibend, ist eine erhabene Leiste unter dem Rand der Situlen, die mit Stempelabdrücken in Form von normal und spiegelbildlich verkehrten C-Buchstaben versehen ist. Es handelt sich um ein typisches dekoratives Element, das vor allem auf der Graphitkeramik der Stufen LTB – LTC1 in Mähren vorkommt. In Fundverbänden aus den Stufen LTC2 – LTD1 kann man diese Art von Stempelverzierung auf Situlen jedoch nicht mehr beobachten (*Meduna 1980*, 68; *Hlava 2007*, 109). Das Inventar aus den Objekten 1/08, 2/08, 16/2010 und 17/2010, vor allem Keramik, können wir in die Zeitperiode LTC1 – LTC2 datieren, mit dem Schwerpunkt vermutlich in der mittellatènezeitlichen Stufe LTC2. Das Fundmaterial aus dem Objekt 6/2010 (Abb. 7: 1-5) bestand aus einer kleinen Menge an Keramikfragmenten. Alle diese Gefäßformen finden ihre direkten Analogien im Fundmaterial aus dem Bratislavaer Oppidum. Das Objekt 6/2010 können wir anhand der typischen Funde rahmenhaft in die spätlatènezeitliche Stufe LTD1 datieren.

Einen interessanten Fund repräsentiert auch ein Knochenartefakt mit präziser Oberflächenbehandlung aus dem Objekt 1/08 (Taf. II: 13a, 13b). Dieser Gegenstand ist mit großer Wahrscheinlichkeit bei der Herstellung und Behandlung von Keramik verwendet worden. Die Möglichkeit, das es um den Rohling eines beinernen Spielwürfels geht, ist jedoch auch nicht ausgeschlossen.

Aus Slovenský Grob stammt ein Lesefund der Schließe einer weiblichen Gürtelkette in Form von einem sehr schematisierten Pferdekopf (Taf. XI: 1a, 1b) und in der Flur „Padelky“ wurde ein Bindeglied von einer Gürtelkette gefunden (Taf. XI: 2a, 2b). Die Typen von Gürtelketten, von denen diese Bestandteile stammen, sind auf mittellatènezeitlichen Gräberfeldern nicht mehr anwesend und nach M. Čižmár kann man sie frühestens in die Stufe LTC2 datieren (*Čižmár/Kolníková/Noeske 2008*, 661). Nach der Ansicht von K. Pieta handelt es sich um innenkarpatische Gürteltypen, die vor allem im Mitteldonauegebiet (Westslowakei, Mähren, Niederösterreich und NW-Ungarn) und im Gebiet der nordslowakischen Púchov-Kultur vorkommen. Sie fallen ans Ende der Entwicklung der latènezeitlichen Metallgürtel, die rahmenhaft in die Stufen LTC2 – LTD1 datiert werden (*Pieta 1982*, 47; *Pieta 2000*, 142).

Aus dem Einzugsgebiet des Bachs Čierna voda stammt der Lesefund eines bronzenen Mittelstifts von einem Zügelführungsring (Tab. XI: 3a, 3b) vom Typ Hoppstädten (*Schönfelder 2002*, 239ff., Abb. 149). Die Führungsringe mit Mittelstift vom Typ Hoppstädten sind vor allem in Westeuropa verbreitet und ihre Datierung fällt anhand der datierbaren Fundverbände in die spätlatènezeitlichen Stufen LTD1 – LTD2 (*Schönfelder 2002*, 240, Tab. 39: 1, 3, Abb. 152).

Das Siedlungsbild in der östlichen Peripherie Bratislavas und in deren Umgebung unter dem südlichen Fuß der Kleinkarpaten wurde dank archäologischen Ausgrabungen und Untersuchungen in den letzten 10 Jahren auf bedeutungsvolle Weise ergänzt (Abb. 8). In allen Fällen handelt es sich um unbefestigte Flachlandsiedlungen. Die neuentdeckten und neuuntersuchten Siedlungen und Siedlungsteile ergänzen das Gesamtbild von keltischer Siedlungsaktivität im Mitteldonauegebiet in der Mittel- und Spätlatènezeit.

Die Datierung der Ansiedlung in Slovenský Grob, Flur „Domovina“ fällt in die mittellatènezeitlichen Stufen LTC1 – LTC2, mit dem Schwerpunkt vermutlich in der Stufe LTC2 (Objekte 1/08, 2/08, 16/2010, 17/2010). Die untersuchten Objekte fallen in eine und dieselbe Siedlungsphase. Das gewonnene Fundmaterial ermöglichte keine feinere chronologische Aussonderung und Klassifikation der Keramikfunde.

Eine jüngere Phase der keltischen Besiedlung, in die spätlatènezeitliche Stufe LTD1 datiert, erfasste man im Objekt 6/2010 in der Flur „Pri Čiernej vode“.